

RP 103/2026 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till en reform av lagstiftningen om förvaltningsdomstolarnas sammansättning

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att bestämmelserna om sammansättningar vid högsta förvaltningsdomstolen, de regionala förvaltningsdomstolarna, inbegripet Ålands förvaltningsdomstol, och försäkringsdomstolen revideras.

Bestämmelserna om sammansättningar ska revideras för att flexibla svara mot olika situationer där avgöranden träffas vid förvaltningsdomstolarna. Det föreslås att det föreskrivs om sammansättningar så att mål och ärenden vid behov kan avgöras i en mindre sammansättning. Samtidigt ska det också vara möjligt att utöka sammansättningen vid behov.

Bestämmelser om förvaltningsdomstolarnas sammansättning ingår för närvarande i fråga om högsta förvaltningsdomstolen i lagen om högsta förvaltningsdomstolen, i fråga om de regionala förvaltningsdomstolarna huvudsakligen i lagen om förvaltningsdomstolarna, som nu föreslås bli upphävd, och i fråga om försäkringsdomstolen i lagen om rättegång i försäkringsdomstolen. Bestämmelser om Ålands förvaltningsdomstols sammansättning finns dessutom i lagen om Ålands förvaltningsdomstol. När det gäller högsta förvaltningsdomstolen och försäkringsdomstolen föreslås det att bestämmelser om sammansättningen fortsättningsvis ska ingå i de nämnda lagarna. När det gäller de regionala förvaltningsdomstolarna föreslås det att de ändrade bestämmelserna om sammansättningen i samband med revideringen överförs till lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelserna om Ålands förvaltningsdomstols sammansättning ska dock på motsvarande sätt som i nuläget finnas i lagen om Ålands förvaltningsdomstol.

När det gäller de regionala förvaltningsdomstolarna bedöms de föreslagna ändringarna som helhet effektivisera förvaltningsdomstolarnas arbete, vilket bedöms förkorta behandlingstiderna. Också högsta förvaltningsdomstolens och försäkringsdomstolens arbete bedöms bli smidigare i och med de föreslagna ändringarna.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2027.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	4
1 Bakgrund och beredning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Beredning	4
2 Nuläge och bedömning av nuläget	4
2.1 Sammansättningsbestämmelsernas placering i lagstiftningen	4
2.2 Innehållet i sammansättningsbestämmelserna	5
2.2.1 Högsta förvaltningsdomstolen	5
2.2.2 Förvaltningsdomstolarna	6
2.2.3 Ålands förvaltningsdomstol	7
2.2.4 Försäkringsdomstolen	7
2.3 Europeiska rättskällor som är centrala med tanke på sammansättningsbestämmelserna	8
2.3.1 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna	8
2.3.2 Europeiska unionens rätt	10
2.4 Bedömning av sammansättningsbestämmelserna	11
2.4.1 Utgångspunkter för revideringen av bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättning	11
2.4.2 Högsta förvaltningsdomstolen	12
2.4.3 Förvaltningsdomstolarna	15
2.4.4 Ålands förvaltningsdomstol	19
2.4.5 Försäkringsdomstolen	19
3 Målsättning	22
4 Förslagen och deras konsekvenser	23
4.1 De viktigaste förslagen	23
4.1.1 Reformen som gäller högsta förvaltningsdomstolen, förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolen gemensamt	23
4.1.2 Domstolsvisa ändringar	23
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	25
4.2.1 Allmänna konsekvenser	25
4.2.2 De ekonomiska konsekvenserna	25
5 Alternativa handlingsvägar	27
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	27
5.2 Lagstiftning i utlandet	30
6 Remissvar	32
7 Specialmotivering	36
7.1 Lagen om högsta förvaltningsdomstolen	36
7.2 Lagen om rättegång i förvaltningsärenden	39
7.3 Lagen om Ålands förvaltningsdomstol	64
7.4 Lagen om rättegång i försäkringsdomstolen	65
7.5 Domstolslagen	70
7.6 Barnskyddslagen	71
8 Ikraftträdande	72

9 Verkställighet och uppföljning	72
10 Förhållande till andra propositioner	72
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	73
LAGFÖRSLAG	78
1. Lag om ändring av lagen om högsta förvaltningsdomstolen	78
2. Lag om ändring av lagen om rättegång i förvaltningsärenden	80
3. Lag om ändring av lagen om Ålands förvaltningsdomstol	85
4. Lag om ändring av lagen om rättegång i försäkringsdomstolen	86
5. Lag om ändring av domstolslagen	89
6. Lag om ändring av 85 § i barnskyddslagen	91
7. Lag om upphävande av lagen om förvaltningsdomstolarna	92
BILAGA	93
PARALLELTEXTER	93
1. Lag om ändring av lagen om högsta förvaltningsdomstolen	93
2. Lag om ändring av lagen om rättegång i förvaltningsärenden	98
3. Lag om ändring av lagen om Ålands förvaltningsdomstol	108
4. Lag om ändring av lagen om rättegång i försäkringsdomstolen	110
5. Lag om ändring av domstolslagen	116
6. Lag om ändring av 85 § i barnskyddslagen	120

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Högsta förvaltningsdomstolen, nedan även *HFD*, lämnade den 19 maj 2021 en framställning till statsrådet om att lagstiftningsåtgärder ska vidtas för att ändra bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättning vid avgörande. Framställningen baserade sig på ett betänkande av en av högsta förvaltningsdomstolen tillsatt intern arbetsgrupp vid förvaltningsdomstolarna, i vilket det föreslogs ändringar i bestämmelserna om högsta förvaltningsdomstolens, förvaltningsdomstolarnas och försäkringsdomstolens sammansättning. Arbetsgruppen föreslog att det ska föreskrivas om en ny förstärkt avdelningssammansättning, att användningen av en sammansättning med två ledamöter i högsta förvaltningsdomstolen ska utökas i ärenden som gäller besvärstillstånd och att användningen av en sammansättning med två ledamöter ska utökas i förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolen. I betänkandet föreslogs inte att sammansättningsbestämmelserna om förvaltningsdomstolarna ska ses över i sin helhet, trots att arbetsgruppen konstaterade att det behövs en detaljerad utredning av alternativa regleringssätt och sammansättningsbestämmelserna om olika ärendekategorier.

1.2 Beredning

Vid justitieministeriet har ärendet beretts utifrån högsta förvaltningsdomstolens initiativ. Det har gjorts en bedömningspromemoria om behovet av ändringar i bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättning (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-659-0>), och den var på remiss den 16 juni–den 31 augusti 2023. Ett sammandrag av utlåtandena om bedömningspromemorian har publicerats (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-049-9>).

Justitieministeriet tillsatte en arbetsgrupp för mandatperioden den 15 november 2024–19 juni 2025 för att bedöma behoven av ändringar i bestämmelserna om högsta förvaltningsdomstolens, förvaltningsdomstolarnas (inklusive Ålands förvaltningsdomstol) och försäkringsdomstolens sammansättning. Samtidigt tillsattes en uppföljningsgrupp med uppgift att följa, stödja och utvärdera arbetsgruppens arbete. Under beredningsskedet hörde arbetsgruppen högsta förvaltningsdomstolen, förvaltningsdomstolarna och Ålands förvaltningsdomstol samt försäkringsdomstolen om sina ändringsförslag. Arbetsgruppen skrev vid utgången av sin mandatperiod ett betänkande i form av en regeringsproposition (<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-513-5>), som lämnades till justitieministeriet. Arbetsgruppens betänkande var på remiss den 29 september–den 10 november 2025. Ett sammandrag av utlåtandena om betänkandet har publicerats (<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-543-2>).

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Sammansättningsbestämmelsernas placering i lagstiftningen

Lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019) innehåller inga allmänna bestämmelser om förvaltningsdomstolens sammansättning vid avgörande. Lagens bestämmelser om sammansättning gäller processledning och särskilda åtgärder under rättegången.

Bestämmelser om högsta förvaltningsdomstolens domföra sammansättningar finns i lagen om högsta förvaltningsdomstolen (1265/2006). Bestämmelser om försäkringsdomstolens sammansättning finns i lagen om rättegång i försäkringsdomstolen (677/2016), nedan även *lagen om försäkringsdomstolen*, där det också föreskrivs om annat än domförhet. Bestämmelser

om förvaltningsdomstolarnas sammansättningar finns i lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999). Till övriga delar upphävdes lagen om förvaltningsdomstolarna i samband med att domstolslagen (673/2016) stiftades. Dessutom finns det specialbestämmelser om förvaltningsdomstolens sammansättningar.

I regeringens proposition om domstolslagen (RP 7/2016 rd, s. 37) konstateras det att det för en tydlig reglering också krävs att de bestämmelser om domföra sammansättningar i domstolarna som hittills ingått i organisationslagarna flyttas till lagarna om rättegångsförfarandet. Bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättningar föreslås utgöra ett undantag. Enligt propositionen finns det skäl att göra sådana ändringar i deras innehåll, som inte kunnat behandlas i detta sammanhang. Enligt propositionen höll man på att reformera rättegångssystemet i förvaltningsärenden, och i det sammanhanget kom gällande förvaltningsprocesslag att ersättas av en ny lag. Det ansågs motiverat att behovet av ändringar i bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättningar och var de ska placeras bedöms separat. I propositionen stannade man därför för att behålla bestämmelserna om sammansättningar i förvaltningsprocesslagen i kraft.

2.2 Innehållet i sammansättningsbestämmelserna

2.2.1 Högsta förvaltningsdomstolen

Enligt 100 § 1 mom. i grundlagen har högsta förvaltningsdomstolen en president och ett behövligt antal övriga ledamöter. Enligt 2 mom. i samma paragraf är de högsta domstolarna domföra med fem ledamöter, om inte något annat antal bestäms särskilt i lag. I regeringens proposition om grundlagen (RP 1/1998 rd, s. 158) hänvisas det till att det domföra medlemsantalet enligt respektive lag är mindre än det i grundlagen angivna bl.a. vid beviljande av besvärstillstånd, extraordinärt ändringssökande samt förbud mot eller avbrytande av verkställighet.

Bestämmelser om högsta förvaltningsdomstolens domföra sammansättningar finns i 2 kap. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen. Enligt 5 § 1 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen handläggs och avgörs rättskipningsärendena vid plenum eller vid sammanträde i en annan sammansättning vid avgörande i enlighet med vad som föreskrivs i den lagen. Enligt 2 mom. kan högsta förvaltningsdomstolen vara uppdelad på avdelningar när den behandlar rättskipningsärenden.

Enligt 6 § 1 mom. om HFD:s bassammansättning i lagen om högsta förvaltningsdomstolen är högsta förvaltningsdomstolen i rättskipningsärenden domför med fem ledamöter, om inte någon annan sammansättning föreskrivs i lag. I 11 § i lagen om högsta förvaltningsdomstolen föreskrivs det om sakkunnigledamöters deltagande i behandlingen av mål och ärenden i vissa särskilt föreskrivna ärendekategorier.

I 7 § 1 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen föreskrivs det att ett rättskipningsärende som är av vidsträckt eller principiell betydelse i dess helhet eller till vissa delar kan hänskjutas till plenum eller fulltaligt avdelningssammanträde. I 2 mom. föreskrivs det om förfarandet för att hänskjuta ett rättskipningsärende till plenum och till fulltaligt avdelningssammanträde. I 13 § i lagen om högsta förvaltningsdomstolen föreskrivs det närmare om sammansättningens domförhet vid plenum och fulltaligt avdelningssammanträde.

Bestämmelser om sammansättningens domförhet med tre ledamöter finns i 6 § 2 och 3 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen. I 4 mom. föreskrivs det om sammansättningens domförhet med två ledamöter i ärenden som gäller ansökan om besvärstillstånd och yrkanden

som har samband med dem i ärenden enligt 6 kap. i utlänningslagen (301/2004) som gäller internationellt skydd. Bestämmelser om sammansättningens domförhet med en ledamot finns i 6 § 5 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen.

Enligt 9 § i lagen om högsta förvaltningsdomstolen avgörs ärendena vid högsta förvaltningsdomstolens sammanträden på föredragning.

2.2.2 Förvaltningsdomstolarna

Enligt 4 kap. 2 § 1 mom. i domstolslagen behandlar och avgör förvaltningsdomstolen mål och ärenden vid sammanträde på föredragning. Enligt 2 mom. är överdomaren eller en lagfaren förvaltningsrättsdomare ordförande för förvaltningsdomstolen.

Bestämmelser om förvaltningsdomstolens domföra sammansättningar finns i lagen om förvaltningsdomstolarna. Enligt 12 § 1 mom. om förvaltningsdomstolens bassammansättning i lagen om förvaltningsdomstolarna är förvaltningsdomstolens domför med tre ledamöter, om inte något annat bestäms särskilt i lag. Med stöd av 7 § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna deltar en sakkunnigledamot i behandlingen och avgörandet av de ärenden som uttryckligen räknas upp i bestämmelsen och som gäller tillämpningen av vissa materiella lagar. Enligt 2 mom. kan förvaltningsdomstolen i ärenden som avses i 1 mom. dock utan någon sakkunnigledamot besluta om andra åtgärder än sådana som innebär ett slutligt avgörande i huvudsaken.

Vid behandlingen av de ärenden som räknas upp i 7 § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna ska enligt 12 § 2 mom. i sammansättningen med tre ledamöter ingå två lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot. Vid behandlingen i Vasa förvaltningsdomstol av ärenden enligt vattenlagen (587/2011) och miljöskyddslagen (527/2014) samt ärenden som ska avgöras vid gemensam behandling enligt miljöskyddslagen eller marktäktslagen (555/1981) ska i sammansättningen med tre ledamöter enligt 12 § 2 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna ingå två lagfarna ledamöter och en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området. Om en fråga som ska avgöras i ett ärende på grund av sin natur kräver det, kan förvaltningsdomstolen avgöra ärendet även i en sammansättning med fyra ledamöter. Vidare kan ärenden enligt vattenlagen och miljöskyddslagen och ärenden som ska avgöras vid gemensam behandling enligt miljöskyddslagen eller marktäktslagen avgöras i en utökad sammansättning, om ärendet på grund av sin särskilda natur eller omfattning kräver det.

Enligt 16 § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna kan ett rättskipningsmål eller rättskipningsärende som med tanke på enhetlig rättskipning eller annars är av principiell betydelse eller vidsträckt i sin helhet eller till vissa delar hänskjutas till plenum eller fulltaligt avdelningssammanträde. I 2 mom. föreskrivs det om beslutsfattandet vid hänskjutande av rättskipningsärenden till plenum och till fulltaligt avdelningssammanträde. I 14 § i lagen om förvaltningsdomstolarna föreskrivs det närmare om plenums domföra sammansättning och i 15 § om domför sammansättning vid fulltaligt avdelningssammanträde.

Enligt 13 a § i lagen om förvaltningsdomstolarna kan en kollegial sammansättning i förvaltningsdomstolen förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot, om det är motiverat med hänsyn till målets eller ärendets art eller omfattning, eller av någon annan särskild orsak. Enligt 13 § i lagen om förvaltningsdomstolarna är förvaltningsdomstolen domför även om en av ledamöterna i den kollegiala sammansättningen får förhinder efter det att den muntliga förhandlingen, sammanträdet eller synen har inletts. I sammansättningen ska det dock alltid ingå minst en lagfaren ledamot och i de fall som avses i 7 § 1 mom. också en sakkunnigledamot.

Till lagen om förvaltningsdomstolarna fogades genom en lag som trädde i kraft den 1 januari 2007 (675/2006) en 12 a §, som gäller förvaltningsdomstolens domförhet med två ledamöter, om inte en fråga som ska avgöras i ärendet på grund av sin natur kräver en sammansättning med tre ledamöter och domstolen ska avgöra ett fullföljdsärende inom de ärendekategorier som räknas upp särskilt i 1 mom. I momentet finns en förteckning med 13 punkter över de materiella lagar vars tillämpning i ett fullföljdsärende tillåter en sammansättning med två ledamöter.

Bestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet med en ledamot i vissa processuella frågor finns i 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna. Dessutom föreskrivs det i 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna om domförhet med en ledamot i ärenden där vissa lagar tillämpas. I den sistnämnda paragrafens 2 mom. finns dessutom en hänvisning till vissa andra lagar där det föreskrivs om förvaltningsdomstolens domförhet med en ledamot. Med stöd av 12 b § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna kan ett ärende som avses i 1 mom. även behandlas i en sammansättning med två ledamöter som avses i 12 a § 1 mom.

2.2.3 Ålands förvaltningsdomstol

Enligt 1 § 1 mom. i lagen om Ålands förvaltningsdomstol (547/1994) är Ålands förvaltningsdomstol allmän regional förvaltningsdomstol i landskapet Åland. Den verkar i enlighet med 2 mom. i anslutning till Ålands tingsrätt. Enligt 2 § 1 mom. i lagen om Ålands förvaltningsdomstol tillämpas på Ålands förvaltningsdomstol vad som i domstolslagen eller i någon annan lag eller förordning föreskrivs om förvaltningsdomstolar. I fråga om omfattningen av domföra sammansättningar tillämpas i Ålands förvaltningsdomstol således bestämmelserna i lagen om förvaltningsdomstolarna.

I Ålands förvaltningsdomstol finns enligt 4 § 1 mom. i lagen om Ålands förvaltningsdomstol en förvaltningsdomartjänst. Förvaltningsdomaren ska se till att tillämpningen av rättsprinciperna och lagtolkningen är enhetlig i förvaltningsdomstolens avgöranden. Enligt 5 § 1 mom. om domstolens sammansättning är förvaltningsdomaren ordförande för förvaltningsdomstolens sammanträden. Lagmannen och tingsdomarna i Ålands tingsrätt är övriga ledamöter i förvaltningsdomstolen. I förvaltningsdomstolen finns med stöd av 6 § dessutom ersättare, som högsta förvaltningsdomstolen utser för den händelse att en ordinarie ledamot har förhinder. I förvaltningsdomstolen kan det finnas extraordinarie förvaltningsdomare och assessorer för viss tid. I beslutsfattandet deltar också en sakkunnigledamot i de ärenden som anges i 7 § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna.

Föredragningen i Ålands förvaltningsdomstol förrättas av en ledamot i förvaltningsdomstolen. Föredragande i förvaltningsdomstolen är i praktiken nästan uteslutande en förvaltningsdomare, en förvaltningsdomare för viss tid eller, om en assessorstjänst har inrättats i domstolen, en assessor. När förvaltningsdomaren är jävrig har tingsrättens domare kunnat vara föredragande i enskilda ärenden.

2.2.4 Försäkringsdomstolen

Enligt 7 kap. 1 § 1 mom. i domstolslagen är försäkringsdomstolen specialdomstol för mål och ärenden som gäller social trygghet och som enligt lag hör till försäkringsdomstolens behörighet. Enligt 2 mom. finns bestämmelser om försäkringsdomstolens domförhet och behandlingen av mål och ärenden i försäkringsdomstolen i lagen om försäkringsdomstolen.

Enligt 2 § om försäkringsdomstolens normala sammansättning i lagen om försäkringsdomstolen är försäkringsdomstolen domför i en sammansättning med tre lagfarna ledamöter, om inte något annat föreskrivs nedan i den lagen. Enligt 3 § i lagen om försäkringsdomstolen ska två lagfarna

ledamöter och en läkarledamot delta i behandlingen av målet eller ärendet, om en medicinsk utredning kan inverka på avgörandet och om inte något annat föreskrivs nedan i den lagen.

Med stöd av 4 § 1 mom. i lagen om försäkringsdomstolen är försäkringsdomstolen domför även i en sammansättning med två ledamöter av vilka den ena är en lagfaren ledamot och den andra en läkarledamot, om inte den fråga som ska avgöras är av en sådan art att det kräver en sammansättning med tre ledamöter. Domförheten med två ledamöter förutsätter att saken gäller sökande av ändring i ett av Folkpensionsanstalten i första instans träffat avgörande om något annat än sjukpension, ersättning i samband med företagshälsovård eller rehabiliteringsförmåner och där avgörandet kan påverkas av medicinsk utredning. Enligt 2 mom. ska ett mål eller ärende som har behandlats i en sammansättning med två ledamöter hänskjutas till en sammansättning med tre ledamöter för avgörande, om ledamöterna inte är eniga om avgörandet.

Bestämmelser om försäkringsdomstolens domförhet med en ledamot finns i 5 § i lagen om försäkringsdomstolen. I fråga om de ärenden som anges i 1 mom. 1–6 punkten är försäkringsdomstolen domför i en sammansättning med en lagfaren ledamot.

Bestämmelser om deltagandet i sammansättningen vid avgörande för ledamöter som är insatta i förhållandena inom arbetslivet och företagsverksamhet eller förtroga med militärskadeärenden finns i 6 och 7 § i lagen om försäkringsdomstolen.

Enligt 9 § 1 mom. i lagen om försäkringsdomstolen kan målet eller ärendet eller en del av det hänskjutas till plenum eller förstärkt sammanträde, om avgörandet i ett rättskipningsmål eller rättskipningsärende eller en fråga i målet eller ärendet kan vara av principiell betydelse med tanke på tillämpning av lag, om målet eller ärendet i övrigt är av vidsträckt betydelse eller om avgörandet skulle avvika från tidigare praxis. I 2 mom. föreskrivs det om beslut om att hänskjuta ett mål eller ärende till plenum och till förstärkt sammanträde avdelningsvis. I 10 § i lagen om försäkringsdomstolen föreskrivs närmare om domför sammansättning i plenum och i 11 § om domför sammansättning i förstärkt sammanträde per avdelning.

I försäkringsdomstolen avgörs rättskipningsmål och rättskipningsärenden enligt 12 § 1 mom. i lagen om försäkringsdomstolen på föredragning vid sammanträde. Enligt 2 mom. kan ett mål eller ärende dock avgöras också utan sammanträde, om samtliga ledamöter i den sammansättning som ska avgöra målet eller ärendet är eniga om saken efter att ha tagit del av handlingarna och genom anteckning har godkänt utkastet till avgörande inklusive motiveringar och om ingen av ledamöterna kräver att det ska hållas ett sammanträde.

Enligt 19 kap. 1 § 1 mom. 5 punkten i domstolslagen är föredragande vid försäkringsdomstolen försäkringsdomstolens föredragande. Till skillnad från bestämmelserna om förvaltningsdomstolar i 2 mom. finns det i fråga om försäkringsdomstolen ingen bestämmelse på lagnivå om att föredragande dessutom kan vara notarier som avlagt lämplig högskoleexamen i enlighet med 19 kap. 3 § 2 mom. i domstolslagen.

2.3 Europeiska rättskällor som är centrala med tanke på sammansättningsbestämmelserna

2.3.1 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna

Enligt artikel 6.1 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 18–19/1990), nedan även *Europakonventionen*, ska var och en vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag.

Europakonventionen tolkas av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, nedan även *Europadomstolen*, som har bedömt domstolens opartiskhet inte bara med hjälp av ett subjektivt test av en enskild domares personliga övertygelse och beteende, utan också bl.a. med hjälp av ett objektivt test av domstolens sammansättning inom ramen för det.

Europadomstolen konstaterade i sin dom av den 22 december 2009 i målet *Parlov-Tkalčić mot Kroatien* att begreppen domstolens oberoende och objektiv opartiskhet är nära förbundna och ibland svåra att skilja från varandra. För att en domstol ska kunna anses vara oberoende i den mening som avses i artikel 6.1 i Europakonventionen är bl.a. sättet att utse ledamöterna och deras tjänstgöringstid, skyddsåtgärderna mot påverkan utifrån samt det intryck domstolen ger av sitt oberoende av betydelse. Oberoende i fråga om rättskipningen förutsätter dock att en enskild domare är fri från obehörig påverkan, inte bara utanför rättsväsendet utan även inom det. Detta interna oberoende förutsätter att domarna är fria från styrning eller påtryckning från domarkollegernas håll eller från personer som fullgör administrativa skyldigheter i domstolen, såsom chefsdomarna eller avdelningscheferna. Avsaknad av tillräckliga skyddsåtgärder för att säkerställa domarnas oberoende inom rättsväsendet, särskilt gentemot rättskiparna i högre ställning, kan leda till att Europadomstolen anser att en misstanke om att domstolen inte är oberoende och opartisk är objektivt motiverad. (*Parlov-Tkalčić mot Kroatien*, CE:ECHR:2009:1222JUD002481006, punkt 86.)

I Europadomstolens dom i målet *Toivanen mot Finland* av den 9 november 2023 var det bl.a. fråga om huruvida artikel 6 i Europakonventionen hade kränkts när ett ärende som gällde återkallande av ett tillstånd att vara verksam som rättegångsombud och rättegångsbiträde först hade behandlats vid hovrätten i en sammansättning med tre domare, men efter den muntliga förhandlingen och beslutsöverläggningen hänskjutits till förstärkt sammanträde. Majoriteten av den ursprungliga sammansättningen hade efter omröstning ansett att ärendet borde avgöras till den ändringssökandes fördel. I den förstärkta sammansättningen var majoritetens avgörande dock negativt för den ändringssökande. Ärendet hade tidigare behandlats i högsta domstolens avgörande HD 2019:18, där högsta domstolen ansåg att hovrätten inte hade förfarit felaktigt när den hänsköt ärendet till ett förstärkt sammanträde och att det inte hade skett ett rättegångsfel i ärendet som borde ha lett till att ärendet återförvisas till hovrätten. Europadomstolen ansåg för sin del att artikel 6 i Europakonventionen inte hade kränkts. Efter beslutsförhandlingarna i en sammansättning med tre ledamöter fanns det särskilda skäl enligt nationell lag att hänskjuta ärendet till förstärkt sammanträde. Europadomstolen instämde i högsta domstolens uppfattning och ansåg att syftet med den bestämmelse som möjliggör ett sådant hänskjutande var att säkerställa en stark och bred legitimitet för viktiga avgöranden, oberoende av om beslutsöverläggningen hållits i en sammansättning med tre ledamöter eller inte. Hänskjutandet av ärendet ledde inte heller till att den ändringssökande skulle ha förvägrats möjlighet att delta i avgörandeförfarandet. Dessutom fanns det andra rättsskyddsgarantier. För det första fanns det tydliga bestämmelser om bildandet av den utökade sammansättningen och dessa bestämmelser följdes. För det andra ingick den domare som beslutade om hänskjutandet inte i den ursprungliga sammansättningen och deltog inte i de tidigare beslutsöverläggningen; däremot ingick alla domare i den sammansättning som hade förelagts målet också i den utökade sammansättningen. För det tredje kunde beslutet om hänskjutande åberopas som fel i förfarandet vid överklagande av hovrättens slutliga avgörande hos högsta domstolen. Högsta domstolen hade full behörighet att materiellt pröva ärendet om återkallande av den ändringssökandes tillstånd. (*Toivanen mot Finland*, CE:ECHR:2023:1109JUD004613119, punkt 34–38.)

2.3.2 Europeiska unionens rätt

Enligt artikel 19.1 andra stycket i fördraget om Europeiska unionen (nedan *EU-fördraget*) ska medlemsstaterna fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten.

Artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, nedan även *stadgan*, gäller rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol. Enligt punkt 1 ska var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts ha rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i artikeln. Enligt punkt 2 har var och en rätt att inom skälig tid få sin sak prövad i en rättvis och offentlig rättegång och inför en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag.

Domen av Europeiska unionens domstol, nedan även *EU-domstolen*, i förenade målen C-554/21, C-622/21 och C-727/21, Hann-Invest m.fl. gäller effektivt rättsskydd, rättvis rättegång och domarnas oavhängighet. EU-domstolen hänvisade till sin fasta rättspraxis för kravet på domstolarnas oavhängighet, som aktualiserar två olika aspekter. Den externa aspekten förutsätter att den aktuella domstolsinstansen fullgör sina uppgifter helt självständigt, utan att vara underställd någon annan och utan att ta emot order eller instruktioner från något håll och att den således är skyddad mot yttre inblandning eller påtryckningar som kan äventyra dess ledamöters oberoende prövning och påverka deras avgöranden. Den interna aspekten sammanfaller med begreppet opartiskhet och handlar om att avståndet gentemot parterna och deras respektive intressen vad gäller saken i målet ska vara detsamma. Även om den ”externa” delen av oavhängigheten huvudsakligen syftar till att bevara domstolarnas oavhängighet i förhållande till den lagstiftande och den verkställande makten i enlighet med maktfördelningsprincipen, som är kännetecknande för hur en rättsstat fungerar, ska denna del emellertid förstås så, att den även avser skydd för domare mot otillbörlig påverkan inifrån den berörda domstolen. (Dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., förenade målen C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 50, 51 och 54 och där hänvisningar till rättspraxis.)

I avgörandet slog EU-domstolen fast att den nationella lagstiftning som gör det möjligt för en sektion vid en nationell domstol att, genom att utfärda ett ”rättsligt ställningstagande”, tvinga den dömande sammansättningen i ett mål att ändra innehållet i det domstolsavgörande som den dömande sammansättningen tidigare har meddelat, trots att detta sektionssammanträde även omfattar andra domare än de som ingår i den dömande sammansättningen och, i förekommande fall, personer utanför den berörda domstolen, till vilka parterna inte har möjlighet att framföra sina argument, inte är förenlig med de krav som följer av rätten till ett effektivt domstolsskydd och rätten till en rättvis rättegång. EU-domstolen preciserade också att för att undvika eller avhjälpa skillnader i rättspraxis och därigenom säkerställa den rättssäkerhet som följer av rättsstatsprincipen, strider inte en processuell mekanism som gör det möjligt för en domare vid en nationell domstol som inte ingår i den behöriga dömande sammansättningen att hänskjuta målet till en avdelning i utökad sammansättning vid denna domstol mot de krav som följer av artikel 19.1 andra stycket FEU, under förutsättning att överläggning ännu inte har ägt rum i den ursprungligen utsedda dömande sammansättningen, att de omständigheter under vilka en sådan överföring kan ske anges tydligt i den tillämpliga lagstiftningen och att hänskjutandet inte berövar de berörda personerna möjligheten att delta i förfarandet vid denna avdelning i utökad sammansättning. Dessutom kan den dömande sammansättning som ursprungligen utsetts alltid besluta om ett sådant hänskjutande. (Dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., förenade målen C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 79 och 80.)

EU-domstolen har i sin senare praxis fortsatt att tillämpa principerna i avgörandet Hann-Invest m.fl. i mål som rör ändring av domstolens sammansättning vid avgörande (dom av den 14 november 2024, S., C-197/23, EU:C:2024:956), omfördelning av mål (dom av den 27 februari 2025, Sinalov, C-16/24, EU:C:2025:116) och frikännande av en domare från behandling av tilldelade mål (dom av den 6 mars 2025, D. K., förenade målen C-647/21 och C-648/21, EU:C:2025:143).

2.4 Bedömning av sammansättningsbestämmelserna

2.4.1 Utgångspunkter för revideringen av bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättning

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering (2023) ska rättsprocesserna göras smidigare som en del av stärkandet av den finländska rättsstaten och demokratin. Målet är att göra processerna snabbare och smidigare samtidigt som rättssäkerheten och de grundläggande fri- och rättigheterna tillgodoses. En metod är bl.a. att bedöma hur ändamålsenliga sammansättningarna vid avgörande är.

Grundlagsutskottet har för sin del konstaterat (GrUU 5/2018 rd, s. 3 och där hänvisade GrUU 53/2014 rd, s. 3 samt GrUU 2/2006 rd, s. 2) att en lättare domför sammansättning som inte äventyrar en korrekt handläggning av ärendena enligt utskottets uppfattning kan göra det möjligt att på ett förnuftigt sätt fördela domstolsresurserna mellan krävande och mindre krävande ärenden. Det kan i sin tur bidra till att effektivisera domstolarnas arbete så att målen blir behandlade på det sätt grundlagen förutsätter utan obefogat dröjsmål. Utskottet har i sin praxis förutsatt att de ärenden som behandlas i en lättare sammansättning till sitt innehåll är av den arten att de lämpar sig för behandling i en lättare sammansättning.

Domstolens sammansättning vid avgörande påverkar såväl behörigheten och snabbheten i behandlingen av ärendet som uppfyllandet av kraven på rättvis rättegång. Sammansättningarna vid avgörande ska i princip bestämmas enligt ärendets art. Rättskipningens personalresurser ska kunna riktas till behandlingen av de mest krävande ärendena, medan mer rutinmässiga ärenden behandlas i mindre sammansättningar. Det är principiellt viktigt att ett enskilt ärende, om dess art, omfattning eller eventuella andra särskilda orsaker kräver det, kan hänskjutas till en utökad sammansättning för behandling och avgörande.

I enlighet med målen i regeringsprogrammet bör bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättning revideras så att de möjliggör en mer flexibel och aktuell användning av sammansättningar i olika ärenden och så att rättskiparnas arbetsinsats kan riktas effektivt. Genom samma revideringar kan man göra sammansättningsbestämmelserna mer tidståligen och även förbereda sig på exceptionella förhållanden. Revideringarna ska främja tillgodoseendet av parternas rättsskydd i förvaltningsprocessen. Bestämmelserna ska alltså revideras med hänsyn till parternas behov av rättsskydd i olika situationer.

Placeringen av bestämmelserna om högsta förvaltningsdomstolens och försäkringsdomstolens sammansättningar som en del av de speciallagar som gäller de domstolarna kan anses vara en praktisk och fungerande lösning som inte behöver ändras omedelbart. Däremot kan bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättningar i lagen om förvaltningsdomstolarna inte anses vara en tillfredsställande lösning, eftersom lagen har upphävts i fråga om andra bestämmelser än de som gäller sammansättningar. I fråga om förvaltningsdomstolarna behöver dessutom bestämmelserna om sammansättningar uppdateras för att göra rättskipningen effektivare och rättegångsförfarandena snabbare.

I Europadomstolens och EU-domstolens nyare rättspraxis har man fäst uppmärksamhet vid domarnas oavhängighet i förhållande till domstolens interna förfarande vid hänskjutande av ärenden från den ursprungliga sammansättningen efter det att behandlingen har inletts. I avgörandet i målet Hann-Invest m.fl. har EU-domstolen fastställt villkor som med hänsyn till de krav som följer av artikel 19.1 andra stycket i EU-fördraget ska uppfyllas vid hänskjutande av ett ärende.

Det kan anses att unionsdomstolens avgörandepraxis inte är begränsad till att gälla bara de domstolar som är föremål för denna proposition, utan även andra. Vid beredningen av förslaget har man därför efter remissbehandlingen ansett att det finns skäl att bedöma de eventuella lagändringsbehov som kan orsakas av bl.a. avgörandet i målet Hann-Invest m.fl. när det gäller sammansättningsbestämmelserna för alla domstolars del samtidigt på ett enhetligt sätt med hänsyn till deras inbördes särdrag. I detta sammanhang föreslås det därför inga ändringar i de sammansättningsbestämmelser som gäller förvaltningsdomstolarna framför allt med anledning av avgörandet i målet Hann-Invest m.fl., utan det föreslås att regleringen i stort sett bevaras i sin nuvarande form, som till sitt innehåll inte bedöms stå i strid med de villkor som fastställts i avgörandet i fråga.

2.4.2 Högsta förvaltningsdomstolen

Plenum och fulltaligt avdelningssammanträde

Enligt 7 § 1 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen kan ett rättskipningsärende som är av vidsträckt eller principiell betydelse i dess helhet eller till vissa delar hänskjutas till plenum eller fulltaligt avdelningssammanträde. Med stöd av 13 § 1 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen deltar presidenten och de ledamöter som är i tjänst i plenum. Enligt 2 mom. deltar i avgörandet av ett ärende som hänskjutits till fulltaligt avdelningssammanträde de ledamöter som är i tjänst och som var förordnade till ledamöter i avdelningen när ärendet hänsköts till avgörande i fulltaligt avdelningssammanträde.

Högsta förvaltningsdomstolen hade 2025 utöver presidenten 22 ordinarie ledamöter, dvs. justitieråd. Högsta förvaltningsdomstolen övergick den 1 april 2024 till två avdelningar i stället för de tidigare tre.

Plenarbehandling är med hänsyn till det nuvarande antalet ledamöter ett tungt förfarande för avgörande av ett enskilt rättskipningsärende. I högsta förvaltningsdomstolens rättskipning uppstår samtidigt upprepade gånger frågor där sammansättningen kan vara snävare än i plenum, även om avgörandet påverkar rättskipningen i hela domstolen och sammansättningen kräver deltagande ledamöter över avdelningsgränserna. Särskilt viktiga och principiella frågor kräver plenarsammansättning även i fortsättningen.

I högsta förvaltningsdomstolen finns det ett behov av att införa en sammansättning som är större än fulltaligt avdelningssammanträde. En sådan förstärkt avdelningssammansättning kan behandla ärenden där rättslig oklarhet som äventyrar enhetligheten i rättspraxis inte endast hänför sig till ärenden som hör till en avdelnings ansvarsområde, utan där det avgörande som träffas i ärendet ska beaktas också i en annan avdelnings eller flera andra avdelningars rättskipning. För att ett sådant vidsträckt rättsligt avgörande ska kunna träffas krävs att de andra avdelningarna deltar i beslutsfattandet, varvid sammansättningen vid avgörande ska inkludera ledamöter från andra avdelningar. I praktiken kan deltagandet i beslutsfattandet ordnas så att ordföranden och den i tjänsten äldsta ledamoten från varje avdelning i princip deltar i behandlingen utöver den avdelning som egentligen behandlar ärendet. Behandlingen av ett

ärende vid ett sammanträde i en sådan förstärkt avdelningssammansättning ersätter det fulltaliga avdelningssammanträdet och kan ersätta den tunga behandlingen i plenum.

I 7 § i lagen om högsta förvaltningsdomstolen föreskrivs det inte uttryckligen om någon grund för hänskjutande av ett ärende till plenum eller fulltaligt avdelningssammanträde. En av justitieministeriet tillsatt arbetsgrupp som utredde utvecklandet av samarbetet mellan de högsta domstolarna 2019–2020 föreslog i sitt betänkande som publicerades den 1 juli 2020 (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-850-9>) att bestämmelserna om de högsta domstolarna ses över så att behovet av en förstärkt sammansättning i de båda högsta domstolarna ska prövas när sammansättningen avviker från den rättsprincip eller lagtolkning som tidigare antagits av antingen den egna eller den andra högsta domstolen. Det finns behov av att precisera 7 § i lagen om högsta förvaltningsdomstolen. Den ovan nämnda arbetsgruppen har övervägt behovet av att införa en gemensam förstärkt sammansättning för de högsta domstolarna, där det är möjligt att avgöra rättsliga frågor som är väsentliga med tanke på rättskipningen i båda domstolslinjerna. Frågan har inte behandlats i samband med detta lagstiftningsprojekt.

Besvärstillståndssammansättning

Med stöd av 6 § 2 mom. 1 punkten i lagen om högsta förvaltningsdomstolen behandlas besvärstillståndsärenden i högsta förvaltningsdomstolen i en sammansättning med tre ledamöter. Enligt 6 § 4 mom. är högsta förvaltningsdomstolen domför också i en sammansättning med två ledamöter när den avgör ärenden som gäller ansökan om besvärstillstånd och yrkanden som har samband med dem i ärenden enligt 6 kap. i utlänningslagen som gäller internationellt skydd. Då kan ärendet avgöras också till den del det gäller uppehållstillstånd som sökts på någon annan grund samt avlägsnande ur landet och inreseförbud. Ett ärende som har behandlats i en sammansättning med två ledamöter ska överföras till en utökad sammansättning för avgörande, om ledamöterna inte är eniga om avgörandet.

Behandlingen av ansökan om besvärstillstånd sker på samma sätt oberoende av om ärendet behandlas i en sammansättning med två eller tre ledamöter. Ärendena avgörs efter föredragning.

Vid ett sammanträde som gäller ett besvärstillståndsärende kan det beslutas att besvärstillstånd inte beviljas i ärendet. Om ett avslag på ansökan om besvärstillstånd inte verkar klart och tydligt, ska behandlingen skjutas upp och nödvändiga förberedande åtgärder vidtas, och besvärstillståndssammansättningen ska inte besluta om beviljandet av tillståndet. Om det inte ens efter de förberedande åtgärderna kan konstateras att det finns förutsättningar för att bevilja besvärstillstånd i ärendet, kan ett beslut om att avslå tillståndet fattas i en sammansättning med två eller tre ledamöter. Besvärstillstånd beviljas i en sammansättning med fem ledamöter samtidigt som beslut fattas om att avgöra besvären.

Bestämmelserna om högsta förvaltningsdomstolens sammansättning i besvärstillståndsärenden har vanligen inte lindrats trots att grundlagen möjliggör behandling av besvärstillstånd i de högsta domstolarna i en sammansättning med färre än tre ledamöter. För högsta förvaltningsdomstolens del kommer sammansättningen med två ledamöter för närvarande i fråga endast om ansökan om besvärstillstånd gäller internationellt skydd enligt 6 kap. i utlänningslagen. Detta undantag föreskrevs 2016 samtidigt som bestämmelserna om ändringssökande i utlänningslagen ändrades (lagen om ändring av 6 § i lagen om högsta förvaltningsdomstolen 649/2016, RP 32/2016 rd).

Det är ändamålsenligt att utvidga användningsområdet för sammansättningen med två ledamöter till alla utlänningsärenden. Särskilt ärenden som gäller internationellt skydd har under 2010-talets senare hälft utgjort en betydande del av högsta förvaltningsdomstolens mål (cirka 50–60 % av alla inledda ärenden 2017–2019). Utlänningsärendena i allmänhet har i början av 2020-talet utgjort en betydande del av alla mål (cirka 30–50 % av alla inledda ärenden 2020–2025). Högsta förvaltningsdomstolen har med stöd av de gällande bestämmelserna kunnat avgöra besvärstillståndsärenden som gäller internationellt skydd i en sammansättning med två ledamöter, om inte arten av den fråga som ska avgöras har förutsatt att en sammansättning med tre ledamöter används. Antalet ärenden som gäller internationellt skydd har minskat under de senaste åren, men samtidigt har antalet ärenden som gäller uppehållstillstånd ökat. Det stora antalet ärenden bidrar till att rättspraxis etableras i en viss ärendekategori, och därför är det motiverat att göra det möjligt att i fråga om sådana kategorier av ärenden avgöra ansökningar om besvärstillstånd genom ett enhälligt beslut av två ledamöter.

Övriga sammansättningar med tre ledamöter och en ledamot

I och med att systemet med besvärstillstånd utvidgades minskade betydelsen av de bestämmelser om behandling av besvär och ansökningar i sammansättningar med tre ledamöter som avses i 6 § 2 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen. I besvärstillståndssammansättning träffas processuella avgöranden som hänför sig till ansökningar om besvärstillstånd. Den kvantitativt största gruppen direkta besvär gäller omhändertagande och vård utom hemmet.

Med stöd av 6 § 2 mom. 2 punkten i lagen om högsta förvaltningsdomstolen är sammansättningen med tre ledamöter domföra att behandla och avgöra ett ansöknings- eller besvärssärende som gäller verkställighetsförbud eller avbrytande av verkställighet eller något annat förordnande om verkställighet. Med stöd av bestämmelsen kan ett yrkande på meddelande av ett interimistiskt förordnande som framställs av en enskild part i ett ärende som gäller omhändertagande inte avgöras i en sammansättning med tre ledamöter. Yrkanden som gäller meddelande av ett interimistiskt förordnande ska avgöras i en sammansättning med fem ledamöter. I förvaltningsdomstolarna kan med stöd av 85 § i barnskyddslagen (417/2007) ärenden som gäller meddelande av ett interimistiskt förordnande enligt 83 § i den lagen avgöras i en sammansättning med en lagfaren ledamot. I barnskyddslagen finns inga särskilda bestämmelser om högsta förvaltningsdomstolens domföra sammansättning vid avgörande när det gäller interimistiska förordnanden som enskilda parter yrkar på. Ett interimistiskt förordnande kan jämföras med ett förordnande om verkställighet av ett beslut. Behandlingen av ett sådant ärende i en sammansättning med fem ledamöter kan därför anses vara ett synnerligen tungt förfarande, och meddelande av ett interimistiskt förordnande enligt 83 § i barnskyddslagen bör fogas till domförheten med tre lagfarna ledamöter.

Enligt 6 § 2 mom. 5 punkten i lagen om högsta förvaltningsdomstolen träffas avgörandet av en sammansättning med tre ledamöter i ärenden där besvär eller en ansökan har återtagits. Bestämmelsen har tidigare representerat det lindrade kravet på sammansättning i förhållande till bassammansättningen med fem ledamöter, men med tanke på det nuvarande sammansättningssystemet är det inte ändamålsenligt att använda en sammansättning med tre ledamöter för att konstatera att besvär eller en ansökan avskrivs. Beslut om att avskrivna besvär eller en ansökan som fattas med anledning av att besvären eller ansökan återtas bör tas in i den domföra sammansättningen med en ledamot.

Med stöd av 6 § 2 mom. 7 punkten i lagen om högsta förvaltningsdomstolen kan i en sammansättning med tre ledamöter avgöras ärenden där det är fråga om huruvida ändring har

sökts hos högsta förvaltningsdomstolen inom föreskriven tid eller huruvida ett ärende ska avvisas i högsta förvaltningsdomstolen på någon annan grund, och yrkanden som har samband med sådana ärenden. I bestämmelsen avses behandling av besvärärenden. Till domförheten i en sammansättning med tre ledamöter hör att avgöra om ansökan om besvärstillstånd är försenad eller om det finns något annat hinder för att pröva ansökan. Till sammansättningen med tre ledamöter hör likaså med stöd av 5 punkten i samma moment att fatta beslut om att avskriva en ansökan om besvärstillstånd som återtagits. I högsta domstolen kan en ledamot besluta om besvärstillstånd om det inte finns förutsättningar för att bevilja besvärstillstånd. Det är ändamålsenligt att en ledamot i högsta förvaltningsdomstolen kan fatta beslut om att ansökan om besvärstillstånd avvisas när ansökan om besvärstillstånd är försenad eller det finns något annat hinder för att pröva den. Också beslut om att avskriva en ansökan om besvärstillstånd som fattas till följd av att ansökan har återtagits bör fattas i en sammansättning med en ledamot. Domförheten i en sammansättning med en ledamot bör utsträckas till att även gälla besvärärenden samt extraordinärt ändringsökande, som inleds genom ansökan.

Med stöd av 6 § 5 mom. 3 punkten i lagen om högsta förvaltningsdomstolen kan en ansökan om återbrytande avvisas i en sammansättning med en ledamot, om högsta förvaltningsdomstolen redan har meddelat ett beslut om en ansökan om återbrytande som gjorts av parten i samma ärende. I övrigt kan en ansökan om återbrytande med stöd av 2 mom. 9 punkten avvisas i en enhällig sammansättning med tre ledamöter. Efter att lagen om rättegång i förvaltningsärenden trädde i kraft är den vanligaste grunden för att en ansökan om återbrytande avvisas i praktiken att den som framställt ansökan inte har anlitat en advokat eller något annat lagfaret ombud för att göra ansökan om återbrytande, vilket förutsätts i 118 § 5 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. I en sådan situation är det ett onödigt tungt förfarande att avvisa en ansökan om återbrytande i en sammansättning med tre ledamöter. Avvisande av ansökan om återbrytande på grund av att inget ombud anlitats grundar sig på en klar ordalydelse i lagen och förutsätter ingen mer omfattande prövning. Det är ändamålsenligt att utvidga domförheten i sammansättningen med en ledamot till denna del.

Regleringen om miljöskunnigråd

Enligt 11 § 1 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen deltar två miljöskunnigråd i behandlingen av vissa miljövärds- och vattenvärdsfrågor i högsta förvaltningsdomstolen. I en sammansättning som behandlar ärenden som gäller klassificeringsbeslut enligt 5 d, 5 f och 5 g § i avfallslagen (646/2011), som träder i kraft den 1 januari 2027, ingår i förvaltningsdomstolen minst en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området. Med tanke på detta är det motiverat att uppdatera bestämmelserna om miljöskunnigråden vid högsta förvaltningsdomstolen så att miljöskunnigråden deltar i behandlingen av dessa ärenden enligt avfallslagen i högsta förvaltningsdomstolen.

2.4.3 Förvaltningsdomstolarna

Plenum och fulltaligt avdelningssammanträde

Enligt 16 § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna kan ett rättskipningsmål eller rättskipningsärende som med tanke på enhetlig rättskipning eller annars är av principiell betydelse eller vidsträckt i sin helhet eller till vissa delar hänskjutas till plenum eller fulltaligt avdelningssammanträde. I förvaltningsdomstolens plenum deltar enligt 14 § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna överdomaren som ordförande samt de ordinarie förvaltningsrättsdomarna och de förvaltningsrättsdomare som utnämnts för viss tid som är längre än ett år. I ett fulltaligt avdelningssammanträde deltar enligt 15 § 1 mom. som ordförande

överdomaren eller avdelningschefen och som andra ledamöter de tjänstgörande förvaltningsrättsdomare som var ledamöter på avdelningen när ärendet hänsköts till fulltaligt avdelningssammanträde.

Förvaltningsdomstolarna är indelade i avdelningar. I början av 2025 hade varje förvaltningsdomstol två till fyra avdelningar. Förvaltningsdomstolarna har vuxit betydligt under de senaste åren och deras avdelningar har samtidigt blivit större än tidigare, även om förvaltningsdomstolarna också är sinsemellan olika stora. År 2024 fanns det t.ex. sammanlagt 98 tjänster som förvaltningsrättsdomare i Helsingfors förvaltningsdomstol. Det är varken praktiskt möjligt eller ändamålsenligt att ordna plenum så att det antalet domare deltar. Antalet domare varierar mellan avdelningarna i Helsingfors förvaltningsdomstol och är kring 20, vilket gör det svårt att genomföra fulltaliga avdelningssammanträden. Antalet domare har ökat också i andra förvaltningsdomstolar och dessa är nu i samma situation. I vissa ärendekategorier är antalet besvär så stort att de i förvaltningsdomstolarna behandlas på fler än en avdelning.

Med hänsyn till antalet domare är plenum och fulltaligt avdelningssammanträde inte i alla situationer användbara sätt att säkerställa en enhetlig rättspraxis i förvaltningsdomstolarna. Att se till att rättspraxisen är enhetlig är dock av väsentlig betydelse med tanke på ett jämlikt bemötande av medborgarna och ett högklassigt rättsskydd. Parallellt med plenum och fulltaligt avdelningssammanträde behövs en mer användbar förstärkt och tillräckligt omfattande sammansättning.

Förvaltningsdomstolarna behöver en ny typ av förstärkt avdelningssammansättning som förutom de ledamöter som tidigare behandlat ärendet även inkluderar avdelningscheferna och överdomaren. Avsikten är att vid sammanträden i den förstärkta avdelningssammansättningen närmast behandla ärenden som är gemensamma för olika avdelningar och som särskilt gäller processuella frågor.

Sammansättning med två ledamöter

Huvudregeln enligt 12 § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna är att ärendena ska avgöras i en sammansättning med tre ledamöter. I själva verket avgörs en stor del av alla ärenden i mindre sammansättningar. År 2024 avgjordes omkring 18 500 ärenden i förvaltningsdomstolarna och år 2025 knappt 20 000 ärenden. Av ärendena avgjordes cirka 13 procent 2024 i en sammansättning med en ledamot och 36 procent i en sammansättning med två ledamöter.

Bestämmelserna om sammansättningen med två ledamöter fogades till lagen om förvaltningsdomstolarna 2007. Orsaken till reformen var att antalet ärenden i förvaltningsdomstolarna hade ökat och behandlingstiderna blivit längre, vilket förutsatte en effektiv användning av personalresurserna (RP 85/2005 rd). Förslaget bereddes i en arbetsgrupp som tillsatts av justitieministeriet (Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2004:15). Reform av förvaltningsdomstolarnas domföra sammansättning, <http://urn.fi/URN:ISBN:952-466-242-6>).

Med stöd av 12 a § i lagen om förvaltningsdomstolarna är förvaltningsdomstolen i de fullföljdsärenden som räknas upp i paragrafen domför också i en sammansättning med två ledamöter, om inte en fråga som ska avgöras i ärendet på grund av sin natur kräver en sammansättning med tre ledamöter. Paragrafens sammansättningsbestämmelse utgör ett undantag från huvudregeln att förvaltningsdomstolen är domför i en sammansättning med tre ledamöter. Sammansättningarna med två ledamöter har nu angetts i lag. I paragrafen finns en

förteckning med 13 punkter över de lagar som tillämpas i fullföljdsärenden som får avgöras i en sammansättning med två ledamöter. De ärendekategorier som nämns i paragrafen täcker för närvarande ungefär hälften av förvaltningsdomstolarnas besvärärenden. Dessa ärendekategorier har angetts enligt förvaltningsdomstolarnas arbetsituation under 2000-talets första år.

Tekniskt sett är den gällande regleringen exakt. Sammansättningsregleringen måste vara förutsägbar och entydig för att man ska kunna veta i vilken sammansättning ett ärende ska avgöras. Redan med tanke på effektiviteten i arbetet är det nödvändigt att sammansättningarna inte fastställs genom bestämmelser om enskilda fall. Vilken sammansättning som är domför kan inte vara beroende av prövning i förvaltningsdomstolarna.

De gällande sammansättningsbestämmelserna i lagen om förvaltningsdomstolarna är dock inte till alla delar konsekventa i förhållande till de frågor som ska avgöras. När det föreskrevs om sammansättningen med två ledamöter bedömdes det att sammansättningen var ändamålsenlig i ärendekategorier där besvärärendena i allmänhet är juridiskt tydliga och rättspraxisen för dem är etablerad. Uppmärksamhet fästes också vid mängden rättegångsmaterial. Förvaltningsdomstolarna har nu identifierat nya kategorier av ärenden som det enligt ovan nämnda kriterier inte längre är ändamålsenligt att avgöra i en sammansättning med tre ledamöter. Exempelvis ärenden som gäller stöd för närståendevård kan jämföras med ärenden enligt socialvårdslagen (1301/2014) och lagen om funktionshinderservice (675/2023), vilka behandlas i en sammansättning med två ledamöter. Stöd för närståendevård ska sökas hos kommunen som en förmån enligt prövning, till vilken den sökande inte har ovillkorlig rätt och i fråga om vilken ansökan alltid kan inledas på nytt oberoende av tidigare avgöranden. På samma sätt kan även andra utlänningsrättsliga ärenden än de som regleras i utlänningslagen jämföras med de ärenden som avses i utlänningslagen och som för närvarande behandlas i en sammansättning med två ledamöter. I fråga om byggnadsärenden kan som exempel nämnas ärenden som gäller planeringsbehov, vilka i regel bedöms lämpa sig för behandling i en sammansättning med två ledamöter. För närvarande behandlas t.ex. ärenden som gäller avvikelser i en sammansättning med två ledamöter, även om det ofta kan vara fråga om svårare juridiska frågor än i ärenden som gäller planeringsbehov.

Det finns skäl att ändra bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättning så att man avstår från att räkna upp de lagar som tillämpas i ärenden som kan avgöras i en sammansättning med två ledamöter och på ett allmänt plan anger en grund för att fastställa i vilka ärenden en sammansättning med två ledamöter är domför. Användningen av allmänspråkliga begrepp främjar regleringens tidstålighet, men samtidigt måste man beakta att regleringen ska vara tillräckligt exakt, förutsägbar och entydig.

Sammansättning med en ledamot

Med stöd av 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna kan i en sammansättning med en ledamot träffas s.k. processuella avgöranden i vilka ändring söks först i samband med huvudsaken. Enligt 4 kap. 2 § 1 mom. i domstolslagen behandlar och avgör förvaltningsdomstolen mål och ärenden vid sammanträde på föredragning. I sammansättningen med en ledamot finns således förutom ledamoten även en föredragande som har berett ärendet och utarbetat ett beslutsförslag. I en kollegial sammansättning kan en av ledamöterna i sammansättningen alternativt vara föredragande ledamot. Bestämmelsen i domstolslagen motsvarar 18 § i den tidigare gällande lagen om förvaltningsdomstolarna, enligt vilken rättskipningsärenden avgjordes på föredragning. I förarbetena till lagen om förvaltningsdomstolarna (RP 114/1998 rd) konstateras det att 18 § avser avgöranden i

huvudsaken. Däremot kan en ledamot ensam utan föredragning besluta om de särskilda åtgärder som avses i 12 § 3 mom.

I högsta förvaltningsdomstolens avgörande 28.1.2021/H125 (kort referat) har man dragit upp riktlinjer för förvaltningsdomstolens domförhet och avgörande i ett ärende där förvaltningsdomstolen med stöd av 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna var domför i en sammansättning med en ledamot. Avgörandet hade träffats av en ledamot utan föredragande. Enligt motiveringen till beslutet ska ärendena i förvaltningsdomstolen behandlas och avgöras på föredragning. Eftersom förvaltningsdomstolen hade fattat beslutet i en sammansättning med en ledamot utan att avgöra ärendet på föredragning hade det vid behandlingen av ärendet i förvaltningsdomstolen skett ett fel i förfarandet. Förvaltningsdomstolens beslut upphävdes och undanröjdes och ärendet återförvisades till förvaltningsdomstolen för prövning i en lagenlig sammansättning.

I det aktuella ärendet var det alltså inte i förvaltningsdomstolen fråga om ett sådant handläggningsbeslut som avses i 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna, utan om ett avgörande i huvudsaken som meddelats med anledning av besvär. Högsta förvaltningsdomstolens nämnda beslut kan tolkas så att en ledamot inte ensam alls kan fatta beslut utan föredragning. Eftersom beredningen numera är mer domarbetad än tidigare är det fortfarande ändamålsenligt att den domare som ansvarar för beredningen av ärendet under processen kan fatta handläggningsbeslut ensam utan att de föredras för en annan domare. Detta främjar t.ex. en snabb behandling av yrkanden på verkställighetsförbud i situationer där det med tanke på rättsskyddet är väsentligt att ärendet behandlas snabbt.

I Ålands förvaltningsdomstol, där det inte finns några föredragande, har de processuella särskilda åtgärder som avses i 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna i praktiken avgjorts i en sammansättning med en enda förvaltningsdomare utan föredragning. Åtgärderna innefattar beslut om ett förordnande som gäller verkställighet eller meddelande av något annat interimistiskt förordnande, ordnande av muntlig förberedelse, muntlig förhandling, syn eller inspektion, avgöranden som gäller genomförandet av dessa förfaranden samt beslut om andra åtgärder som hänför sig till ärendets förberedelse. Av det ovan nämnda avgörandet av högsta förvaltningsdomstolen, som preciserar tillämpningen av 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna och 4 kap. 2 § 1 mom. om föredragningsförfarandet i domstolslagen, följer att det i de nya sammansättningsbestämmelserna behövs en precisering enligt vilken ett sådant processuellt beslut om särskilda åtgärder kan fattas utan föredragning. Justeringen är nödvändig i synnerhet med tanke på den praktiska verksamheten i Ålands förvaltningsdomstol, men den gör också förvaltningsdomstolarnas arbete effektivare.

I 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna föreskrivs det dessutom om situationer där förvaltningsdomstolen inte meddelar något avgörande i ärendet utan avvisar de yrkanden som framställts. Domförheten med en ledamot ensam gäller för närvarande inte alla situationer där förvaltningsdomstolen kan avvisa yrkanden på den grunden att det finns hinder för att pröva besvären. Det finns skäl att utsträcka domförheten med en ledamot till att gälla alla de situationer som avses i 81 § 2 och 3 mom. samt 82 § 3 och 4 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden där besvär eller något annat förvaltningsprocessuellt ärende avvisas eller avskrivs. Ett beslut om att avvisa ett ärende kan då trots bestämmelsen också fattas i en sammansättning med två eller tre ledamöter som annars är domför, om ärendets art förutsätter det.

I ärenden enligt 7 § i lagen om förvaltningsdomstolarna där en sakkunnigledamot deltar i behandlingen och avgörandet har sakkunnigledamoten i praktiken deltagit i avgörandet av huvudsaken också när yrkandet avvisas i en sammansättning med tre ledamöter. Enligt

detaljmotiveringen till regeringens proposition (RP 65/1988 rd, s. 28) om 11 § (242/1989) i lagen om länsrätterna (1021/1974), som föregick lagen om förvaltningsdomstolarna, möjliggjorde bestämmelsen i 11 § 3 mom. bl.a. att länsrätten i vissa ärenden kunde fatta beslut utan sakkunnigledamot eller extra ledamot när förutsättningarna för avgörande i huvudsaken saknas, dvs. då beslut fattas om avvisning utan prövning. Vid revideringen av bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättning är det för tydlighetens skull behövt att föreskriva om avvisande utan en sakkunnigledamot. Beslut om att avvisa ärenden i vilka en sakkunnigledamot enligt lag ska ingå i sammansättningen vid avgörande kan med stöd av de ändringsförslag som hänför sig till en ledamots domförhet också fattas i en sammansättning med en lagfaren ledamot.

Sammansättningen med en ledamot enligt 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna är ett undantag från den kollegiala behandlingen i förvaltningsdomstolarna. I lagen ska således entydigt anges i vilka ärenden sammansättningen med en ledamot är domför. Användningen av en sammansättning med en ledamot vid avgörande av olika besvär om avgifter är etablerad i förvaltningsdomstolarna. Detta talar för att domförheten med en ledamot i olika avgiftsärenden bör utvidgas. Eftersom olika offentliga avgifter och administrativa ekonomiska påföljder av straffkaraktär dock täcker ett ganska brett spektrum av avgifter av olika slag och storlekar, finns det skäl att från domförheten med en ledamot utesluta sådana offentliga avgifter och administrativa ekonomiska påföljder av straffkaraktär som är ekonomiskt betydande och vars påförande är beroende av myndighetens prövning.

2.4.4 Ålands förvaltningsdomstol

Ålands förvaltningsdomstols förfarande i fråga om de särskilda åtgärder som avses i 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna beskrivs ovan i avsnittet om sammansättningen med en ledamot i förvaltningsdomstolarna.

Domstolsverket lämnade den 7 maj 2025 en framställning till justitieministeriet om ändring av lagen om Ålands förvaltningsdomstol och domstolslagen så att det är möjligt att utnämna fler än en ordinarie förvaltningsdomare till Ålands förvaltningsdomstol. Enligt gällande lagstiftning kan det för närvarande endast finnas en ordinarie förvaltningsdomare i Ålands förvaltningsdomstol. Förvaltningsdomstolens arbetssituation och resursbehov förutsätter att en andra ordinarie förvaltningsdomartjänst tillsätts. Det är motiverat att genomföra de ändringar i lagstiftningen som Domstolsverket föreslår i samband med revideringen av sammansättningsbestämmelserna.

2.4.5 Försäkringsdomstolen

Plenum och förstärkt sammanträde

Enligt 9 § 1 mom. i lagen om försäkringsdomstolen kan målet eller ärendet eller en del av det hänskjutas till plenum eller förstärkt sammanträde, om avgörandet i ett rättskipningsmål eller rättskipningsärende eller en fråga i målet eller ärendet kan vara av principiell betydelse med tanke på tillämpning av lag, om målet eller ärendet i övrigt är av vidsträckt betydelse eller om avgörandet skulle avvika från tidigare praxis.

I försäkringsdomstolen avgörs rättskipningsärenden sällan i plenum (2023 ett plenum, 2024 och 2025 inte ett enda). I plenum deltar numera omkring 40 ledamöter. Plenums sammansättning har senast lättats upp fr.o.m. den 1 januari 2016 så att plenum utöver överdomaren endast

inkluderar de ordinarie försäkringsrättsdomarna samt de ledamöter som tidigare behandlat ärendet.

Plenarsammanträdet storlek skapar problem med tanke på de praktiska arrangemangen och möjligheten att behandla och avgöra ärenden på behörigt sätt. I en så stor sammansättning är det svårt att föra en diskussion och att lösa ärenden flexibelt. Detta leder till att behandlingen av ärendena drar ut på tiden.

Försäkringsdomstolen är indelad i tre avdelningar (2025). Antalet förstärkta sammanträden per avdelning har i genomsnitt varit några per år (2023 ett, 2024 sju och 2025 två). Det förstärkta sammanträdet har upplevts fungera, eftersom försäkringsrättsdomarna, som är specialiserade på den ärendekategori som behandlas, deltar i det. Deras antal på en avdelning är inte så stort att det skulle orsaka problem med att ordna ett förstärkt sammanträde eller onödigt förlänga rättegången. Bestämmelsen om förstärkt sammanträde i försäkringsdomstolen anger dock inte i nuläget vilken tidpunkt för tjänsteutövning vid avdelningen som bestämmer rätten att delta i sammanträdet. Detta har lett till tolkningsproblem i synnerhet när avdelningssammansättningarna förändras. Samma obestämbara tidpunkt som är avgörande för deltagandet i sammanträdet gäller också plenum. Som avgörande tidpunkt för deltagande i plenum har i praktiken etablerats den tidpunkt då ärendet hänsköts till plenum. För tydlighetens skull är det bra att i lagen om försäkringsdomstolen ta in de tidpunkter som avgör om en person har rätt att delta i sammanträdet.

I ärenden som ska hänskjutas till ett förstärkt sammanträde begränsas ärendets principiella betydelse, att ärendet är vidsträckt eller att avgörandet avviker från tidigare praxis i regel till en kategori av ärenden som ska behandlas vid en viss avdelning. Ett ärendes principiella eller vidsträckta betydelse eller avgörandets avvikelser från tidigare praxis kan dock till sin natur vara sådana att de inte är begränsade till en ärendekategori eller en avdelnings specialiserade sakkunskap. Samtidigt är en plenarsammansättning även i dessa situationer alltför omfattande och oändamålsenlig. Därför behövs det i försäkringsdomstolen en sammansättning vid avgörande som till personantalet är mindre än plenum, men som är större än det förstärkta sammanträdet per avdelning. Till det nya sammanträdet i förstärkt avdelningssammansättning hör i försäkringsdomstolen överdomaren, avdelningscheferna, de två i tjänsten äldsta tjänstgörande domarna vid varje avdelning och de ledamöter som tidigare behandlat ärendet. Vid ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning kan man behandla ärenden som är gemensamma för olika avdelningar, i synnerhet processuella frågor.

En läkarledamot i försäkringsdomstolen kan delta i ett förstärkt sammanträde eller plenum endast om han eller hon har behandlat ärendet tidigare. Försäkringsdomstolen får inte förstärka den medicinska kompetensen i en förstärkt sammansättning eller plenum med en överläkare eller en läkarledamot som är specialist inom det aktuella medicinska området, även om bedömningen av ärendet i hög grad baseras på medicinsk specialkompetens och ärendets särskilda medicinska art eller omfattning eller en mångsidig medicinsk prövning förutsätter att två läkarledamöter deltar i behandlingen. De gällande bestämmelserna om förstärkt sammanträde och plenum har till denna del visat sig vara alltför schablonmässiga och tillåter inte prövning i frågan om det vid behandlingen av ärendet finns behov av en extra läkarledamot. Det finns ett behov av att foga en bestämmelse om detta till lagen om försäkringsdomstolen.

Sammansättningar i medicinska ärenden

I ärenden som behandlas i försäkringsdomstolen är gränsen mellan medicin och juridik inte tydlig och entydig. Avgörandet av ärenden grundar sig dels på juridisk bedömning, dels på

medicinsk bedömning. Cirka 60 procent av de ärenden som årligen behandlas i försäkringsdomstolen kräver medicinsk specialkompetens.

Bestämmelserna om försäkringsdomstolen tillåter att sammansättningarna utökas enligt prövning så att avgörandet av ett ärende hänskjuts till ett förstärkt sammanträde eller plenum, men försäkringsdomstolen kan inte enligt gällande lagstiftning förstärka den kollegiala sammansättningen i ett medicinskt ärende med en lagfaren ledamot. I ett enskilt ärende kan det av särskilda skäl finnas behov av en extra lagfaren ledamot. Ett sådant särskilt skäl kan föreligga i en situation där ett juridiskt ärende under behandlingen omvandlas till ett medicinskt ärende t.ex. till följd av att en kompletterande medicinsk utredning som kan påverka avgörandet av ärendet har lämnats in. Det är motiverat att det i samband med revideringen av bestämmelserna till lagen om försäkringsdomstolen fogas en bestämmelse som gör det möjligt att i ett medicinskt ärende förstärka sammansättningen med en ytterligare lagfaren ledamot. Detta tryggar domarens oberoende, i och med att det inte är nödvändigt att avlägsna en ledamot från den ursprungliga sammansättningen av lagfarna när det enligt lagen krävs att en läkarledamot ska förordnas.

I förstärkta sammansättningar, dvs. plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning och fulltaligt sammanträde, kan det i sin tur finnas behov av att förstärka sammansättningen med en läkarledamot. Den förstärkta sammansättningen kan då bestå av sammanlagt två läkarledamöter. Vissa ärenden kan kräva expertis inom fler än ett medicinskt område eller vara av särskild medicinsk art eller omfattning. För att säkerställa en tillräckligt omfattande medicinsk expertis i sammansättningen vid avgörande är det motiverat att göra det möjligt att förstärka förstärkta sammansättningar med en ytterligare läkarledamot.

Sammansättning med två ledamöter

Med stöd av 4 § 1 mom. i lagen om försäkringsdomstolen är en sammansättning med två ledamöter som består av en lagfaren ledamot och en läkarledamot, om dessa är eniga, domför att behandla och avgöra ett ärende som gäller sökande av ändring i ett av Folkpensionsanstalten i första instans träffat avgörande om något annat än sjukpension, ersättning i samband med företagshälsovård eller rehabiliteringsförmåner och där avgörandet kan påverkas av medicinsk utredning.

År 2023 avgjordes sammanlagt cirka 250 ärenden och 2024 cirka 200 ärenden i en sammansättning med två ledamöter. De ärenden som avgjordes i en sammansättning med två ledamöter bestod i huvudsak av sjukförsäkringsärenden och ärenden som gällde handikapp- eller vårdbidrag som beviljats av Folkpensionsanstalten. Bestämmelsen om sammansättningen med en lagfaren ledamot och en läkarledamot har ansetts fungera, eftersom den möjliggör en effektiv behandling av ärenden som är juridiskt tydliga och där läkarledamotens specialkompetens accentueras. Bestämmelsens tillämpningsområde bör utvidgas till att gälla sådant avvisande av ett ärende som inkommit efter besvärstidens utgång där en medicinsk utredning kan påverka avgörandet, eftersom en sammansättning med en ledamot inte är domför i ett medicinskt ärende och en sammansättning med två lagfarna ledamöter och en läkarledamot i dessa ärenden måste anses vara synnerligen tung.

I de flesta förmånslagar som gäller ärenden som behandlas i försäkringsdomstolen ingår en bestämmelse om återkrav enligt vilken en förmån som betalats till ett för stort belopp ska återkrävas. Ett återkravsärende ska avgöras i den normala sammansättningen med tre ledamöter, och sakkunnigledamöternas deltagande i behandlingen av ärendet i den aktuella ärendekategorin bestäms enligt vad ärendets art förutsätter. I de normala sammansättningarna

med tre och fem ledamöter avgör försäkringsdomstolen årligen hundratals besvärssärenden som gäller jämkning av återkrav av en förmån som betalats till ett för stort belopp. Antalet återkravsärenden är betydande t.ex. i ärenden som gäller utkomstskydd för arbetslösa (2024 cirka 700 och 2025 cirka 650 utkomstskyddsärenden), vilka i allmänhet avgörs i en sammansättning med fem ledamöter.

Besvärssärenden som gäller återkrav är ofta tydliga både i sak och förfarandemässigt. Frågor som gäller återkrav av förmåner är av juridisk natur, men i allmänhet relativt enkla. Exempelvis i studiestödsärenden grundar sig återkrav enligt 27 § 4 mom. i lagen om studiestöd (65/1994) på beräkning av överskridningen av fribeloppet. I regel är det inte nödvändigt att behandla återkravsärenden i en sammansättning med tre eller fem ledamöter av rättsskyddsskäl. Ett återkravsärende ska kunna avgöras i en sammansättning med två lagfarna ledamöter när återkravet grundar sig på en överskridning av fribeloppet enligt 17 § i lagen om studiestöd eller när grunden för återkravet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut, om inte arten eller omfattningen av den fråga som ska avgöras i övrigt kräver en utökad sammansättning.

Sammansättning med en ledamot

Med stöd av 5 § lagen om försäkringsdomstolen är en lagfaren ledamot domför i de ärenden som anges i 1 mom. 1–6 punkten.

I en sammansättning med en ledamot avgörs i försäkringsdomstolen cirka 300 ärenden per år. Bestämmelsen om sammansättningen med en ledamot har ansetts fungera, eftersom den möjliggör en effektiv behandling av ärenden som är tydliga och som kräver mycket begränsad juridisk bedömning. Det har inte framkommit något större behov av att utvidga tillämpningsområdet för bestämmelsen om sammansättningen med en ledamot, eftersom den gällande bestämmelsen tillräckligt täcker ärenden som i princip är mer tekniska och inte kräver särskild juridisk bedömning.

Bestämmelsen om ärenden som ska avgöras av en ledamot i försäkringsdomstolen anger dock inte tydligt om ärendet kan behandlas i en sammansättning med en ledamot, om det i besvärsnämnden har varit fråga om ett sådant processuellt avgörande som avses i bestämmelsen. Försäkringsdomstolen har i praktiken tolkat bestämmelsen så att sådana ärenden kan behandlas i en sammansättning med en ledamot. Reglerna om sammansättningar bör anges exakt i lagen, och därför är det motiverat att precisera detta i samband med revideringen av bestämmelserna.

3 Målsättning

Målet med propositionen är att revidera bestämmelserna om högsta förvaltningsdomstolens, förvaltningsdomstolarnas (inbegripet Ålands förvaltningsdomstol) och försäkringsdomstolens sammansättningar så att de på ett mer konsekvent och effektivt sätt främjar rättsskyddet och tillgodoseendet av det i rätt tid och utan dröjsmål i alla situationer i dessa domstolar. Samtidigt är målet att uppdatera bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättningar för att göra rättskipningen effektivare och rättegångsförfarandena snabbare.

Dessutom förenhetligas i synnerhet bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas och försäkringsdomstolens sammansättningar, dock med hänsyn till särdragen i den senare domstolens rättskipning.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

4.1.1 Reformen som gäller högsta förvaltningsdomstolen, förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolen gemensamt

Det föreslås att högsta förvaltningsdomstolen, förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolens sammansättningar kompletteras med sammanträde i nya förstärkta avdelningssammansättningar. I de nya utökade sammansättningarna ska det vara möjligt att avgöra ärenden som gäller flera än en avdelning och som är viktiga med tanke på enhetligheten i rättspraxis.

Det föreskrivs också uttryckligen om deltagandet för de domare som behandlat ärendet tidigare och för andra än lagfarna ledamöter i behandlingen av ärendet i förstärkt sammansättning.

4.1.2 Domstolsvisa ändringar

Förvaltningsdomstolarna

I samband med uppdateringen av bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättningar har det bedömts vara mest ändamålsenligt att placera dem i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, som gäller rättegångsförfarandet. Bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättningar föreslås ingå i lagen om rättegång i förvaltningsärenden som ett eget kapitel. Samtidigt upphävs lagen om förvaltningsdomstolarna som onödig.

Som förvaltningsdomstolarnas sammansättning föreskrivs fortfarande en sammansättning med tre ledamöter.

Domförhållningen i sammansättningar som är mindre än sammansättningen omfattar i fortsättningen utöver besvär även andra förvaltningsprocessuella ärenden. I ärenden i vars behandling en sakkunnigledamot eller en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området ska delta enligt lag kan det utan den ledamoten fattas beslut om att ärendet avskrivs eller om att ärendet avvisas eller överförs.

Grunderna för domförhållningen i en sammansättning med två ledamöter ska formuleras med allmänspråkliga begrepp i stället för de nuvarande hänvisningarna till olika lagar. Förteckningen över ärenden som får avgöras i en sammansättning med två ledamöter uppdateras och den reglering som splittrats på ett inkonsekvent sätt revideras. I samband med detta utvidgas domförhållningen i en sammansättning med två ledamöter till att omfatta vissa frågor som bedöms vara lämpliga och som för närvarande behandlas i sammansättningen. Samtidigt utvidgas också sammansättningen i en sammansättning med två ledamöter till att omfatta vissa ärenden som för närvarande omfattas av domförhållningen i en sammansättning med två ledamöter, men det handlar i huvudsak om mindre kategorier av ärenden på årsnivå. En sammansättning med två ledamöter är enligt förslaget inte domför i ärenden där muntlig förhandling, syn eller inspektion ska ordnas.

Även grunderna för domförhållningen i en sammansättning med en ledamot formuleras med allmänspråkliga begrepp i stället för hänvisningar till olika lagar, och förteckningen över ärenden som ska avgöras i en sammansättning med en ledamot uppdateras och revideras. I fråga om sammansättningen med en ledamot föreslås det att avgöranden som gäller särskilda åtgärder

kan träffas också utan föredragning. Dessutom kan det i en sammansättning med en ledamot fattas slutliga beslut om att ärendet avskrivs, att ärendet avvisas och att ärendet överförs. Vidare föreslås det att muntlig förhandling eller syn under vissa förutsättningar ska kunna ordnas i en sammansättning med en ledamot.

För Ålands förvaltningsdomstols del blir det möjligt att i domstolen utöver den nuvarande enda förvaltningsdomaren utnämna ytterligare en eller flera förvaltningsdomare. De nödvändiga ändringarna i anslutning till detta görs i lagen om Ålands förvaltningsdomstol och i domstolslagen.

Dessutom föreslås det ändringar av teknisk natur i domstolslagen och barnskyddslagen till följd av ändringen av bestämmelserna om sammansättning.

Högsta förvaltningsdomstolen

Bestämmelserna om högsta förvaltningsdomstolens sammansättningar revideras så att en sammansättning med tre ledamöter kan avgöra ett ärende som gäller meddelande av ett interimistiskt förordnande enligt 83 § i barnskyddslagen.

Domförhållanden i en sammansättning med två ledamöter utvidgas till att utöver de nuvarande besvärstillståndsärendena som gäller internationellt skydd också gälla andra utlänningsrättsliga besvärstillståndsärenden.

Dessutom föreskrivs det om domförhållanden i en sammansättning med en ledamot i fråga om att avvisa en ansökan om återbrytande och det tillhörande yrkandet, om det i ärendet inte har anlåtats en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd avsett rättegångsbiträde med tillstånd, att avvisa en ansökan, besvär eller en ansökan om besvärstillstånd i en situation som avses i 81 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden samt att besluta att ett ärende avskrivs när besvär eller en ansökan om besvärstillstånd återtas.

I bestämmelserna om miljöskakningsråden vid högsta förvaltningsdomstolen föreslås också en ändring i anslutning till ärenden som gäller klassificeringsbeslut enligt 5 d, 5 f och 5 g § i avfallslagen (646/2011), som träder i kraft den 1 januari 2027. Ändringen gör det möjligt för miljöskakningsråden att delta i behandlingen av dessa ärenden enligt avfallslagen.

Försäkringsdomstolen

I fråga om försäkringsdomstolen föreslås det att beslut om andra åtgärder än det slutgiltiga avgörandet i huvudsaken ska kunna fattas utan andra än lagfarna ledamöter. Beslut om särskilda åtgärder kan också fattas utan föredragning.

Enligt förslaget kan försäkringsdomstolens sammansättning med tre eller fem ledamöter förstärkas med en lagfaren ledamot i medicinska mål och ärenden. Försäkringsdomstolens förstärkta sammansättningar kan i sin tur förstärkas med en läkarledamot i medicinska mål och ärenden.

Domförhållanden i en sammansättning med två ledamöter bestående av en lagfaren ledamot och en läkarledamot utvidgas till att gälla medicinska ärenden där det är fråga om att avvisa ett besvärssökande som inlett efter besvärstiden. Dessutom föreskrivs det om två lagfarna ledamöters domförhållanden i ärenden som gäller återkravsbeslut som fattats på grund av att

fribeloppet enligt lagen om studiestöd överskridits eller återkrav med stöd av ett lagakraftvunnet avgörande av en förmån som betalats till ett för stort belopp.

En sammansättning med en ledamot ska i princip vara domför när det är fråga om att avvisa ett ärende på vilken som helst av de grunder som avses i 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Enligt förslaget ska en sammansättning med en ledamot också i princip vara domför när det är fråga om sökande av ändring i beslut som har fattats av vissa besvärsnämnder, vars beslut omfattar olika processuella avgöranden.

Bestämmelserna om försäkringsdomstolens sammansättningar harmoniseras i förhållande till högsta förvaltningsdomstolen och förvaltningsdomstolarna.

Dessutom ändras domstolslagen så att notarierna kan föredra ärenden i försäkringsdomstolen.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Allmänna konsekvenser

Syftet med revideringen av bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättning är bl.a. att göra förvaltningsdomstolarnas arbete och processer effektivare. Genom att revidera sammansättningsbestämmelserna och i vissa ärendekategorier lätta på sammansättningarna kan förvaltningsdomstolarnas resurser koncentreras till behandlingen av mer krävande ärenden, vilket stöder förvaltningsdomstolarna när de sköter sin kärnuppgift att upprätthålla rättsskyddet. När personalens arbetsinsats inriktas på ett mer ändamålsenligt sätt än för närvarande bidrar det till att minska anhopningen av ärenden och påskyndar behandlingstiderna, vilket främjar en snabbare rättegång.

De föreslagna ändringarna baserar sig på behov som konstaterats i det praktiska arbetet i förvaltningsdomstolarna. I synnerhet de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolen, enligt vilka vissa processuella särskilda åtgärder ska avgöras utan föredragning, kan bedömas bidra till att domstolarna kan arbeta effektivt. Ändringen är väsentlig i synnerhet för Ålands förvaltningsdomstol. Dessutom föreslås det i lagen om Ålands förvaltningsdomstol en ändring som gör det möjligt att inrätta flera förvaltningsdomartjänster än för närvarande. Denna ändring minskar Ålands förvaltningsdomstols sårbarhet och främjar en snabbare behandling av ärenden. Det finns ingen anledning att anta att de egentliga ändringar som föreslås i sammansättningsbestämmelserna påverkar Ålands förvaltningsdomstol på ett sätt som avsevärt skulle avvika från de övriga förvaltningsdomstolarna.

4.2.2 De ekonomiska konsekvenserna

De föreslagna ändringarna gäller i fråga om förvaltningsdomstolarna vissa kategorier av ärenden, av vilka de till antalet ärenden största är social- och hälsovårdsärenden, utlänningsärenden och medborgarskapsärenden, rättegångsavgifter samt skatteärenden. Även om största delen av ändringarna leder till att olika ärendekategorier behandlas i en mindre sammansättning än för närvarande, ska i fortsättningen i en sammansättning med tre ledamöter behandlas vissa ärenden som för närvarande kan behandlas i en sammansättning med två ledamöter, t.ex. en del av de ärenden som gäller tillämpningen av inkomstskattelagen och avfallslagen. Utifrån uppgifter om antalet ärenden 2024 kan man ytterst grovt uppskatta att de föreslagna ändringarna på årsnivå innebär att ungefär en tiondel fler ärenden som ska avgöras i förvaltningsdomstolarna i regel behandlas i mindre sammansättningar. Samtidigt bör det dock beaktas att antalet ärenden som kommer till förvaltningsdomstolarna och fördelningen mellan

olika ärendekategorier varierar från år till år. Det är inte heller möjligt att utifrån den effekt ändringarna i sammansättningsbestämmelserna har på behandlingen av ärenden i olika typer av sammansättningar direkt sluta sig till hur ändringarna påverkar förvaltningsdomstolarnas arbetsmängd eller resursbehov.

Kostnadseffekten av en enskild sammansättning eller en ändring i den kan inte beräknas med nuvarande uppgifter. Enligt en bedömning som gjorts av Domstolsverket i samband med arbetsgruppens arbete är kostnadseffekterna av de föreslagna ändringarna för förvaltningsdomstolarnas del ganska neutrala, och de tilläggsändringar som gjorts under den fortsatta beredningen har enligt en uppdaterad bedömning av Domstolsverket ingen avgörande betydelse för förvaltningsdomstolarna ur kostnadssynvinkel. I fråga om förvaltningsdomstolarna bedöms ändringarna i sin helhet emellertid effektivisera förvaltningsdomstolarnas arbete, vilket bedöms ha en positiv inverkan på behandlingstiderna. Revideringen av bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättning bedöms därigenom i fortsättningen minska anhopningen av ärenden och förvaltningsdomstolarnas framtida resursbehov.

För såväl högsta förvaltningsdomstolen, förvaltningsdomstolarna som försäkringsdomstolen föreslås en ny utökad sammansättning, dvs. sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning. Även detta kan bedömas effektivisera domstolarnas arbete, då ärenden som för närvarande förutsätter en mycket tung behandling i plenum i och med de föreslagna ändringarna kan avgöras vid sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning, som är mindre än plenum. Arbetet effektiviseras dock till denna del inte i betydande mån.

I övrigt är de föreslagna revideringarna som gäller högsta förvaltningsdomstolen och försäkringsdomstolen mindre omfattande än de som gäller förvaltningsdomstolarna. För högsta förvaltningsdomstolens del kan det bedömas att den föreslagna domföra sammansättningen med två ledamöter i alla utlänningsrättsliga besvärstillståndsärenden effektiviserar behandlingen av ärenden i högsta förvaltningsdomstolen, eftersom utlänningsärendenas andel av alla ärenden är stor. Dessutom kan i synnerhet möjligheten att fatta beslut om avvisande och avskrivande i en sammansättning med en ledamot antas bidra till smidigare arbetsprocesser i högsta förvaltningsdomstolen. I fråga om försäkringsdomstolen föreslås det att sammansättningarna lättas upp t.ex. genom att det föreskrivs om domförhet med två ledamöter i vissa ärenden som gäller återkrav. Det föreslås också att domförheten med en ledamot utvidgas från den nuvarande. Dessutom kan möjligheten att fatta beslut om avvisande av medicinska ärenden som blivit anhängiga efter besvärstiden i en sammansättning med en lagfaren ledamot och en läkarledamot bedömas effektivisera behandlingen av ärendena. Den nya regleringen gör det möjligt att i försäkringsdomstolen använda notarier som föredragande, även om de bara kan vara föredragande i relativt lätta och juridiskt enkla ärenden. Lönekostnaderna blir lägre vid anlitan av notarier än vid anlitan av föredragande och domare. Med tanke på vad som konstateras ovan kan det bedömas att också försäkringsdomstolen gynnas av ändringarna i form av smidigare behandling av ärendena samt positiva resurseffekter.

Den föreslagna möjligheten att inrätta flera förvaltningsdomartjänster i Ålands förvaltningsdomstol medför inga betydande extra kostnader. Domstolsverket har redan under flera år beviljat förvaltningsdomstolen tilläggsresurser för viss tid för att minska eftersläpningen och förkorta behandlingstiderna. Både Ålands förvaltningsdomstol och Domstolsverket har bedömt att resursbehovet kommer att vara lika stort i framtiden.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

I samband med beredningen av reformen av bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättningar har det särskilt för de regionala förvaltningsdomstolarna funnits flera möjliga handlingsvägar att överväga. Revideringen kunde t.ex. ha gjorts genom att ändra den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna. Lagen om förvaltningsdomstolarna upphävdes till stora delar i samband med att domstolslagen stiftades. Om revideringen i fråga om förvaltningsdomstolarna görs i lagen om förvaltningsdomstolarna, förblir denna lag som redan delvis upphävts fortfarande i kraft. Genom att flytta bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättningar kan den redan till stor del upphävda lagen om förvaltningsdomstolarna upphävas i sin helhet. Detta rationaliserar lagstiftningen strukturellt och motsvarar utgångspunkten att placera bestämmelserna om domstolarnas domföra sammansättningar och de övriga bestämmelserna om behandlingen av ärenden i lagarna om rättegångsförfarande.

När det gäller förvaltningsdomstolarnas bassammansättning har man bl.a. i en bedömningspromemoria om behovet av att ändra bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättning undersökt alternativet att ändra förvaltningsdomstolarnas bassammansättning till en sammansättning med två ledamöter. Av bedömningspromemorian framgår att en övergång till en bassammansättning med två ledamöter kräver att det föreskrivs om en möjlighet att behandla ärenden i en sammansättning med tre eller fyra lagfarna ledamöter alltid när detta behövs med hänsyn till ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak. Om däremot bassammansättningen med tre ledamöter bevaras behöver det föreskrivas om en möjlighet för förvaltningsdomstolen att behandla ärenden i en sammansättning med två lagfarna ledamöter på grundval av mer flexibla kriterier än hittills. Remissinstanserna förhöll sig i sina yttranden om bedömningspromemorian negativa eller avvaktande till förslaget att ändra bassammansättningen från tre till två ledamöter, även om de i sig understödde förslaget att utvidga möjligheterna att använda en sammansättning med två ledamöter.

Vid beredningen av revideringen av sammansättningsbestämmelserna efter bedömningspromemorian har det ansetts vara mest motiverat att bevara bassammansättningen med tre ledamöter. Bassammansättningen med tre ledamöter bildar en fortsättning på den lagstiftning som har följts hittills där kollegialt beslutsfattande anses vara huvudregeln. En sammansättning med flera ledamöter innebär att ärendena prövas ur flera olika synvinklar, vilket stärker rättssäkerheten. En omständighet som talar för en bassammansättning med tre ledamöter är bl.a. också det utvidgade användningsområdet för systemen för begäran om omprövning och besvärstillstånd. Många enklare ärenden avgörs nuförtiden inom ramen för omprövningsförfarandet och hänskjuts inte till förvaltningsdomstolarna, samtidigt som förutsättningarna för besvärstillstånd för fortsatt överklagande ofta ställer allt högre förväntningar på förvaltningsdomstolens rättsskipning. Förvaltningsdomstolarnas personalstruktur har dessutom tydligare än tidigare blivit domarbetonad, och sammansättningarna omfattar inte längre så ofta en föredragande vid förvaltningsdomstolen eller en föredragande notarie. De synpunkter som stöder en bassammansättning med tre ledamöter behandlas i närmare detalj i specialmotiveringen till 5 b § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

I och med att bassammansättningen med tre ledamöter bevaras i förvaltningsdomstolarna har det i samband med beredningen blivit aktuellt att bedöma hur bestämmelserna om mindre sammansättningar behöver revideras. Vid beredningen av revideringen av domförheten med två ledamöter övervägdes också olika alternativ. Det skulle också i fortsättningen ha varit möjligt

att föreskriva om domförheten med två ledamöter genom direkta laghänvisningar och endast uppdatera hänvisningarna så att de är aktuella. Listan över laghänvisningar skulle samtidigt sannolikt ha förlängts. Dessutom skulle hänvisningarna i takt med att lagstiftningen ständigt utvecklas sannolikt på nytt ha blivit föråldrade.

I betänkandet av den av högsta förvaltningsdomstolen tillsatta interna arbetsgruppen för förvaltningsdomstolarna lyfts det också fram ett alternativ enligt vilket användningen av en sammansättning med två ledamöter fastställs i förvaltningsdomstolens arbetsordning. Då kan olika förvaltningsdomstolar beakta både arbetssituationen och ärendestrukturen. Bestämmelser om sammansättningar i arbetsordningen motsvarar dock inte kravet i 21 § 2 mom. i grundlagen på att garantierna för en rättvis rättegång ska tryggas genom lag. Sammansättningsbestämmelser har inte heller tagits in i arbetsordningen i andra domstolar. Detta alternativ är därför uteslutet.

Vid beredningen av lagförslaget övervägdes en mer allmän bestämmelse om domförhet med två ledamöter som inte utgår från ärendekategorierna utan baserar sig på det enskilda ärendets art och omfattning. För att en tolkningsmässig sammansättningsbestämmelse som utgår från ärendets art och omfattning ska kunna tillämpas på ett enhetligt sätt, inte bara i olika förvaltningsdomstolar utan också inom en enskild förvaltningsdomstol, krävs det att bestämmelsens tillämpningsområde tolkas och preciseras genom en avgörandepraxis som tar tid att etablera sig. Att tillämpa en sådan tolkningsmässig bestämmelse utan etablerad rättspraxis skulle vara utmanande med tanke på rättssäkerheten och inte göra processen effektivare. Det har inte ansetts möjligt att göra bestämmelsen tillräckligt exakt och entydig med tanke på individens rättsskydd, avgörandearbetets förutsägbarhet samt domstolarnas och de enskilda domarnas oberoende. Därför föreslås det ingen allmän bestämmelse om domförhet med två ledamöter utifrån ärendets art eller omfattning.

Som alternativ bedömdes också att koppla bestämmelserna om sammansättningen med två ledamöter till fullföljdssystemets strukturer i stället för till ärendekategorierna. Efter att bestämmelserna om sammansättningar lättades upp har användningsområdet för omprövningssystemet utvidgats betydligt, och ändringssökandet gäller i många ärendekategorier beslut som fattats med anledning av begäran om omprövning. Med hänsyn till detta kan domförheten med två ledamöter anges enligt att ändringssökandet gäller ett beslut som meddelats med anledning av en begäran om omprövning. Denna typ av reglering förenklar dock inte sammansättningsbestämmelserna nämnvärt, eftersom användningsområdet för omprövningsförfarandet i fråga om många lagar är begränsat och vissa beslut som meddelats med stöd av samma lag kan överklagas direkt hos förvaltningsdomstolen. Detta skulle göra användningsområdet för förvaltningsdomstolarnas mindre sammansättningar kanske ännu mer komplicerat än för närvarande och eventuellt leda till att ärenden avgörs i lagstridiga sammansättningar. Det är svårt att på förhand bedöma konsekvenserna av en sådan ändring, eftersom förvaltningsdomstolarnas ärenden inte statistikförs enligt om ändringssökandet gäller ett beslut som meddelats med anledning av en begäran om omprövning. Ett sådant beslut är inte heller nödvändigtvis en garanti för att ärendet har blivit tydligare i rättsligt hänseende, och tillämpningen av omprövningsförfarandet talar inte heller i sig för att ett ärende pga. sin tydlighet är lämpligt för en mindre sammansättning. Omprövningssystemet är för närvarande inte tillräckligt omfattande för att sammansättningsbestämmelserna ska kunna byggas på det. Omprövningsförfarande tillämpas t.ex. inte på Migrationsverkets beslut. Sammansättningen med två ledamöter är väletablerad i utlänningsärenden och dess användning bör inte inskränkas i dessa ärenden utan snarare utökas.

När det gäller ärendekategorier som hör till domförheten med två ledamöter bedömde arbetsgruppen under den egentliga beredningen att det inte behöver föreskrivas att ärenden som gäller befolkningsdata och för- och efternamn, som till sin art och omfattning påminner om

ärenden som gäller pass och identitetskort, kan avgöras i en sammansättning med två ledamöter, eftersom det handlar om ett obetydligt antal ärenden per år. Av remissvaren framgick emellertid att många remissinstanser understöder alternativet att dessa ärenden även i fortsättningen kan avgöras i en sammansättning med två ledamöter. Följaktligen föreslås det att dessa ärenden i regel kan behandlas i en sammansättning med två ledamöter även i fortsättningen.

Under den egentliga beredningen av lagstiftningsprojektet övervägdes vidare om det finns skäl att utvidga domförheten med två lagfarna ledamöter till att omfatta ärenden som gäller universiteten, högskolorna, yrkeshögskolorna, yrkesutbildningen, gymnasierna och småbarnspedagogiken. När det gäller undervisningsrelaterade ärenden föreslog arbetsgruppen i betänkandet att endast ärenden som gäller grundläggande utbildning ska omfattas av domförheten med två ledamöter. Remissinstanserna hade delade åsikter om detta. Särskilt ärenden som gäller universitet, högskolor och yrkeshögskolor ansågs vara en grupp av ärenden som det är motiverat att ska behandlas i en bassammansättning. Ärenden som gäller antagningen av studerande vid universiteten, högskolorna och yrkeshögskolorna har bedömts orsaka säsongsbunden eftersläpning i förvaltningsdomstolarna, i synnerhet i situationer där dessa ärenden överförs mellan förvaltningsdomstolarna med stöd av 11 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Samtidigt omfattar ärendekategorierna för universiteten, högskolorna och yrkeshögskolorna synnerligen varierande ärenden där de juridiska frågor som ska avgöras skiljer sig åt i fråga om art och omfattning. Vidare kan dessa ärendekategorier anses omfatta många frågor av betydelse för individen, särskilt t.ex. frågor som gäller antagning av studerande och förlust av studierätten, och de är förknippade med omfattande besvärshinder. Dessa omständigheter talar för att dessa ärenden ska behandlas i bassammansättningen. Samtidigt kan ärenden som gäller småbarnspedagogik och annan undervisning anses vara lika krävande och viktiga som, och därmed till stor del motsvara, ärenden som gäller grundläggande utbildning, och det föreslås att de i regel ska omfattas av domförheten med två ledamöter.

Under beredningen av lagstiftningsprojektet övervägdes också huruvida slutliga avgöranden som träffas på processuella grunder och där en ledamot ensam föreslås vara domför kan träffas utan föredragning, såsom det föreslås i fråga om processuella särskilda åtgärder. Detta ansågs dock inte ändamålsenligt med hänsyn till kraven på rättvis rättegång. Majoriteten av remissinstanserna understödde inte heller detta.

Under beredningen utreddes också möjligheten att i högsta förvaltningsdomstolen i större utsträckning än för närvarande övergå till en sammansättning med två ledamöter vid behandlingen av ansökningar om besvärstillstånd. Ur en rättslig och konstitutionell synvinkel verkar det inte finnas något hinder för detta i sig. Användningen av en sammansättning med två ledamöter skulle i princip kunna utvidgas till att omfatta till och med alla ärenden som gäller besvärstillstånd. En sådan reform ska dock inte anses vara aktuell. I högsta förvaltningsdomstolen har man först från början av 2020 nästan helt övergått till systemet med besvärstillstånd. Högsta förvaltningsdomstolen behandlar ärenden av mycket varierande art och omfattning, och med tanke på detta gynnas behandlingen av att flera ledamöter deltar i prövningen av besvärstillstånd. Med tanke på att ärenden som gäller besvärstillstånd ska behandlas tillräckligt mångsidigt är det fortfarande motiverat att de även i fortsättningen i regel ska behandlas i en sammansättning med tre ledamöter.

På basis av EU-domstolens avgörandepaxis för hänskjutande av ärenden (bl.a. domen i målet Hann-Invest m.fl.) föreslogs det i arbetsgruppens betänkande att möjligheten för förvaltningsdomstolarnas avdelningschefer och överdomare att utan vägande skäl hänskjuta ett ärende till en utökad sammansättning i strid med sammansättningens ståndpunkt skulle begränsas. I sitt betänkande föreslog arbetsgruppen dock inte att det skulle införas motsvarande bestämmelser i fråga om högsta förvaltningsdomstolen och försäkringsdomstolen. I den

fortsatta beredningen har man frångått förslaget att se över bestämmelserna separat för förvaltningsdomstolarnas del. Remissinstanserna förhöll sig ganska kritiska till förslaget i fråga, och vid den fortsatta beredningen av ärendet har man kommit fram till att eventuella behov av lagstiftningsändringar som grundar sig på EU-domstolens avgörandepraxis bör bedömas i ett separat sammanhang, samtidigt för alla domstolar och med hänsyn till deras särdrag.

5.2 Lagstiftning i utlandet

Regleringen av förvaltningsdomstolarnas sammansättningar utomlands

Alla länder har inte förvaltningsdomstolar som är separata från de allmänna domstolarna såsom hos oss. Det finns också skillnader mellan de olika länderna i fråga om huruvida det har inrättats separata specialdomstolar som är koncentrerade till rättskipningsärenden inom vissa områden. I syfte att få en tillräckligt omfattande översikt för propositionen fokuseras följande landspecifika översikt särskilt på sammansättningsbestämmelser om förvaltningsdomstolarna och besvärinstanserna i anslutning till deras beslut. Eventuella specialdomstolar tas upp närmast som exempel.

Sverige

I Sverige finns ett trestegssystem för omprövning av förvaltningsärenden. Förvaltningsrätternas beslut kan överklagas hos kammarrätterna. Kammarrätternas beslut kan i sin tur överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen.

Förvaltningsdomstolen är domför i en sammansättning med en lagfaren domare och tre nämndemän, om inte något annat föreskrivs. Antalet lagfarna domare och nämndemän i sammansättningen kan ökas, om det finns skäl till det pga. ärendets omfattning eller svårighetsgrad. En lagfaren domare är också ensam domför i behandlingen och avgörandet av vissa särskilt angivna ärenden.

Kammarrätten är domför i en sammansättning med tre ledamöter. I särskilt föreskrivna ärenden kan två nämndemän ingå i kammarrättens sammansättning. Utan nämndemän är kammarrätten domför i behandlingen av ett ärende som inte avgörs slutligt samt när beslut fattas om att ett ärende ska avvisas. Två lagfarna ledamöter kan besluta att avvisa besvär som anförts för sent, om de är eniga om beslutet. Beslut om beviljande av besvärstillstånd kan fattas av två lagfarna ledamöter, om de är eniga. En lagfaren ledamot kan i vissa fall ensam besluta om beviljande av besvärstillstånd. En lagfaren ledamot kan ensam besluta att besvär som återtagits ska avskrivas.

Högsta förvaltningsdomstolen har minst 14 justitieråd. I de flesta ärenden är en sammansättning med fem ledamöter domför. Ärenden kan avgöras även i en sammansättning med fyra ledamöter, om tre av ledamöterna är eniga om avgörandet. Ärenden som gäller sökande av ändring i styrelsebeslut avgörs i en sammansättning med tre eller fyra ledamöter, om det är fråga om att avvisa en ansökan som gjorts för sent eller om ärendet annars är enkelt. I vissa ärenden beslutar högsta förvaltningsdomstolen om hur många ledamöter som ska ingå i en domför sammansättning. Högsta förvaltningsdomstolen kan avgöra ett ärende i plenum, om det under behandlingen av ärendet har framgått att den domföra sammansättningens uppfattning om ärendet avviker från den rättsprincip eller lagtolkning som högsta förvaltningsdomstolen tidigare har antagit. I plenum kan beslut fattas också i ett ärende där avgörandet är av särskild betydelse för rättskipningen.

Estland

I Estland kan förvaltningsdomstolens (*halduskohus*) avgöranden överklagas hos distriktsdomstolen (*ringkonnakohus*), vars avgöranden i sin tur kan överklagas hos högsta domstolen (*Riigikohus*). I Estland finns det med undantag av förvaltningsdomstolarna ingen särskild besvärslinje i förvaltningsärenden, utan besvärsvägen går liksom i fråga om allmän rättskipning via distriktsdomstolen till högsta domstolen.

I förvaltningsdomstolen behandlas ärendena i princip i en sammansättning med en ledamot, men en sammansättning med tre ledamöter är möjlig i vissa fall. Distriktsdomstolen behandlar ärendena i en sammansättning med tre ledamöter. I högsta domstolen avgörs ärendena i en sammansättning med minst tre ledamöter. Ärenden kan också avgöras i en avdelningssammansättning med minst fem ledamöter, i en förstärkt specialsammansättning eller i plenum.

Norge

I Norge finns inga separata förvaltningsdomstolar, utan förvaltningsärenden behandlas i allmänna domstolar. Domstolssystemet har tre steg. Dessutom finns det vissa specialdomstolar i Norge, bl.a. domstolar som behandlar marköverlåtelse (*jordskiftedomstolene*), domstolen för social trygghet och pensionsärenden (*Trygderetten*) samt arbetsdomstolen (*Arbeidsretten*).

I tingsrätterna består sammansättningen vanligen av en lagfaren ledamot och två nämndemän. I besvärinstanserna (*lagmannsrettene*) består sammansättningen i princip av tre lagfarna ledamöter, och beroende på ärendets art kan dessutom lekmannadomare ingå. I civilmål kan antalet lekmannadomare vara två eller fyra. I vissa brottmål kan sammansättningen bestå av två lagfarna ledamöter och fem lekmannadomare. Även andra typer av sammansättningar är möjliga i särskilt föreskrivna fall. Ärenden som fått besvärstillstånd avgörs i högsta domstolen (*Høyesteretten*) i princip i en sammansättning med fem ledamöter. En förstärkt sammansättning med 11 ledamöter och ett plenarsammanträde är också möjliga.

Danmark

I Danmark finns inte heller några separata förvaltningsdomstolar. Danmark har vissa specialdomstolar, t.ex. en domstol som behandlar sjöfarts- och handelsärenden (*Sø- og Handelsretten*). Domstolssystemet har tre steg.

I underrätterna (*byretter*) avgörs ärendena i princip av en ledamot, men komplicerade eller principiella ärenden kan avgöras i en sammansättning med tre ledamöter. I överrätterna (*Østre Landsret, Vestre Landsret*) avgörs ärendena i princip i en sammansättning med tre ledamöter. I såväl under- som överrätterna kan sammansättningen, beroende på ärendets art, även inkludera nämndemän. I högsta domstolen (*Højesteret*) avgörs ärendena vanligen i en sammansättning med fem ledamöter, men även större sammansättningar är möjliga beroende på ärendets art.

Tyskland

I Tyskland finns ett trestegssystem med förvaltningsdomstolar. Tyskland har också olika specialdomstolar som behandlar t.ex. militära ärenden, ärenden som gäller vissa yrkesgrupper samt patentärenden.

I de lägre förvaltningsdomstolarna (*Verwaltungsgerichte*) avgörs ärendena i regel i en sammansättning med tre lagfarna ledamöter och två lekmannadomare. Enkla ärenden får även avgöras av en ledamot ensam. Även t.ex. i asylärenden används en sammansättning med en

ledamot. I de högre förvaltningsdomstolarna (*Oberverwaltungsgerichte*) består sammansättningarna av tre till fem lagfarna ledamöter beroende på ärendets art. Dessutom ingår i vissa fall även två lekmannadomare. I högsta förvaltningsdomstolen (*Bundesverwaltungsgericht*) består sammansättningen av fem lagfarna ledamöter om det ordnas en muntlig förhandling. Om ingen sådan ordnas, avgörs ärendet i en sammansättning med tre lagfarna ledamöter. Lekmannadomare används endast i militära och disciplinära ärenden.

Sammanfattning

På basis av det ovan beskrivna systemen för ändringssökande i förvaltningsbeslut i andra europeiska länder kan det konstateras att avgörandet av förvaltningsprocessuella ärenden har ordnats på mycket olika sätt i olika länder. Även fullföljdsdomstolarnas sammansättningar vid avgörande och sammansättningarna med icke-lagfarna ledamöter, såsom lekmannadomare, varierar. Gemensamt är dock att fullföljdsdomstolarna i regel är domföra endast i kollegial sammansättning. Fullföljdsdomstolarnas kollegiala sammansättningar består i regel av minst tre ledamöter. Det bör också beaktas att förvaltningsdomstolssystemet i en del länder har tre steg och att dessa system således inte motsvarar vårt nationella system i fråga om de grundläggande lösningarna.

6 Remissvar

Regeringens proposition grundar sig på ett betänkande från en arbetsgrupp som tillsatts av justitieministeriet. Betänkandet offentliggjordes den 29 september 2025 (En reform av lagstiftningen om förvaltningsdomstolarnas sammansättning. Arbetsgruppsbetänkande (på finska, referat på svenska). Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 2025:42). Betänkandet var ute på remiss den 29 september–10 november 2025. Yttranden begärdes av 130 aktörer, och dessutom kunde vem som helst ge ett utlåtande om betänkandet i tjänsten utlåtande.fi, där hela betänkandet fanns också på svenska. En sammanfattning av de 48 mottagna yttrandena har publicerats (<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-543-2>).

Remissinstanserna förhöll sig huvudsakligen positiva till de grundläggande lösningar som föreslås i arbetsgruppens betänkande, men vissa förslag fick också kritik. De förde fram åtskilliga detaljerade synpunkter om flera förslag. Nedan följer en redogörelse för huvudlinjerna i remissvaren och ståndpunkter till dessa, som man kommit fram till under den fortsatta beredningen. Dessutom har mindre ändringar och preciseringar gjorts i propositionen. Samtidigt har inte heller alla remissvar, som i detta avsnitt inte behandlas separat, lett till någon ändring av förslaget.

Remissinstanserna ombads särskilt ta ställning till huruvida det borde föreskrivas om domförhet i en sammansättning med två ledamöter dels i ärenden som gäller för- och efternamn och befolkningsuppgifter, dels i ärenden som gäller småbarnspedagogik, yrkesutbildning, gymnasier, universitet, högskolor och yrkeshögskolor. I fråga om ärenden som gäller för- och efternamn och befolkningsuppgifter var remissvaren till stor del positiva när det gäller förslaget att föreskriva om en lättare sammansättnings domförhet, och vid den fortsatta beredningen har man föreslagit att det ska föreskrivas att en sammansättning med två ledamöter är domför i dessa ärenden. Det har föreslagits att också ärenden som gäller hemkommun ska inkluderas i 5 e § 1 mom. 3 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden i anslutning till dessa ärenden, och syftet är att denna punkt ska motsvara den gällande 12 a § 1 mom. 4 punkten i lagen rättegång i förvaltningsärenden.

I fråga om ärenden som gäller småbarnspedagogik och utbildning var åsikterna mer delade. Särskilt ärenden som gäller universitet, högskolor och yrkeshögskolor ansågs vara en grupp av ärenden som det är motiverat att behandlas i en bassammansättning. Förslaget har ändrats med anledning av remissvaren så att en sammansättning med två ledamöter föreskrivs vara domför i ärenden som gäller småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning, förberedande undervisning inför den grundläggande utbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamhet, gymnasieutbildning och yrkesutbildning, medan ärenden som gäller universitet, yrkeshögskolor och högskolor bör behandlas i en bassammansättning. Motiveringen till förslaget anges till dessa delar i avsnitt 5.1, som gäller alternativa handlingsvägar.

Arbetsgruppen föreslog att andra skatteärenden än ärenden som gäller fastighets-, bil- och fordonsskatt, som för närvarande avgörs i en sammansättning med två ledamöter, i fortsättningen ska avgöras i en bassammansättning. Grunderna för detta var bl.a. att skatteärendena i genomsnitt har blivit mer utmanande och därför till stor del avgörs i en bassammansättning, även om den gällande lagstiftningen i sig skulle tillåta en lättare sammansättning. Arbetsgruppens förslag vann brett stöd. Östra Finlands förvaltningsdomstol ansåg dock att fastighets- och bilskatteärenden bör avgöras i en bassammansättning. Däremot ansåg Norra Finlands förvaltningsdomstol i sitt yttrande att enkla inkomstskatte-, arvs- och gåvoskatteärenden alltjämt bör kunna behandlas i en sammansättning med två ledamöter. Propositionen har i samband med den fortsatta beredningen ändrats så att ärenden som gäller arvs- och gåvoskatt och som motsvarar den gällande lagstiftningen samt en del ärenden som gäller inkomstbeskattningen i fortsättningen i regel kan avgöras i en sammansättning med två ledamöter. Trots att många skatteärenden som hamnar hos förvaltningsdomstolarna med tanke på sin art eller omfattning slutligen kan kräva behandling i en bassammansättning, visar statistiken över avgöranden att de aktuella skatteärendena ännu innefattar så många ärenden som också kan behandlas i en sammansättning med två ledamöter, att möjligheten att använda sammansättningen av två ledamöter kan anses främja förslaget mål om förenkling. Samtidigt ska det beaktas att syftet är att i regleringen av behörigheten för lättare sammansättningar frångå direkta laghänvisningar och i bestämmelserna använda allmänspråkliga uttryck som är tillräckligt exakta. Detta medför vissa begränsningar för de lagstiftningstekniska lösningarna. Propositionen innehåller på samma sätt som den gällande lagstiftningen ärenden som gäller värdering av egendomens värde i samband med arvs- och gåvobeskattningen. I fråga om ärenden som gäller inkomstbeskattning kommer förslaget i viss mån att leda till en minskning av domförheten med två ledamöter i förhållande till den gällande lagstiftningen. Enligt förslaget kan en sammansättning med två ledamöter avgöra ärenden som gäller avdrag från en fysisk persons förvärvsinkomst eller kapitalinkomst vid inkomstbeskattningen. De ärenden som omfattas av förslaget kan ofta med avseende på frågeställningen bedömas vara av sådan art att de kan avgöras i en sammansättning med två ledamöter. Samtidigt kan förslaget till dessa delar anses uppfylla kriterierna för tillräcklig exakthet och förutsägbarhet.

Östra Finlands förvaltningsdomstol föreslog i sitt yttrande att bl.a. skjutvapenärenden bör höra till de ärenden i fråga om vilka en sammansättning med två ledamöter är domför. Propositionen har ändrats med anledning av remissvaren på det föreslagna sättet. Det förslag som utarbetats under den fortsatta beredningen utvidgar domförheten för en sammansättning med två ledamöter i förhållande till den gällande lagstiftningen. Även om ärenden som gäller skjutvapen kan omfatta olika typer av ärenden med avseende på frågeställningen, gäller dock en betydande del av skjutvapenärendena olika tillstånd som avses i skjutvapenlagen, och frågeställningarna är oftast tydliga i rättsligt hänseende. Dessutom kan rättspraxisen i fråga om skjutvapenärenden anses vara etablerad. Med anledning av dessa omständigheter har det vid den fortsatta beredningen ansetts vara motiverat att göra det möjligt att avgöra skjutvapenärenden i en sammansättning med två ledamöter, om inte arten eller omfattningen av det ärende som ska avgöras förutsätter att en bredare sammansättning ska användas.

Tavastehus förvaltningsdomstol och riksdagens justitieombudsmans kansli poängterade att ärenden som gäller tömningsintervall för avfallskärl är lämpliga att avgöras i mindre sammansättningar än en bassammansättning. Propositionen har ändrats så att ärenden som gäller undantag från kommunens bestämmelser om avfallshantering när det gäller insamling eller transport av avfall kan avgöras i en sammansättning med två ledamöter. Detta innefattar frågor som gäller tömningsintervall för avfallshanteringskärl.

Med anledning av de ovannämnda åsikterna om avfallsfrågor har det vid den fortsatta beredningen också gjorts en ny bedömning av sammansättningarna i förhållande till de ärenden som avses i avfallslagen och som enligt gällande lagstiftning i regel kan behandlas i en sammansättning med två ledamöter. Bestämmelser om avfall finns dock förutom i avfallslagen även annanstans i lagstiftningen, t.ex. i miljöskyddslagen. Detta medför utmaningar när det gäller att föreskriva om domförhet med två ledamöter i avfallsrelaterade ärenden, med tanke på målet att använda allmänspråkliga men samtidigt tillräckligt exakta uttryck som grund för domförheten. I avfallslagen föreskrivs det dessutom om olika typer av ärenden som avviker från varandra till sin omfattning, såsom producentansvar och avgifter i anslutning till avfallshantering. Enligt förslaget är avfallsavgiftsärenden i princip ärenden som en ledamot ensam kan fatta beslut om. Statistik visar att bortsett från ärenden som gäller avfallsavgifter och avfallstransport har andra ärenden enligt avfallslagen ofta avgjorts i en större sammansättning än två ledamöter, vilket tyder på att de ofta är av sådan art att de måste behandlas i bassammansättningen. Med tanke på vad som konstateras ovan föreslås det att endast ärenden som gäller insamling eller transport av avfall och som innebär undantag från kommunens bestämmelser om avfallshantering ska höra till domförheten med två ledamöter medan, med undantag av ärenden som gäller avfallsavgifter, andra ärenden enligt avfallslagen, som i genomsnitt anses höra till de mest utmanande ärendena, ska behandlas i en större sammansättning.

Inrikesministeriet påpekade i sitt yttrande att det bör övervägas om domförheten för en sammansättning med en ledamot kan utvidgas till mottagningsärenden. Propositionen har inte ändrats till denna del i den fortsatta beredningen. Mottagningsärenden påminner i många avseenden om ärenden som gäller utkomststöd, och samma bestämmelser tillämpas även på en del mottagningsärenden. Mottagningsärenden ska således inte jämföras med andra ärenden som omfattas av domförheten för en sammansättning med en ledamot och som normalt är särskilt snäva eller juridiskt enkla.

Förvaltningsdomstolarna angav i sina yttranden utöver de ovannämnda ärendekategorierna även några andra enskilda grupper och typer av ärenden som ansågs vara lämpliga att behandla i mindre sammansättningar, t.ex. enkla beslut om buller- eller öppettider och ärendekategorin "säkerhet, allmän ordning och vissa tillstånd." Propositionen har inte ändrats på grundval av dessa förslag av följande skäl: en del av de föreslagna kategorierna av ärenden har inte bedömts kunna föreskrivas tillräckligt exakt på allmänspråk, medan en annan del av förslagen, med tanke på den gällande lagstiftningen faller inom domförheten för en sammansättning med två ledamöter, samtidigt som statistiken över avgöranden visar att ärendena ändå avgörs i en bassammansättning. På årsnivå är dessa kategorier av ärenden dessutom relativt små.

När det gäller förslaget om domförhet för en sammansättning med en ledamot beträffande vissa offentliga avgifter eller administrativa ekonomiska påföljder av straffkaraktär (5 f § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden) som påförts en enskild person fäste bl.a. Helsingfors förvaltningsdomstol och Norra Finlands förvaltningsdomstol uppmärksamhet vid och efterlyste en noggrannare definition av vad som skulle vara en sådan betydande ekonomisk påföljd som avses i bestämmelsen. Regionförvaltningsverket i Södra Finland påpekade att regleringskriterierna inte är entydiga, och att de administrativa påföljdsavgifterna därför inte är

lämpliga att behandlas i en sammansättning med en ledamot. Med avseende på samma regelverk (artikel 5 f § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden) framfördes dessutom andra enskilda kommentarer om vissa typer av offentliga avgifter och ställningstaganden om storleken på den sammansättning där dessa avgifter bör behandlas. Lagförslaget har inte ändrats, men motiveringen har kompletterats med anledning av remissvaren.

Helsingfors förvaltningsdomstol och Tavastehus förvaltningsdomstol fäste i sina yttranden uppmärksamhet vid att överdomaren i framtiden inte längre kan besluta att ett rättskipningsärende ska behandlas vid fulltaligt avdelningssammanträde, vilket är fallet i dag. Propositionen har inte ändrats i samband med den fortsatta beredningen. Överdomarens domförhet omfattar att hänskjuta ett ärende till plenum och sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning, som är de allra starkaste sammansättningarna och som överskrider avdelningsgränserna, medan avdelningschefen kan besluta att ett ärende ska avgöras vid fulltaligt avdelningssammanträde, som inte på motsvarande sätt överskrider avdelningsgränserna. Den föreslagna behörighetsfördelningen mellan överdomaren och avdelningschefen kan med hänsyn till det ovannämnda anses vara konsekvent.

När det gäller högsta förvaltningsdomstolen och förvaltningsdomstolarna väckte ändringsförslagen, särskilt i fråga om utlänningsärenden och ärenden som gäller internationellt skydd, i viss mån olika åsikter hos remissinstanserna: en del understödde förslagen, medan en del kritiserade dem och betonade, framför allt i ärenden som gäller internationellt skydd, vikten av rättssäkerhet och risken för att den försämras. I remissvaren föreslås det också att man i utlänningsärenden bör övergå till att använda en bassammansättning. Propositionen har inte ändrats i samband med den fortsatta beredningen. Motiveringar till detta ingår i avsnitten 2.4.2 och 2.4.3, som gäller bedömningen av sammansättningsbestämmelserna, i avsnitt 5.1, som gäller handlingsalternativen, samt även i specialmotiveringen till 6 § i lagen om högsta förvaltningsdomstolen och 5 e § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

I fråga om de ändringsförslag som gäller högsta förvaltningsdomstolen ansåg riksdagens justitieombudsmans kansli att man i förslaget på ganska lätta grunder har åsidosatt möjligheten att i högsta förvaltningsdomstolen i bredare utsträckning övergå till att behandla ansökningar om besvärstillstånd i sammansättningar med två ledamöter, och i vissa fall t.o.m. en ledamot. Förslaget har i samband med den fortsatta beredningen inte ändrats i fråga om sammansättningarna för behandling av besvärstillstånd. Motiveringen till förslaget anges till dessa delar i avsnitt 5.1, som gäller alternativa handlingsvägar. När det gäller en ledamots domförhet har förslaget dock utvidgats: jämfört med vad som anges i arbetsgruppens betänkande föreslås det att det i en sammansättning med en ledamot kan fattas beslut om att ärendet avskrivs eller avvisas, vilket innebär att domförheten utvidgas till att omfatta ärenden som gäller extraordinärt överklagande.

I fråga om de ändringsförslag som gäller försäkringsdomstolen understödde Akava rf, SAK rf och STTK rf inte förslaget om att försäkringsdomstolen ska kunna avgöra ärenden som gäller återkrav i en sammansättning med två lagfarna ledamöter. Även Juristförbundet uttryckte sin oro över förslaget. Samtidigt vann förslaget också understöd hos andra remissinstanser (bl.a. försäkringsdomstolen, riksdagens justitieombudsmans kansli, Finlands Näringsliv, Finlands Advokater). Propositionen har inte ändrats med anledning av remissvaren. De återkravsärenden som förslaget avser kan ofta bedömas vara så enkla och tydliga i sak i rättsligt hänseende att det i princip kan anses vara motiverat att det ska vara möjligt att behandla dem i sammansättning med två ledamöter. Det bör dock noteras att enligt den föreslagna regleringen ska ett enskilt ärende behandlas i en sammansättning med tre eller fem ledamöter, om det är nödvändigt med hänsyn till ärendets art eller omfattning.

Försäkringsdomstolen har i sitt yttrande påpekat att det kan vara nödvändigt att förordna en lagfaren extra medlem till sammansättningen även i andra situationer än de som anges i motiveringen till arbetsgruppens betänkande. I yttrandet hänvisas det till både medicinska och juridiska frågor, där domaren är föredragande ledamot. Propositionen har inte ändrats till denna del med anledning av remissvaren. De föreslagna ändringarna ger försäkringsdomstolen flera olika typer av icke-utvidgade sammansättningar, vilket också riksdagens justitieombudsmans kansli har uppmärksammat i sitt yttrande. Bestämmelser om eventuella ytterligare ändringar av sammansättningen ska övervägas med stor eftertanke i förhållande till vad som nämnts ovan och målet att bevara en tydlig reglering. Det kan i sig anses vara möjligt att det, t.ex. i juridiska ärenden vid försäkringsdomstolen, kan uppstå frågeställningar som det kan vara motiverat att behandla i en utökad sammansättning som är större än försäkringsdomstolens bassammansättning, dvs. en sammansättning med tre lagfarna ledamöter, men ärendet kräver inte nödvändigtvis en egentlig förstärkt sammansättning. Om det upplevda behovet av en ytterligare lagfaren ledamot kulminerar i att domaren är föredragande ledamot, finns det dock en möjlighet att förordna en föredragande. Samtidigt är det också möjligt att överföra mycket omfattande ärenden till en förstärkt sammansättning. Vid den fortsatta beredningen har man därför kommit fram till att det i detta sammanhang inte finns någon anledning att utvidga förslaget om att förordna en ytterligare ledamot.

Finlands domareförbund ry ansåg det vara nödvändigt att överväga huruvida det ledamotskap i sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning som avses i 10 a § i lagen om försäkringsdomstolen kan kopplas till någon annan motiverad omständighet i stället för till den föreslagna tjänsteåldern. Propositionen har inte ändrats till denna del. Även för högsta förvaltningsdomstolens del föreslås det att sammanträdet i den förstärkta avdelningssammansättningen bl.a. ska omfatta avdelningens till tjänsteåren äldsta ledamot. Bestämmelserna om högsta förvaltningsdomstolen och försäkringsdomstolen är i detta avseende enhetliga. Alternativt kan ledamotskapet fastställas från fall till fall genom att ledamöterna i sammansättningen lottas in bland de ordinarie ledamöterna i domstolen. Ett ledamotskap som är kopplat till tjänsteåren kan dock anses vara mer motiverat, eftersom de till tjänsteåren äldsta ledamöterna kan antas ha betydande erfarenhet.

Remissinstanserna förhöll sig mest kritiska till arbetsgruppens tolkning av EU-domstolens dom i det s.k. målet Hann-Invest m.fl. och till de rättsnormer som denna innehåller. En stor del av remissinstanserna var av annan åsikt än den tolkning som framställs i betänkandet, särskilt när det gäller hur EU-domstolens avgörande bör anses påverka de högsta fullföljdsdomstolarna. Kritiska kommentarer fördes också fram i fråga om det förslag som gäller förvaltningsdomstolarna. Vid den fortsatta beredningen har det ansetts att eftersom de eventuella lagändringsbehoven gäller utöver förvaltningsdomstolarna även de övriga domstolarna finns det skäl att bedöma frågan för alla domstolars del samtidigt på ett enhetligt sätt med hänsyn till deras inbördes särdrag. Propositionen har således ändrats. Det föreslås att bestämmelserna om hänskjutande av ett ärende vid de förvaltningsdomstolar som propositionen gäller i stort sett ska bli oförändrade i förhållande till de gällande bestämmelserna.

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om högsta förvaltningsdomstolen

6 §. Till 2 mom. fogas en ny 8 a-punkt enligt vilken högsta förvaltningsdomstolen är domför med tre ledamöter när den behandlar och avgör ärenden som gäller meddelande av ett interimistiskt förordnande enligt 83 § i barnskyddslagen. Enligt 85 § 1 mom. 2 punkten i barnskyddslagen kan en ledamot av förvaltningsdomstolen för förvaltningsdomstolens del fatta beslut i ett ärende som gäller ett interimistiskt förordnande enligt 83 §, men i paragrafen

föreskrivs det inte särskilt om högsta förvaltningsdomstolens domföra sammansättning. En sammansättning med fem ledamöter i högsta förvaltningsdomstolen är onödigt tung sett till domförheten i en sammansättning med en ledamot i förvaltningsdomstolen. Därför föreslås det att ett ärende som gäller ett interimistiskt förordnande ska kunna avgöras i en sammansättning med tre ledamöter.

Det föreslås att den sista meningen i 3 mom. ändras så att det blir möjligt att behandla och avgöra besvärstillståndsärenden som gäller klassificeringsbeslut enligt 5 d, 5 f och 5 g § i avfallslagen, som träder i kraft den 1 januari 2027, också i en sammansättning med tre lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot. Motsvarande ändring i fråga om de ovannämnda paragraferna i avfallslagen görs också i 11 § 1 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen, där det föreskrivs om miljöskunnigrådets deltagande i behandlingen av dessa ärenden.

Paragrafens 4 mom. ändras så att en sammansättning med två ledamöter är domför i större utsträckning än i nuläget i ärenden som gäller besvärstillstånd. Enligt propositionen är en sammansättning med två ledamöter domför när den avgör ärenden som gäller ansökan om besvärstillstånd i alla utlänningsärenden. Denna ändring av domförheten i en sammansättning med två ledamöter omfattar utöver ärenden som avses i utlänningslagen åtminstone ärenden som avses i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011), lagen om främjande av integration (681/2023), lagen om villkor för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för säsongsanställning (907/2017), lagen om villkor för inresa och vistelse för tredjelandsmedborgare inom ramen för företagsintern förflyttning av personal (908/2017), lagen om villkoren för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse på grund av forskning, studier, praktik och volontärarbete (719/2018), lagen om genomförande av vissa bestämmelser om uppehållsrätt i avtalet om Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen (666/2020) och lagen om villkor för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för högkvalificerad anställning (224/2024).

Bestämmelser om internationellt skydd och utlänningsrättsliga frågor finns förutom i den nationella lagstiftningen också i de rättsakter som bildar Europeiska unionens nya migrations- och asylpakt (s.k. *pakten*) och som tillämpas huvudsakligen fr.o.m. den 12 juni 2026. Dessa rättsakter består av bl.a. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1347, av den 14 maj 2024, om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande och för innehållet i det beviljade skyddet, om ändring av rådets direktiv 2003/109/EG och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU (s.k. *skyddsgrundsförordningen*), Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1348, av den 14 maj 2024, om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd i unionen och om upphävande av direktiv 2013/32/EU (s.k. *förordningen om asylförfaranden*) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1351, av den 14 maj 2024, om asyl- och migrationshantering, om ändring av förordningarna (EU) 2021/1147 och (EU) 2021/1060 och om upphävande av förordning (EU) nr 604/2013 (s.k. *förordningen om asyl- och migrationshantering*). Även de utlänningsrättsliga bestämmelser som ingår i pakten omfattas av den föreslagna ändringen av 4 mom. Ändringen av domförheten omfattar dock inte t.ex. ärenden som gäller finskt medborgarskap eller bestämmande av medborgarskapsstatus. Ändringen motsvarar till sitt innehåll 5 § 1 mom. 1 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Sedan en lagändring som trädde i kraft den 1 september 2016 har en sammansättning med två ledamöter varit domför när den behandlar och avgör ärenden om besvärstillstånd som gäller internationellt skydd enligt 6 kap. i utlänningslagen. Erfarenheterna av hur en sammansättning

med två ledamöter fungerar i dessa ärenden visar att det är motiverat att utvidga sammansättningens användningsområde till att omfatta alla utlänningsrättsliga ärenden. Då behöver man vid behandlingen av utlänningsärenden inte separat bedöma om en ansökan om besvärstillstånd i sin helhet kan behandlas i den sammansättning med två ledamöter som utgör regeln, eller om ett avgörande som grundar sig på något annat än 6 kap. i utlänningslagen eller EU-lagstiftning i samma beslut förutsätter att ansökan om besvärstillstånd behandlas i en sammansättning med tre ledamöter. Detta bidrar till en snabbare behandling av dessa ärenden.

Ett ärende som har behandlats i en sammansättning med två ledamöter ska enligt förslaget överföras till en utökad sammansättning med tre eller fem ledamöter om ledamöterna inte är eniga om avgörandet.

Till 5 mom. 3 punkten fogas en möjlighet att avvisa en ansökan om återbrytande i en sammansättning med en ledamot om det i ärendet inte har anlåtats något lagfaret biträde eller ombud i enlighet med 118 § 5 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Skyldigheten att anlita ett biträde gäller en sökande som inte är en myndighet eller en förvaltningsdomstol.

Till 5 mom. fogas en ny 4 punkt enligt vilken en sammansättning med en ledamot är domför när den avvisar en ansökan om besvärstillstånd, besvär eller ansökan i situationer som avses i 81 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Huvudsakligen har ansökningar om besvärstillstånd avvisats för att besvären inte har anförts inom föreskriven tid. Punkten omfattar förutom besvärärenden även ansökningar om extraordinärt ändringssökande.

Till 5 mom. fogas en ny 5 punkt enligt vilken en sammansättning med en ledamot är domför när den avskriver ett ärende i en situation där ansökan om besvärstillstånd, besvären eller ansökan återtas.

Skyldigheten att hänskjuta ett ärende till en kollegial sammansättning enligt 1, 2 eller 4 mom. i samma paragraf om det ärende som ska avgöras kräver det på grund av sin natur, som anges i momentets inledande stycke, tillämpas också på de föreslagna tilläggen i 5 mom. I praktiken ska man förfara på det sättet om ärendet är rättsligt oklart eller kan tolkas på olika sätt.

7 §. Paragrafens 1 mom. ändras så att ett rättskipningsärende som är av vidsträckt eller principiell betydelse eller vissa delar av ett sådant ärende kan behandlas vid sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning i stället för i plenum eller fulltaligt avdelningssammanträde. Vid sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning är det ändamålsenligt att behandla ärenden där den rättsliga fråga som ska avgöras inte endast är förknippad med ärenden som en viss avdelning behandlar, utan där avgörandet kommer att tas i beaktande i andra avdelningars rättskipningsavgöranden. Det kan exempelvis handla om frågor som är förknippade med tillämpningsområdet för lagen om rättegång i förvaltningsärenden, förvaltningsdomstolarnas behörighet, domarjäv eller ersättning av rättegångskostnader. Ett sådant vidsträckt rättsligt avgörande förutsätter att ledamöter i en avdelning som behandlar andra kategorier av ärenden än den aktuella kategorin deltar i avgörandet av ärendet. Ett ärende kan behandlas vid sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning i stället för fulltaligt avdelningssammanträde när behandlingen av ärendet inte behöver föras till plenum för avgörande.

I momentet görs dessutom preciseringen att ett ärende där avgörandet kan avvika avsevärt från tidigare etablerad rättspraxis kan hänskjutas till en förstärkt sammansättning. Högsta förvaltningsdomstolens uppgift att styra rättspraxis förutsätter att ärenden som är principiellt viktiga och ärenden där avgörandet kan avvika avsevärt från tidigare rättspraxis behandlas i förstärkt sammansättning.

Den första meningen i 2 *mom.* ändras så att beslut om att hänskjuta ett rättskipningsärende till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning fattas av presidenten, liksom när ett ärende hänskjuts till plenum.

11 §. I 1 *mom.* föreslås en ändring och en korrigerings av teknisk natur. Det föreslås att det till momentet fogas en hänvisning till ärenden enligt 5 d, 5 f och 5 g § i avfallslagen, som träder i kraft den 1 januari 2027, vilket leder till att två miljöskunnigråd ska delta i behandlingen av dessa ärenden som gäller klassificeringsbeslut i högsta förvaltningsdomstolen. I behandlingen av motsvarande ärenden i förvaltningsdomstolen deltar med stöd av ändringarna i 12 § 2 *mom.* i lagen om förvaltningsdomstolarna (träder i kraft den 1 januari 2027) genom lag 313/2026 minst en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området. Även i högsta förvaltningsdomstolen är det därför motiverat att dessa ärenden behandlas i en sammansättning med specialkompetens. Vidare är hänvisningen i andra meningen till vissa ärenden som har avgjorts vid gemensam behandling enligt 9 § i lagen om behandling av vissa miljöärenden vid Tillstånds- och tillsynsverket inexact, och det föreslås att den korrigeras. Den svenska ordalydelsen korrigeras på motsvarande sätt.

13 §. En ändring föreslås i 2 *mom.* I det ändrade 2 *mom.* finns bestämmelser om vilka ledamöter som ska delta i sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning enligt lagens 7 §. I avgörandet av ett ärende vid sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning deltar enligt momentet presidenten, varje avdelnings ordförande och till tjänsteåren äldsta ledamot samt de ledamöter som deltagit i den sammansättning som behandlat ärendet innan beslut fattats om att hänskjuta ärendet till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning.

En ändring föreslås i gällande 3 *mom.* Det nya innehållet motsvarar gällande 2 *mom.*

Till paragrafen fogas ett nytt 4 *mom.* som till innehållet i hög grad motsvarar gällande 3 *mom.* Hänvisningen till 2 *mom.* ändras dock till en hänvisning till 3 *mom.* I momentet föreskrivs det dessutom att ärendet ska hänskjutas till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller plenum om det finns färre än sju ledamöter i den sammansättning vid avgörande som bestäms enligt 3 *mom.* När ärendet hänskjuts bör man bedöma till vilken av de utökade sammansättningarna det är ändamålsenligt att hänskjuta ärendet.

7.2 Lagen om rättegång i förvaltningsärenden

1 a kap. De regionala förvaltningsdomstolarnas domförhet

5 a §. *Kapitlets tillämpningsområde.* De allmänna bestämmelserna om de regionala förvaltningsdomstolarnas domförhet, som i nuläget ingår i lagen om förvaltningsdomstolarna som föreslås bli upphävd, tas in i det föreslagna nya 1 a kap. Specialbestämmelser om förvaltningsdomstolens sammansättning som finns i någon annan lag har företräde framför de allmänna bestämmelserna i det föreslagna 1 a kap. enligt vad som föreskrivs i lagens 3 §.

I 1 *mom.* förtydligas det att 1 a kap. gäller de regionala förvaltningsdomstolarnas – och med hänsyn till 2 § 1 *mom.* i lagen om Ålands förvaltningsdomstol också Ålands förvaltningsdomstols – domförhet, även om lagen om rättegång i förvaltningsärenden tillämpas också i högsta förvaltningsdomstolen och på rättegång i förvaltningsärenden i försäkringsdomstolen, marknadsdomstolen och arbetsdomstolen. Dessutom finns bestämmelser om sammansättningen i Ålands förvaltningsdomstol i lagen om Ålands förvaltningsdomstol.

Enligt 2 *mom.* föreskrivs det fortfarande särskilt om högsta förvaltningsdomstolens, marknadsdomstolens, försäkringsdomstolens och arbetsdomstolens domförhet i lagen om

högsta förvaltningsdomstolen, lagen om rättegång i marknadsdomstolen (100/2013), lagen om försäkringsdomstolen och lagen om rättegång i arbetsdomstolen (646/1974).

5 b §. Domförhet. Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om huvudregeln för förvaltningsdomstolens domföra sammansättning. Bestämmelsen motsvarar i sak 12 § 1 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna. Huvudregeln om en sammansättning med tre lagfarna ledamöter är en fortsättning på bestämmelserna om att ärenden i regel ska behandlas och avgöras kollegialt, som ingick redan i lagen om länsrätterna som föregick lagen om förvaltningsdomstolarna, och i lagen om länsrätt (52/1955) som föregick den.

Domstolens sammansättning vid avgörande påverkar hur korrekt och snabbt ett ärende blir behandlat och om kraven på en rättvis rättegång blir tillgodosedda. Huvudregeln om behandling av ärenden i en bassammansättning med tre domare är motiverad i förvaltningsdomstolar som är fullföljdsdomstolar. En kollegial sammansättning tillför fler perspektiv på ett enskilt rättskipningsärende, gör prövningen mångsidigare och stärker på det sättet rättsskyddet.

Genom en lag (675/2006) som trädde i kraft den 1 januari 2007 fogades nya 12 a och 12 b § till lagen om förvaltningsdomstolarna. Genom de paragraferna infördes mindre sammansättningar med två ledamöter och en ledamot som alternativ vid sidan av en sammansättning med tre ledamöter i ärendekategorier som förtecknas särskilt i lagen. Bestämmelserna om omprövningsförfarandet i förvaltningslagens (434/2003) 7 a kap. (581/2010), som trädde i kraft den 1 augusti 2010 efter revideringen av bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättning, har stärkt omprövningens ställning och karaktär som rättsmedel i det första skedet.

Ett centralt mål för utvecklingen av omprövningssystemet har varit att förvaltningsdomstolarna ska kunna koncentrera sig på att behandla och avgöra egentliga rättstvister. Ärendenas struktur och tyngdpunkterna i antalet ärenden vid förvaltningsdomstolarna har förskjutits till följd av att omprövningssystemets användningsområde utvidgades avsevärt, och dessutom till följd av att domstolarnas prestationer i regel blev avgiftsbelagda och nivån på rättegångsavgifterna höjdes genom lagen om domstolsavgifter (1455/2015), som trädde i kraft den 1 januari 2016. Av dessa anledningar behöver det granskas om bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättningar är aktuella med tanke på tillgodoseendet av rättsskyddet, en smidigare rättskipningsverksamhet i förvaltningsdomstolarna och snabbare rättegångsförfaranden.

I och med att användningsområdet för omprövningssystemet utvidgades avgörs klara och enkla ärenden inom många förvaltningsområden i nuläget redan i omprövningsförfarandet utan att tas upp för behandling i förvaltningsdomstolarna, vilket är en aspekt som talar för att sammansättningen med tre lagfarna ledamöter bör vara utgångspunkten i bestämmelserna. Också systemet med besvärstillstånd för fortsatt överklagande hos högsta förvaltningsdomstolen höjer förväntningarna på förvaltningsdomstolarnas rättskipning. Personalstrukturen i förvaltningsdomstolarnas rättskipning har blivit mer domarbetonad. I dag är det ofta en förvaltningsrättsdomare som föredrar ett rättskipningsärende, vilket inte var fallet under 2000-talets första decennium när bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas mindre sammansättningar antogs, då den vanliga sammansättningen i rättskipningsärenden bestod av tre ledamöter och en föredragande med juridisk utbildning. Sammansättningar har blivit mindre än vad som avsågs när de gällande bestämmelserna om sammansättningar antogs, till följd av att antalet föredragande och notarier som är föredragande i sammansättningar vid avgörande har minskat samtidigt som förvaltningsrättsdomarnas och assessorernas domarföredragningar har ökat.

Sammansättningen med tre lagfarna ledamöter ska fortsättningsvis vara bassammansättningen. Det föreskrivs särskilt i lag om avvikande sammansättningar. Den grundläggande bestämmelsen i den föreslagna 5 b § framhäver ställningen för sammansättningen med tre ledamöter som förvaltningsdomstolens bassammansättning. Den grundläggande bestämmelsen garanterar att också ärenden som annars skulle kunna behandlas i en sammansättning med två ledamöter eller en ledamot kan tas upp för behandling i bassammansättningen. Förvaltningsdomstolarnas ställning som fullföljdsdomstol i första instans, vars avgörandepraxis omfattande styr förvaltningsmyndigheternas beslutsfattande, talar för bestämmelsen om en bassammansättning med tre ledamöter. Förvaltningsdomstolens kollegiala och oberoende sammansättning är av central betydelse för att allmänheten ska kunna lita på rättsskyddet och på att den offentliga makten utövas lagenligt. På grund av systemet för besvärstillstånd i högsta förvaltningsdomstolen förblir förvaltningsdomstolens avgörande vanligen det slutliga domstolsavgörandet i ett ärende.

Huruvida ett ärende ska behandlas i en bassammansättning med tre lagfarna ledamöter eller i en mindre sammansättning som det föreskrivs om särskilt i lagen avgörs därför av den sammansättning som behandlar ärendet. Rättsligt krävande avgöranden som är omfattande och komplicerade i sak eller samhälleligt betydande ska vanligen träffas i en sammansättning med minst tre ledamöter. Även vägledande avgöranden bör träffas i en större sammansättning.

I 1 a kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreslås inte uttömmande bestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet. Specialbestämmelser om förvaltningsdomstolarnas domföra sammansättning är bl.a. lagens 5 § 2 mom. där det föreskrivs om förvaltningsdomstolens domförhet i ett ärende som gäller domarjäv. Dessutom finns specialbestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet i vissa ärenden i andra lagar, t.ex. i rättshjälpslagen (257/2002), lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång (362/2009), barnskyddslagen, fängelselagen (767/2005), häktningslagen (768/2005), lagen om övervakad frihet på prov (629/2013), lagen om verkställighet av samhällspåföljder (400/2015), lagen om verkställighet av kombinationsstraff (801/2017) och lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006). Bestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet i ett ärende som gäller offentlighet vid rättegång i en förvaltningsdomstol finns i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007). Avsikten är inte att i detta sammanhang ändra specialbestämmelserna om förvaltningsdomstolens domförhet. Nya specialbestämmelser om avgränsade ärendekategorier kan behövas också i framtiden.

5 c §. Sakkunnigledamöter i sammansättningen. Paragrafens 1 mom. motsvarar i sak den gällande lagens 7 § 1 mom. Punkterna i momentet numreras om. Dessutom preciseras det att två lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot deltar i behandlingen och avgörandet av ärenden som avses i momentet. En sakkunnigledamot anses behövas i de ärenden som avses i momentet pga. specialsakkunskapen i förvaltningsärenden.

I den första meningen i 12 § 2 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna och i den lag om förvaltningsdomstolarna som ändrats genom lag 313/2026 och som träder i kraft den 1 januari 2027 finns en bestämmelse om att sammansättningen i ärenden där sakkunnigledamöter deltar är två lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot. Även om en sådan sammansättning med tre ledamöter i de flesta fall är tillräcklig med hänsyn till ärendenas art behöver ett ärende vid behov kunna avgöras i en sammansättning med fyra ledamöter varav tre är lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot, när ärendet är förknippat med utmanande rättsliga tolkningsfrågor. Därför tillämpas den föreslagna 5 h § på ärenden som avses i 5 c § 1 mom., där sakkunnigledamöter deltar. I 5 h § föreskrivs det att sammansättningen kan förstärkas med en lagfaren ledamot. Sammansättningen kan inte förstärkas med ytterligare en sakkunnigledamot.

I den sista meningen i 12 § 2 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna föreskrivs det att ordföranden i en sammansättning med en sakkunnigledamot ska vara en lagfaren ledamot. Denna bestämmelse behövs inte längre med hänsyn till domstolslagens 4 kap. 2 § 2 mom. om ordförande för förvaltningsdomstolen. Enligt den bestämmelsen är överdomaren eller en lagfaren förvaltningsrättsdomare ordförande för förvaltningsdomstolen.

Enligt 7 § 1 mom. 2 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna deltar en sakkunnigledamot i behandlingen och avgörandet av ärenden enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) som gäller meddelande av specialomsorger och fortsatta specialomsorger oberoende av en persons vilja. Tidigare har det utifrån bestämmelsen varit oklart om en sakkunnigledamot ska delta i behandlingen av ett ärende när ändring söks i användning av begränsningsåtgärder enligt 3 a kap. i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg i sitt prejudikat HFD:2025:39 att det i ett ärende som gällde rörelsefrihet under övervakning enligt 3 a kap. 42 m § 1 mom. i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda inte var fråga om ett sådant ärende som gäller meddelande av specialomsorger och fortsatta specialomsorger oberoende av en persons vilja som förvaltningsdomstolen med stöd av 7 § 1 mom. 2 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna skulle ha varit domför att avgöra i en sammansättning med två lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot. Användning av begränsningsåtgärder handlar om åtgärder i samband med meddelande av specialomsorger som är sådana att en sakkunnigledamot bör vara med och bedöma om de är lämpliga. Därför föreslås det att bestämmelsen ändras så att ett omnämmande av begränsningsåtgärder fogas till i 3 punkten.

Paragrafens 2 mom. motsvarar i sak 12 a § 2 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna, där det föreskrivs om en mindre sammansättning i förvaltningsdomstolen när det är fråga om beslut om fortsatt vård enligt mentalvårdslagen som ska underställas förvaltningsdomstolen. Bestämmelsen kompletteras med ett förslag om att motsvarande sammansättning också kan behandla och avgöra ett underställningsärende som gäller fortsatta specialomsorger enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda. Förfarandet är detsamma som i underställningsärenden enligt mentalvårdslagen.

I momentet är det fråga om en specialsituation i den sammansättning med två ledamöter som föreslås i 5 e §, där också 3 mom. i den föreslagna 5 e § är tillämpligt. Enligt det momentet ska ärendet överföras till en sammansättning med tre ledamöter om ledamöterna inte är eniga om utgången i ärendet. När ledamöterna är oeniga ska den sammansättning som avses i det föreslagna 5 c § 2 mom. överföra ärendet till en sammansättning med tre ledamöter för avgörande. Till skillnad från de situationer som avses i den föreslagna 5 g § förblir en sammansättning med en lagfaren ledamot och en sakkunnigledamot inte domför om en av ledamöterna får förhinder, utan en ny ledamot ska förordnas i ärendet. I ett ärende som avses i det föreslagna 2 mom., där en sakkunnigledamot deltar, kan en lagfaren ledamot i sammansättningen vara ordförande som föredrar ärendet.

Innehållet i den första meningen i 3 mom. motsvarar 7 § 2 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna, men gäller till skillnad från lagen om förvaltningsdomstolarna också underställningsärenden som gäller fortsatt vård och fortsatta specialomsorger enligt det föreslagna 5 c § 2 mom. I den första meningen avses med andra åtgärder än ett slutligt avgörande i huvudsaken handläggningsbeslut och andra särskilda åtgärder som inte avgörs i ett handläggningsbeslut. Om ärendet enligt lag ska avgöras i en sammansättning med två lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot, kan de två lagfarna ledamöterna besluta om andra åtgärder än sådana som innebär ett slutligt avgörande i huvudsaken. Med stöd av den föreslagna 5 f § 3 mom. 4–6 punkten kan beslut om handläggningsbeslut och andra särskilda åtgärder som avses

i punkterna dock fattas av en enda lagfaren ledamot, om inte arten eller omfattningen av den fråga som ska avgöras kräver en större sammansättning.

Med stöd av den andra meningen i momentet kan beslut fattas utan sakkunnigledamot, om det är fråga om att avskriva, avvisa eller överföra ett ärende. I ärenden där sakkunnigledamöter deltar kan det förekomma egentliga rättsliga frågor som endast kan avgöras utifrån de lagfarna ledamöternas utbildning och yrkeskompetens. Enligt detaljmotiveringen till 11 § (242/1989) 3 mom. i lagen om länsrätterna, som föregick lagen om förvaltningsdomstolarna, möjliggjorde bestämmelsen bl.a. att länsrätten kunde fatta ett beslut utan sakkunnigledamot eller extra ledamot när villkoren för avgörande i huvudsaken inte var uppfyllda, dvs. vid beslut om avvising.

De lagfarna ledamöterna kan på ett sätt som är behörigt med tanke på rättsskyddet bedöma de rättsliga grunderna för ett avgörande som nämns i momentets andra mening, som avslutar handläggningen av ett ärende i förvaltningsdomstolen, och det är inte nödvändigt att sakkunnigledamöter deltar i beslutsfattandet. Avgörandena kan också träffas i den sammansättning med en ledamot som avses i 5 f §. Förvaltningsdomstolens arbete underlättas om beslut enligt det föreslagna 5 f § 3 mom. som gäller att avskriva, avvisa eller överföra ett ärende fattas utan sakkunnigledamot. Rättsliga frågor kan då behandlas och avgöras flexibelt och snabbt i de situationer där sakkunnigledamotens specialsakkunskap inte behövs.

5 d §. *Ledamöter i sammansättningen som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området.* Den föreslagna paragrafens 1 och 2 mom. motsvarar i huvudsak 12 § 2 mom. i den lag om förvaltningsdomstolarna som ändrats genom lag 313/2026 och som träder i kraft den 1 januari 2027 till de delar som gäller förvaltningsdomstolens sammansättning med en eller flera ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området. Bestämmelser om möjligheten att behandla ett ärende som avses i den föreslagna paragrafen i en sammansättning med fler än fyra ledamöter finns i de tre sista meningarna i 12 § 2 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna. Den föreslagna regleringen avviker från 12 § 2 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna, ändrad genom lag 313/2026, i det avseendet att även ärenden enligt 5 d, 5 f och 5 g § i avfallslagen vid behov kan behandlas i en sammansättning som är större än sammansättningen med fyra ledamöter, vilket bestämmelserna i lagen om förvaltningsdomstolarna inte möjliggör separat. Även om de ovannämnda ärendena enligt avfallslagen normalt inte förutsätter en utvidgad sammansättning, finns det ingen anledning att kategoriskt utesluta möjligheten att använda en utvidgad sammansättning i fråga om dessa ärenden med avvikelse från andra ärenden, som behandlas i en sammansättning med en eller flera ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området.

Den näst sista meningen i 12 § 2 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna, enligt vilken ett behövt antal ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området och lika många lagfarna ledamöter ingår i sammansättningen utöver ordföranden när det är fråga om en större sammansättning än en sammansättning med fyra ledamöter, har orsakat tolkningsproblem. Det har varit oklart om sammansättningen måste bestå av en ordförande och dessutom samma antal lagfarna domare och sakkunniga domare. En tolkning av den gällande bestämmelsen har varit att en laglig sammansättning förutsätter samma antal ledamöter förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området som lagfarna ledamöter av vilka en är ordföranden. För att undvika tolkningsproblem föreslås det att formuleringen preciseras så att minst lika många lagfarna ledamöter som ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området ska ingå i en utökad sammansättning med fler än fyra ledamöter när de förtrogna ledamöternas sakkunskap behövs. Detta relationstal mellan lagfarna ledamöter och ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området motsvarar förslaget om att minst två lagfarna ledamöter ska ingå i en sammansättning med fyra

ledamöter. I den sista meningen i 12 § 2 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna föreskrivs det om sammansättningens lagfarna ordförande, men den bestämmelsen behövs inte längre med hänsyn till 4 kap. 2 § 2 mom. i domstolslagen.

Med stöd av den första meningen i det föreslagna 2 mom. kan ett ärende som avses i 1 mom. avgöras i en sammansättning med fyra ledamöter om det är motiverat med hänsyn till arten eller omfattningen av den fråga som ska avgöras eller av någon annan särskild orsak. Hänvisningen till frågans art eller omfattning eller någon annan särskild orsak motsvarar det som föreslås om förstärkning av sammansättningen i 5 h §. Ärendets art och omfattning som grund för förstärkning av sammansättningen avser t.ex. situationer som enligt den föreslagna 5 l § inte förutsätter plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde men där det är motiverat att förstärka sammansättningen på grund av ärendets särskilda art eller exceptionella omfattning. En annan särskild orsak syftar på exceptionella omständigheter i samband med behandlingen av ärendet och kan uppstå t.ex. i situationer där den som tidigare föredragit ärendet har fått ett domarförordnande under pågående behandling och det är motiverat att avgöra ärendet i en sammansättning som består av samma personer exempelvis efter att bevisning mottagits i en muntlig förhandling eller vid en syn eller inspektion.

Enligt den tredje meningen i momentet är ärendets särskilda natur eller omfattning ett villkor för att förstärka en sammansättning som förutsätter förtrogenhet med det naturvetenskapliga eller tekniska området till fler än fyra ledamöter. Med ärendets särskilda natur eller omfattning avses exceptionella drag som är förknippade med innehållet, omfattningen eller den samhällseliga betydelsen av den fråga som ska avgöras och som förutsätter en sammansättning med fler än fyra ledamöter. Huruvida ett ärende ska behandlas i en sammansättning med tre ledamöter eller i en större sammansättning avgörs av den sammansättning som behandlar ärendet.

Paragrafens 3 mom. motsvarar i sak det föreslagna 5 c § 3 mom. Med stöd av den första meningen i momentet kan beslut om andra åtgärder än sådana som innebär ett slutligt avgörande i huvudsaken fattas utan ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området. För att underlätta arbetet i Vasa förvaltningsdomstol, som behandlar ärenden som avses i 1 mom., är det motiverat att utsträcka möjligheten att fatta handläggningsbeslut och andra avgöranden som gäller särskilda åtgärder också till sammansättningar utan en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området.

Enligt den andra meningen i momentet kan beslut om att avskriva, avvisa eller överföra ett ärende fattas utan ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området. De lagfarna ledamöterna kan på ett sätt som är behörigt med tanke på rättsskyddet bedöma de rättsliga grunder för ett avgörande som nämns i momentets andra mening, som avslutar handläggningen av ett ärende i förvaltningsdomstolen, och det är inte nödvändigt att en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området deltar i beslutsfattandet. Avgörandena kan också träffas i den sammansättning med en ledamot som avses i 5 f §. Vasa förvaltningsdomstols arbete underlättas om beslut enligt det föreslagna 5 f § 3 mom. som gäller att avskriva, avvisa eller överföra ett ärende fattas utan ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området. Rättsliga frågor kan då behandlas och avgöras flexibelt och snabbt i de situationer där det inte behövs specialsakkunskap som en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området besitter.

5 e §. Domförhet med två ledamöter. I det föreslagna 1 mom. finns bestämmelser om de ärenden där en sammansättning med två lagfarna ledamöter är domför om inte en fråga som ska avgöras på grund av sin natur eller omfattning kräver en sammansättning med tre ledamöter. Detta är ett

undantag från den huvudregel om en sammansättning med tre lagfarna ledamöter som föreslås i 5 b § och som ett ärende ska överföras till om en fråga som ska avgöras är rättsligt svår, omfattande och komplicerad i sak eller samhälleligt betydande eller om det är fråga om ett vägledande avgörande. Frågan om ett ärende ska behandlas i bassammansättningen eller i en sammansättning med två ledamöter avgörs av den sammansättning som behandlar ärendet.

En sammansättning med två ledamöter är ändamålsenlig i ärenden där det finns en etablerad rättspraxis och där rättegångsmaterialet inte är omfattande. Enligt den gällande regleringen kan sammansättningen behandla ärenden som inte är förknippade med rättsligt svåra frågor. Dessa begränsningar ska tas i beaktande när man använder den prövningsrätt att välja rätt sammansättning som den föreslagna bestämmelsen medger och när man bedömer om arten eller omfattningen av en fråga som ska avgöras kräver en sammansättning med tre ledamöter. Dessutom begränsas användningen av en mindre sammansättning av att två ledamöter i praktiken med stöd av det föreslagna 3 mom. kan avgöra ett ärende endast om de är eniga.

I nuläget finns bestämmelser om en sammansättning med två lagfarna ledamöter i 12 a § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna, där det för att sammansättningen ska vara domför bl.a. förutsätts att det handlar om ett fullföljdsärende. Enligt det föreslagna 5 e § 1 mom. begränsas domförheten i en sammansättning med två ledamöter inte längre till fullföljdsärenden, utan en sammansättning med två ledamöter ska vara domför också i förvaltningstvistemål och andra förvaltningsprocessuella ärenden under förutsättning att de övriga villkoren för domförhet som anges i lagen är uppfyllda. Huvudsaken ska gälla ett ärende som avses i momentet. Enligt de allmänna principerna behandlas och avgörs också andra yrkanden som framställts i samband med huvudsaken i samma sammansättning. Beslut om exempelvis arvode och ersättning för kostnader till ett ombud eller ett biträde, ersättning av statens medel till en intressebevakare eller en stödperson samt skyldighet att ersätta rättegångskostnader och bevisningskostnader ska kunna fattas i samma sammansättning som fattar beslut i huvudsaken. Också yrkanden som gäller skadestånd, som har karaktären av klagomål eller som inte omfattas av förvaltningsdomstolens behörighet ska behandlas i samma sammansättning som behandlar huvudsaken.

I det inledande stycket i 12 a § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna anges som ett villkor för domförhet i en sammansättning med två ledamöter att en fråga som ska avgöras i ärendet inte på grund av sin natur kräver en sammansättning med tre ledamöter. När 12 a § fogades till lagen om förvaltningsdomstolarna ansåg lagutskottet med hänsyn till rättssäkerheten att det var viktigt att inte slentrianmässigt stanna för en tvåledamotssammansättning i de ärenden som räknas upp i 1 mom., utan att på behörigt sätt ta hänsyn till särdragen i varje enskilt ärende när man bestämmer den domföra sammansättningen. Utskottet förutsatte att momentet kompletteras med en bestämmelse som styr prövningen, enligt vilken två ledamöter kan behandla ärendet om inte en fråga som ska avgöras är av sådan art att det kräver en sammansättning med tre ledamöter (LaUB 9/2006 rd, s. 3/II). Denna bestämmelse som styr prövningen ingår också i det inledande stycket i det föreslagna 5 e § 1 mom. I bestämmelsen tilläggs utöver omnämmandet av ärendets art ett omnämmande av ärendets omfattning, som på motsvarande sätt kan kräva att ärendet behandlas i en sammansättning med tre ledamöter.

I 12 a § 1 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna finns en förteckning över de lagar som ett ärende ska gälla för att förvaltningsdomstolen ska vara domför med två ledamöter. Eftersom det är besvärligt att hålla förteckningen uppdaterad är det inte en helt fungerande lagstiftningsteknik att föreskriva om domförhet i en sammansättning med två ledamöter genom att räkna upp lagar. Dessutom är bestämmelserna om domförhet i sammansättningar med två och tre ledamöter utspridda på ett inkonsekvent sätt. Exempelvis avgörs uppehållstillståndsärenden som kan jämföras med uppehållstillståndsärenden enligt

utlänningslagen med stöd av annan speciallagstiftning, men dessa speciallagar anges inte i 12 a § 1 mom. 8 punkten om domförhet i en sammansättning med två ledamöter. För att regleringen ska vara konsekvent, förutsägbar, entydig och fungerande anges domförheten i en sammansättning med två ledamöter i det föreslagna 5 e § 1 mom. inte med hjälp av en förteckning över lagar, utan formuleras mer allmänspråkligt och därmed mer flexibelt, men ändå tillräckligt exakt med hänsyn till rättsskyddet.

Till skillnad från de situationer som avses i den föreslagna 5 g § förblir en sammansättning med två ledamöter inte domför om en av ledamöterna får förhinder, utan en ny ledamot ska förordnas i ärendet.

Enligt den föreslagna 1 mom. 1 punkten är en sammansättning med två lagfarna ledamöter domför om det är fråga om ett ärende som gäller förutsättningarna för en utlännings inresa, vistelse eller avlägsnande ur landet, om ett ärende som gäller resedokument som beviljas utlännningar, om mottagningstjänster eller om något annat utlänningsärende. Sådana utlänningsärenden är utöver ärenden som avses i utlänningslagen åtminstone ärenden som avses i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel, lagen om främjande av integration, lagen om villkor för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för säsonganställning, lagen om villkor för inresa och vistelse för tredjelandsmedborgare inom ramen för företagsintern förflyttning av personal, lagen om villkoren för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse på grund av forskning, studier, praktik och volontärbete, lagen om genomförande av vissa bestämmelser om uppehållsrätt i avtalet om Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen och lagen om villkor för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för högkvalificerad anställning.

Bestämmelser om internationellt skydd och utlänningsrättsliga frågor finns förutom i den nationella lagstiftningen också i de rättsakter som bildar Europeiska unionens nya migrations- och asylpakt (s.k. *pakten*) och som tillämpas huvudsakligen fr.o.m. den 12 juni 2026. Dessa rättsakter består av bl.a. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1347, av den 14 maj 2024, om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande och för innehållet i det beviljade skyddet, om ändring av rådets direktiv 2003/109/EG och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU (s.k. *skyddsgrundsförordningen*), Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1348, av den 14 maj 2024, om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd i unionen och om upphävande av direktiv 2013/32/EU (s.k. *förordningen om asylförfaranden*) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1351, av den 14 maj 2024, om asyl- och migrationshantering, om ändring av förordningarna (EU) 2021/1147 och (EU) 2021/1060 och om upphävande av förordning (EU) nr 604/2013 (s.k. *förordningen om asyl- och migrationshantering*). Även de utlänningsrättsliga bestämmelser som ingår i pakten omfattas av den föreslagna ändringen av 1 punkten.

Enligt punkten är en sammansättning med två ledamöter domför i alla utlänningsrättsliga ärenden. Även om antalet utlänningsärenden varierar från år till år behandlar förvaltningsdomstolarna årligen många sådana ärenden. Detta innebär att även när lagstiftningen om utlänningsärenden ändras, uppkommer det i allmänhet på kort tid en hel del rättspraxis och prejudikat av högsta förvaltningsdomstolen som gäller utlänningsärenden, och därmed stabiliseras rättsläget inom en relativt kort tid efter ändringarna. Även om det vid ikraftträdandet av betydande lagstiftningsändringar inledningsvis kan finnas skäl att t.ex. träffa nya riktgivande avgöranden i en större sammansättning, kan det med hänsyn till det

ovannämnda stora antalet utlänningsärenden och den snabba stabiliseringen av rättspraxis som följer av detta anses att en principiell domförhet med två lagfarna ledamöter är motiverad i fråga om utlänningsärenden med tanke på tryggheten av rättsskyddet och en snabb rättegång.

Momentets 2 punkt omfattar ärenden som gäller tillämpningen av medborgarskapslagen (359/2003), passlagen (671/2006) och lagen om identitetskort (663/2016). Till de medborgarskapsärenden som avses i punkten hör ärenden som gäller såväl förvärv, behållande och förlust av medborgarskap som bestämmande av medborgarskapsstatus. Förvaltningsdomstolarna avgör årligen flera hundra medborgarskapsärenden, och antalet antas öka de närmaste åren. Även om ett ärende som gäller medborgarskap kan ha en stor personlig betydelse för den som söker ändring är den rättsliga fråga som ska avgöras relativt enkel i de flesta rättskipningsärenden som gäller medborgarskap. Högsta förvaltningsdomstolen har meddelat många prejudikat i ärenden som gäller medborgarskap, och liksom i fråga om utlänningsärenden stabiliseras rättspraxis i medborgarskapsärenden i allmänhet ganska snabbt efter att lagstiftningen ändrats. Sammansättningen med två ledamöter kan därför anses vara tillräcklig för att trygga en rättvis rättegång och en snabb behandling av ärendena.

Dessutom föreslås 2 punkten omfatta ärenden som gäller tillämpningen av passlagen. Dessa ärenden är av en rättslig art och svårighetsgrad som lämpar sig för en sammansättning med två ledamöter. Även i 12 a § 1 mom. 9 punkten i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna föreskrivs det om domförhet med två ledamöter i ärenden som gäller tillämpningen av passlagen (642/1986), som upphävdes genom passlagen (671/2006). Vidare är det med tanke på en konsekvent reglering ändamålsenligt att föreskriva om domförhet i en sammansättning med två ledamöter i ärenden som gäller identitetskort som avses i lagen om identitetskort och som är jämförbara med passärenden.

De namn-, hemkommuns- och befolkningsdataärenden som avses i 3 punkten är i huvudsak av samma art och omfattning som ärenden som gäller pass och identitetskort och är därför lämpliga att avgöras i en sammansättning med två ledamöter. Denna punkt motsvarar 12 a § 1 mom. 4 punkten i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna och omfattar ärenden som gäller tillämpningen av lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009), lagen om hemkommun (201/1994) samt lagen om för- och efternamn (946/2017).

Med stöd av 4 punkten är en sammansättning med två ledamöter domför när det är fråga om bygglov, tillstånd för miljöåtgärder, rivningslov för byggnader eller undantagslov som gäller byggande eller områdesanvändning. Punkten omfattar tillståndsärenden som avses i 5 kap. i bygglagen (751/2023) med undantag för ärenden som gäller placeringstillstånd för omställning till ren energi som avses i 43 a och 46 a §.

Antalet bygglovsärenden som förvaltningsdomstolarna behandlar varierar från år till år beroende på den ekonomiska konjunkturen. För att garantera en effektiv behandling kan olika tillståndsärenden som gäller byggande vanligen avgöras i en sammansättning med två ledamöter. Tillståndsärenden som gäller byggande är i regel väsentligt mindre omfattande än planärenden som det föreskrivs om i lagen om områdesanvändning (132/1999). När ett bygglov har beviljats enligt en gällande plan finns i besvärärenden vanligen inte några rättsliga frågor eller frågor som gäller bevisningen som skulle förutsätta en sammansättning med tre ledamöter för att kunna avgöras. Skillnaderna är stora mellan olika ärenden som gäller bygglov, och det förutsätter att man i varje enskilt fall överväger vilken sammansättning som är lämplig för den fråga som ska avgöras.

Bestämmelserna om domförhet med två ledamöter i tillståndsärenden skiljer sig från den gällande 12 a § 1 mom. 2 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna eftersom de inte utesluter att ärenden som avses i 46 och 47 § i bygglagen och gäller områden i behov av planering avgörs av två ledamöter. När 12 a § 1 mom. 2 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna infördes bedömdes det att avgöranden om planeringsbehov i likhet med planbeslut inbegriper en helhetsbedömning av planeringen av markanvändningen tillämpad på ett enskilt fall, vilket i allmänhet liksom planbesvär förutsätter en bassammansättning. Det etablerade användningsområdet för avgöranden om planeringsbehov är snävt. Ärenden som gäller förutsättningar för placering på områden i behov av planering handlar ofta om enklare rättsliga frågor än ärenden som gäller undantagslov, som också med stöd av den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna har kunnat avgöras i en sammansättning med två ledamöter. Med det i beaktande finns det inte någon anledning att kategoriskt utesluta förutsättningar för placering på områden i behov av planering ur domförheten i en sammansättning med två ledamöter. Om en fråga som ska avgöras i ärendet på grund av sin natur eller omfattning kräver det ska ärendet dock behandlas i en sammansättning med tre ledamöter.

Förutom ärenden som gäller områden i behov av planering räknas i bygglagens systematik också andra slags ärenden som gäller förutsättningarna för placering som tillståndsärenden som gäller byggande. Exempelvis ärenden som gäller placeringstillstånd för omställning till ren energi är med hänsyn till 43 a och 46 a § i bygglagen rättsligt krävande och har mycket omfattande konsekvenser. Ärenden som gäller placeringstillstånd för omställning till ren energi kan till omfattningen jämföras med ärenden som gäller miljöstillstånd, och är inte lämpliga att avgöras i en mindre sammansättning.

Med stöd av 5 punkten är en sammansättning med två ledamöter domför i ärenden som gäller utkomststöd eller återkrav av utkomststöd (lagen om utkomststöd (1412/1997)), stöd för närståendevård (lagen om stöd för närståendevård (937/2005)) eller ordnande av särskild service för personer med funktionsnedsättning (lagen om funktionshindersservice). En sammansättning med två ledamöter är också i nuläget enligt 12 a § 1 mom. 7 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna domför i fullföljdsärenden som gäller utkomststöd och service för personer med funktionsnedsättning, men inte i ärenden som gäller stöd för närståendevård. Förslaget utvidgar domförheten i en sammansättning med två ledamöter till att omfatta ärenden som gäller ändringssökande i fråga om stöd för närståendevård. Förvaltningsdomstolarna avgör ständigt ärenden som gäller ändringssökande i fråga om utkomststöd, stöd för närståendevård och service för personer med funktionsnedsättning, och de är rättsligt sett relativt enkla. Utöver ärenden som gäller ändringssökande ska också förvaltningstvistemål som gäller utkomststöd, stöd för närståendevård och service för personer med funktionsnedsättning kunna avgöras i en sammansättning med två ledamöter.

I nuläget har ärenden som gäller återkrav av utkomststöd behandlats i en sammansättning med tre ledamöter eftersom det är fråga om förvaltningstvistemål. Under åren 2023–2025 har förvaltningsdomstolarna årligen avgjort 800–900 ärenden som gäller återkrav av utkomststöd. Eftersom ett stort antal ärenden avgörs årligen kan en ändring som tillåter en sammansättning med två ledamöter göra behandlingen av återkravsärenden snabbare. Ärenden som gäller återkrav har i regel en sådan natur och omfattning att de kan behandlas i en sammansättning med två ledamöter utan att rättsskyddet för stödtagare eller personer med funktionsnedsättning äventyras. Också andra förvaltningstvistemål som gäller stödformer som avses i 4 punkten kan avgöras i en sammansättning med två ledamöter om inte en fråga som ska avgöras på grund av sin natur eller omfattning kräver en sammansättning med tre ledamöter.

Samtidigt innebär förslaget att en sammansättning med två ledamöter inte längre är domför i de ärenden som anges i 12 a § 1 mom. 7 punkten i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna,

dvs. ärenden som gäller tillämpningen av lagen om underhållstrygghet (671/1998), som upphävdes genom lagen om underhållsstöd (580/2008), socialvårdslagen (710/1982), som i huvudsak upphävdes genom socialvårdslagen (1301/2014), lagen om barndagvård (36/1973), vars rubrik ändrades genom lag 580/2015 till lagen om småbarnspedagogik och som upphävdes genom lagen om småbarnspedagogik (540/2018) samt lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992). Antalet sådana ärenden är inte betydande på årsnivå. Förvaltningsdomstolarna har årligen sammanlagt avgjort färre sådana ärenden än t.ex. ärenden som gäller stöd för närståendevård. Ärenden som gäller småbarnspedagogik ska enligt förslaget ingå i 5 e § 1 mom. 6 punkten utöver övriga ärenden som gäller förskoleundervisning och grundläggande utbildning, förberedande undervisning för den grundläggande utbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamhet samt gymnasieutbildning och yrkesutbildning. Dessutom ska ärenden som gäller kundavgifter inom social- och hälsovården och avgifter som tas ut för småbarnspedagogik med stöd av den föreslagna 5 f § 1 mom. 1 punkten höra till de ärenden som behandlas i en sammansättning med en ledamot.

Enligt 6 punkten är en sammansättning med två ledamöter domför om det är fråga om ett ärende som gäller småbarnspedagogik, förskoleundervisning, grundläggande utbildning, förberedande undervisning för den grundläggande utbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamhet, gymnasieutbildning eller yrkesutbildning. Med stöd av 12 a § 1 mom. 10 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna är en sammansättning med två ledamöter domför i ärenden som gäller tillämpningen av lagen om grundläggande utbildning (628/1998). Behandlingen i en sammansättning med två ledamöter är relevant för en effektiv rättskipningsverksamhet i förvaltningsdomstolarna särskilt i ärenden som gäller fri transport enligt lagen om grundläggande utbildning. Också för att ett ärende som väsentligen hör till rättsskyddet ska kunna behandlas snabbt är det av betydelse att ärenden som gäller skolresor för elever inom den grundläggande utbildningen fortsättningsvis kan behandlas i en sammansättning med två ledamöter om inte en fråga som ska avgöras i ett enskilt ärende på grund av sin natur eller omfattning kräver en sammansättning med tre ledamöter. Det är också fortfarande motiverat att behandla andra ärenden än sådana som gäller skolresor i en sammansättning med två ledamöter, och inga ändringar föreslås i det avseendet. I lagen om grundläggande utbildning föreskrivs det också om ärenden som gäller förskoleundervisning, förberedande undervisning för den grundläggande utbildningen samt morgon- och eftermiddagsverksamhet, och inte heller i fråga om dessa ärenden föreslås det någon ändring i behandlingen i en sammansättning med två ledamöter. Ärenden som gäller småbarnspedagogik samt gymnasieutbildning och yrkesutbildning kan till sin art och betydelse i stor utsträckning bedömas motsvara ärenden som gäller den grundläggande utbildningen ur de ändringssökandes synvinkel. Således kan de ärenden som avses i denna punkt i princip behandlas i en sammansättning med två ledamöter.

I 7 punkten föreskrivs det att en sammansättning med två ledamöter är domför i fråga om ärenden som gäller fastighetsskatt, bilskatt, fordonsskatt, värdering av egendomens värde vid arvs- eller gåvobeskattningen eller avdrag från en fysisk persons förvärvsinkomst eller kapitalinkomst vid inkomstbeskattningen. Punkten motsvarar i stort sett 12 a § 1 mom. 1 punkten i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna, även om domförheten för en sammansättning med två ledamöter i ärenden som gäller inkomstbeskattningen är mer begränsad än i nuläget. I ärenden som gäller tillämpningen av fastighetsskattelagen (654/1992), bilskattelagen (777/2020) och fordonsskattelagen (1281/2003), som i nuläget kan avgöras i en sammansättning med två lagfarna ledamöter, är frågeställningarna ofta liknande inom ärendekategorierna och besvären ofta av begränsad karaktär. Fastighetsskatte-, bilskatte- och fordonsskatteärenden gäller i regel frågor som med fog är lämpliga att avgöras i en sammansättning med två ledamöter. Ärenden som gäller fastighetsskatt och bilskatt kan handla om tekniska aspekter eller också om värdering av egendom. Även sådana frågor kan i fastighetsskatte- och bilskatteärenden avgöras i en sammansättning med två lagfarna ledamöter

om inte en fråga som ska avgöras i ett enskilt ärende på grund av sin natur eller omfattning kräver en sammansättning med tre ledamöter. Dessutom kan ärenden som gäller värdering av egendomens värde enligt lagen om skatt på arv och gåva (378/1940) nuförtiden avgöras i en sammansättning med två ledamöter. Denna typ av ärenden kan fortfarande bedömas innehålla frågor som i princip lämpar sig att avgöras i en sammansättning med två ledamöter.

Skatteärendena har i genomsnitt blivit svårare sedan lagen om förvaltningsdomstolarna stiftades. Färre sådana enkla inkomstskatteärenden som tidigare belastade förvaltningsdomstolarna går nu vidare till behandling där. Det har bl.a. berott på att Skatteförvaltningens interna system för ändringssökande har utvecklats och att rättegångsavgifterna har börjat omfatta skatteärenden. För närvarande är en sammansättning med två ledamöter domför i ärenden som gäller i inkomstskattelagen (1535/1992) avsedda naturliga avdrag, avdrag från kapitalinkomst, resekostnadsersättning, avdrag från förvärvsinkomst, avdrag från skatten eller underskottsgottgörelse. Ärenden som gäller naturliga avdrag från fysiska personers förvärvsinkomst eller kapitalinkomst kan fortfarande ofta med avseende på frågeställningen bedömas vara av sådan art att de kan avgöras i en sammansättning med två ledamöter. De kan också föreskrivas höra till domförheten med två ledamöter på ett allmänspråkligt men samtidigt tillräckligt exakt sätt, vilket hör till målen med propositionen. Syftet är alltså att den föreslagna 7 punkten delvis ska motsvara 12 a § 1 mom. 1 punkten i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna när det gäller inkomstskatteärenden. Punkten föreslås dock inte innehålla andra ärenden än sådana som gäller avdrag från förvärvsinkomst eller kapitalinkomst dels på grund av att bestämmelsen ska ha ett tydligt tillämpningsområde, dels på grund av att t.ex. endast ett fåtal ärenden som gäller underskottsgottgörelse, som avses i 12 a § 1 mom. 1 punkten i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna, numera blir anhängiga vid förvaltningsdomstolarna på årsnivå, vilket innebär att ändringen inte kan bedömas ha någon större resursmässig betydelse.

I 8 punkten föreskrivs det om domförheten med två ledamöter i ärenden som gäller skjutvapen. Det är fråga om en ny ärendekategori som behandlas i en sammansättning med två ledamöter. Med ärenden som gäller skjutvapen syftas det till ärenden enligt skjutvapenlagen (1/1998). En stor del av skjutvapenärendena gäller olika tillstånd som avses i skjutvapenlagen, och de är oftast tydliga i rättsligt hänseende. Högsta förvaltningsdomstolen har meddelat flera prejudikat om skjutvapen, och rättspraxisen i fråga om skjutvapenärenden kan anses vara etablerad. Dessa omständigheter talar för att det ska föreskrivas att skjutvapenärenden i princip omfattas av domförheten med två ledamöter. Om en fråga som ska avgöras på grund av sin art eller omfattning dock kräver det ska ärendet behandlas i en sammansättning med tre ledamöter.

Enligt 9 punkten hör ärenden som gäller undantag från kommunala avfallshanteringsföreskrifter om insamling eller transport av avfall till domförheten med två ledamöter. Enligt 12 a § 1 mom. 3 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna är förvaltningsdomstolen domför i en sammansättning med två ledamöter när det är fråga om tillämpning av avfallslagen (646/2011), såvida det inte är fråga om ärenden enligt 5 d, 5 f och 5 g § i avfallslagen, som träder i kraft den 1 januari 2027, varvid även en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området med stöd av 12 § 2 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna (ändringen gäller fr.o.m. 1 januari 2027) deltar i sammansättningen. I fråga om de ärenden som avses i denna punkt sker det således ingen ändring i förhållande till gällande lagstiftning, men samtidigt minskar gruppen av ärenden som gäller tillämpning av avfallslagen och som kan avgöras i en sammansättning med två ledamöter. Tömningsintervallen för avfallskärl fastställs i allmänhet kommunvis i de kommunala avfallshanteringsföreskrifterna enligt 91 § i avfallslagen, från vilka den kommunala avfallshanteringsmyndigheten i enskilda fall kan bevilja undantag. Bestämmelserna om avfallshantering kan också innehålla bestämmelser om t.ex. avfallskärlets egenskaper, och det är också möjligt att ansöka om undantag från dem. Denna typ av ärenden

som gäller undantag från bestämmelserna om avfallshantering kan med tanke på sin art och omfattning anses lämpa sig väl som ärenden som kan avgöras i en sammansättning med två ledamöter. Ärenden som gäller avfallsavgifter är enligt den föreslagna 5 f § 1 mom. 1 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden i regel ärenden som en ledamot ensam kan fatta beslut om. Andra ärenden enligt avfallslagen som enligt statistiken ofta avgörs i en sammansättning med fler än två ledamöter, och som därmed måste anses vara mer utmanande, föreslås inte höra till domförheten för en sammansättning med två ledamöter.

I det gällande 12 a § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna finns utöver de lagar som räknas upp i motiveringen till 5 punkten också andra hänvisningar till ärenden som gäller tillämpningen av vissa lagar och som inte föreslås i det nya 5 e § 1 mom. En sammansättning med två ledamöter ska därmed inte vara domför i dessa ärenden. Lagarna är avfallslagen (646/2011), som anges i 12 a § 1 mom. 3 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna, med undantag av de ärenden som avses i 5 e § 1 mom. 9 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, civiltjänstlagen (1446/2007), som anges i 5 punkten, ordningslagen (612/2003) och lagen om sammankomster (530/1999), som anges i 6 punkten, lagen om domstolsavgifter, lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992) och lagen om avgiftsbefrielse (529/1980), som anges i 11 punkten, ärvdabalken (40/1965), som anges i 12 punkten, samt lagen om bekämpning av flyghavre (185/2002), lagen om skydd för växters sundhet (702/2003) som upphävdes genom växtskyddslagen (1110/2019), lagen om genomförande av Europeiska gemenskapens kvotsystem för mjölk och mjölkprodukter (355/1995) som gällde fram till den 31 mars 2015, viltförvaltningslagen (158/2011), viltskadelagen (105/2009) och lagen om Forststyrelsen (1378/2004) som upphävdes genom lagen om Forststyrelsen (234/2016), som anges i 13 punkten. Av dessa ärenden där en sammansättning med två ledamöter är domför i nuläget föreslås det att en ledamot i princip ensam ska vara domför i ärenden som gäller avfallsavgifter enligt avfallslagen, ärenden som gäller avgifter enligt lagen om domstolsavgifter och lagen om grunderna för avgifter till staten samt ärenden som gäller befrielse från en avgift eller ersättning som tillkommer statsverket eller lättnad i skyldigheten att betala en sådan enligt lagen om avgiftsbefrielse.

Årligen avgörs mycket få ärenden i flera av de ärendekategorier där en sammansättning med två ledamöter enligt förslaget inte längre ska vara domför, t.ex. ärendekategorier som gäller bekämpning av flyghavre, arv som tillfaller staten eller civiltjänst. Sådana ärenden är få till antalet och kan vara koncentrerade till endast några förvaltningsdomstolar. Med hänsyn till de omständigheter som nämns ovan och till rättsskyddet för dem som söker ändring kan man anse att det är motiverat att dessa ärenden som är få till antalet ska behandlas i en sammansättning med tre ledamöter. Med hänsyn till antalet ärenden har det inte några betydande konsekvenser för resurserna att dessa ärendekategorier ska avgöras i en större sammansättning.

Enligt 2 mom. är en sammansättning med två ledamöter dock inte domför i ärenden där det ordnas muntlig förhandling, syn eller inspektion. Om en sammansättning med två ledamöter är oenig ska den överföra ärendet till en sammansättning med tre ledamöter för avgörande. Innan en muntlig förhandling, syn eller inspektion ordnas kan man inte veta vilken ståndpunkt ledamöterna i sammansättningen slutligen kommer att anta i det ärende som ska avgöras. Risken är därmed att det efter att en muntlig förhandling, syn eller inspektion ordnats i en sammansättning med två ledamöter visar sig att sammansättningen inte är enig om avgörandet. Med hänsyn till det föreslagna 5 e § 3 mom. kan en oenig sammansättning med två ledamöter inte avgöra ärendet genom att rösta. Då blir man tvungen att utöka sammansättningen med två ledamöter genom att förordna en ny ledamot efter att en inspektion, syn eller muntlig förhandling ordnats eller genom att förordna en helt ny sammansättning, vilket innebär att en ny inspektion, syn eller muntlig förhandling måste ordnas. Detta är inte motiverat med tanke på parternas rättsskydd och en snabb behandling.

Ett alternativ för att trygga en snabb behandling är att en tredje ledamot som förordnas till en oenig sammansättning deltar i att avgöra ärendet trots att ledamoten inte personligen har varit närvarande vid den muntliga förhandlingen, synen eller inspektionen. Även om det vanligen görs upptagningar av utsagorna vid en muntlig förhandling och syne- eller inspektionsobjektet fotograferas eller filmas har en ny ledamot som förordnats till sammansättningen inte kunnat göra egna iakttagelser eller ställa frågor till parterna eller vittnena i rättegången. Detta är inte lämpligt vare sig med tanke på domarens oberoende eller en rättvis rättegång och särskilt en behörig behandling av ärendet.

Högsta förvaltningsdomstolen konstaterade i sitt årsboksavgörande HFD 2022:120 att tryggandet av en rättvis rättegång förutsätter att ett ärende vanligen kan avgöras slutligt i den sammansättning som inledde behandlingen. En muntlig förhandling ska ordnas på nytt endast av exceptionella skäl, och i förvaltningsrättskipningen är avsikten inte att muntliga förhandlingar ordnas på nytt i samma ärende och samma domstol enbart på den grunden att det ursprungligen har rätt oenighet om utgången i ärendet. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg också att ärenden som gäller internationellt skydd och där frågan gäller en persons kristliga övertygelse och frågan därför behandlas i en muntlig förhandling till sin rättsliga natur är sådana att de i regel förutsätter en sammansättning med tre ledamöter, trots att en sammansättning med två ledamöter är möjlig enligt 12 a § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna i ärenden som anges i momentet också i en muntlig förhandling.

För att bestämmelserna om sammansättningen vid avgörande i ett ärende som förutsätter att muntlig förhandling, syn eller inspektion ordnas ska vara entydiga föreskrivs det i 2 mom. att en sammansättning med två ledamöter inte är domför i ärenden där det ordnas muntlig förhandling eller syn. I 5 g § finns särskilda bestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet i en situation där en ledamot i en sammansättning med fler än två ledamöter har fått förhinder efter det att den muntliga förhandlingen eller synen har inletts.

På ett sätt som i sak motsvarar 12 a § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna föreskrivs det i 3 mom. att ärendet ska överföras till en sammansättning med tre ledamöter om två ledamöter inte är eniga om utgången i ärendet. Bestämmelsen är också tillämplig i det fall att en i 5 c § 2 mom. avsedd sammansättning som består av en lagfaren ledamot och en sakkunnigledamot är oenig. Bestämmelsen kan också tillämpas i situationer som avses i det föreslagna 5 g §, där en ledamot i en sammansättning med fler än två ledamöter har fått förhinder efter det att den muntliga förhandlingen eller synen har inletts och de återstående ledamöterna är oeniga om ärendets utgång.

5 f §. Domförhet med en ledamot. I den föreslagna paragrafen finns bestämmelser om ärenden där förvaltningsdomstolen med avvikelse från huvudregeln i 5 b § är domför också med en ledamot. Domförhet med en lagfaren ledamot är ett undantag från principen om kollegial beslutssammansättning i en fullföljdsdomstol. Med hänsyn till detta bör domförheten med en ledamot fastställas entydigt på lagnivå.

Alla förvaltningsdomstolens domare som avses i 1 kap. 5 § i domstolslagen har samma oberoende ställning som utövare av dömande makt. Domare för viss tid har samma rätt som ordinarie domare att kvarstå i tjänsten under sin mandattid. Domförheten i en sammansättning med en ledamot kan utövas av alla ordinarie domare eller domare som utnämnts till ett tjänsteförhållande för viss tid.

Det är processekonomiskt motiverat att en ledamot ensam är domför i ärenden där det inte är nödvändigt med tanke på rättsskyddet att flera ledamöter deltar. Detsamma gäller ärenden där domstolen de facto inte har prövningsrätt, t.ex. i avsaknad av någon ovillkorlig

processförutsättning. Om ärendets art eller omfattning förutsätter det, ska ärendet överföras till en sammansättning med tre ledamöter, som föreslås bli föreskriven i 5 b §, eller till en sammansättning med två ledamöter, som föreslås bli föreskriven i 5 e §. Det finns skäl att använda bassammansättningen, om en fråga som ska avgöras är rättsligt svår, omfattande och komplicerad i sak eller samhälleligt betydande eller om det är fråga om ett vägledande avgörande. Frågan om ett ärende ska behandlas i en sammansättning med en ledamot eller i en större sammansättning avgörs av den sammansättning som behandlar ärendet. Till skillnad från nuläget leder förslaget till att alla typer av ärenden som omfattas av den principiella domförheten med en ledamot vid behov också kan avgöras i en sammansättning med två ledamöter.

Huvudsaken i ett ärende som behandlas och avgörs i en sammansättning med en ledamot ska gälla ett ärende som avses i paragrafen. Enligt de allmänna principerna behandlas och avgörs också andra yrkanden som framställts i samband med huvudsaken i samma sammansättning. Det kan t.ex. handla om arvode och ersättning för kostnader till ett ombud eller ett biträde, ersättning av statens medel till en intressebevakare eller en stödperson samt skyldighet att ersätta rättegångskostnader och bevisningskostnader. Också yrkanden som gäller skadestånd, som har karaktären av klagomål eller som inte omfattas av förvaltningsdomstolens behörighet ska behandlas i samma sammansättning som behandlar huvudsaken.

I 1 mom. 1 punkten föreskrivs det att en ledamot är domför i ärenden som gäller en kundavgift, rättegångsavgift, felparkeringsavgift, avgift för trafikförseelse eller annan offentlig avgift eller administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär som påförts en privat aktör. Domförheten med en ledamot gäller en offentlig avgift eller administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär som påförts en privat aktör och omfattar inte ärenden som gäller en avgift som påförts en myndighet.

Med tanke på rättsskyddet och en effektiv domstolsbehandling i ärenden som gäller offentliga avgifter och administrativa ekonomiska påföljder av straffkaraktär kan man ta i beaktande att besvärmyndigheten enligt 18 § 1 mom. i lagen om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007) får bestämma att ordföranden, en ledamot eller en föredragande ska behandla och avgöra begäran om avbrott. Även i nuläget kan alltså en ledamot ensam avgöra ansökningar som gäller att förbjuda eller avbryta utskickning av skatter och avgifter.

I framtiden väntas olika slags administrativa påföljdsavgifter bli vanligare. De senaste åren har nya administrativa ekonomiska påföljder av straffkaraktär införts såväl nationellt som i EU:s lagstiftning eller för att EU-lagstiftningen kräver det. Trenden har varit att flytta mindre överträdelse- och försummelse- från det straffrättsliga systemet till att omfattas av administrativa påföljdsavgifter av straffkaraktär. För att rättskipningen ska vara effektiv och rättegångarna snabba är det därför motiverat att förvaltningsprocessuella ärenden som gäller administrativa ekonomiska påföljder behandlas i en mindre sammansättning.

Avgiftsärenden där en sammansättning med två ledamöter är domför är i nuläget med stöd av 12 a § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna åtminstone förseningsavgift och försummelseavgift enligt bilskattelagen, skogsvårdsavgift enligt lagen om skogsvårdsföreningar (upphävd genom lag 1091/2013), avgifter enligt avfallslagen, avgifter enligt lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården, avgifter enligt utlänningslagen, avgifter enligt lagen om grundläggande utbildning, avgifter enligt lagen om domstolsavgifter, avgifter som grundar sig på lagen om grunderna för avgifter till staten och bestämmelser som utfärdats med stöd av den samt avgifter enligt viltskadelagen. Dessutom är en sammansättning med en ledamot domför i nuläget med stöd av 12 b § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna åtminstone i ärenden som gäller avgift för trafikförseelse enligt vägtrafiklagen (729/2018),

felparkeringsavgift enligt lagen om parkeringsövervakning (727/2011) och kontrollavgift enligt lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik (469/1979).

Med stöd av bestämmelserna om sammansättning i lagen om förvaltningsdomstolarna är en sammansättning med tre ledamöter domför i många olika slags ärenden som gäller offentliga avgifter. Några av dessa är avgifter som tas ut med stöd av lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), tillstånds- och tillsynsavgifter för byggande, dagvattenavgifter enligt lagen om områdesanvändning, miljöskatt och miljöavgift i miljöskyddsärenden, avgifter och ersättningar enligt vattenlagen, trafikförsäkringspremie, överlastavgift, bränsleavgift, farledsavgift, försummelseavgifter inom beskattningen samt avgifter i samband med näringsärenden, såsom ordnings- och påföljdsavgifter enligt lagen om handel med finansiella instrument (1070/2017) och lagen om förhindrande av penningtvätt och av finansiering av terrorism (444/2017). Om ändring söks både i huvudsaken och i en avgift som är förknippad med den kan ärendena vid behov behandlas tillsammans, med hänsyn till deras natur.

Avsikten är inte att begränsa användningen av en mindre sammansättning i behandlingen av ärenden som gäller offentliga avgifter och administrativa ekonomiska påföljder av straffkaraktär jämfört med nuläget. En sammansättning med en ledamot kan avgöra avgifts- och påföljdsärenden som med stöd av lagen om förvaltningsdomstolarna ska behandlas i en sammansättning med en eller två ledamöter. Dessa ärenden är i grunden rättsligt sett enkla och rättsskyddet kräver inte en bassammansättning. I 2 mom. föreslås ändå begränsningen att ett ärende som gäller en offentlig avgift eller administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär inte får behandlas i en sammansättning med en ledamot om avgiften eller påföljden är ekonomiskt betydande och påförandet av den är beroende av myndighetens prövning.

Enligt 1 mom. 2 punkten är en ledamot ensam domför i ärenden som gäller befrielse från en avgift eller ersättning som tillkommer statsverket eller lättnad i skyldigheten att betala den. Dessa ärenden gäller tillämpningen av lagen om avgiftsbefrielse, och kan i nuläget avgöras i en sammansättning med två ledamöter med stöd av 12 a § 1 mom. 11 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna. Med tanke på rättsskyddet är det inte nödvändigt att flera ledamöter deltar, eftersom rättspraxis i samband med lagen om avgiftsbefrielse är etablerad och ärenden som gäller tillämpningen av lagen är rättsligt enkla.

I sak motsvarar 3 och 4 punkten 12 b § 1 mom. 3 och 4 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna. Ärenden som gäller flyttning av fordon och ska avgöras med stöd av lagen om flyttning av fordon (1508/2019) och ärenden som gäller körkort och körrätt och ska avgöras med stöd av körkortslagen (386/2011) är rättsligt enkla. Eftersom behovet av rättsskydd förutsätter att dessa ärenden avgörs utan dröjsmål är en sammansättning med en ledamot ändamålsenlig för att ärendena ska kunna behandlas snabbt.

I 5 punkten föreskrivs det om domförhet med en lagfaren ledamot, om det ärende som ska avgöras gäller en ansökan om internationellt skydd vars grunder inte har utretts eller som har behandlats vid påskyndat förfarande. En sammansättning med en ledamot enligt 12 b § 1 mom. 5 punkten i lagen om förvaltningsdomstolar har i de ärenden som avses i 103 § i utlänningslagen och i ärenden som avgjorts genom påskyndat förfarande enligt 104 § i utlänningslagen i praktiken visat sig vara ett flexibelt och snabbt förfarande i ärenden som gäller internationellt skydd som migrationsmyndigheten har avvisat eller avgjort vid påskyndat förfarande. I dessa fall är antalet ärenden som gäller ändringsökande stort och avgörandep Praxis etablerad särskilt tack vare högsta förvaltningsdomstolens prejudikat.

I 5 punkten ingår ärenden som gäller nekad prövning på grunder som anges artikel 38 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1348, av den 14 maj 2024, om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd i unionen och om upphävande av direktiv 2013/32/EU (s.k. *förordningen om asylförfaranden*), som tillämpas från och med den 12 juni 2026, ärenden som gäller implicit återkallande av ansökningar samt ärenden i påskyndat prövningsförfarande. Punkten innefattar också de ärenden som avses i 103 § (437/2019) och 104 § (426/2024) i den gällande utlänningslagen, om myndighetens beslut har fattats med tillämpning av dessa bestämmelser.

När en myndighet avgör en ansökan om internationellt skydd kan den i samma beslut också avgöra att uppehållstillstånd beviljas på någon annan grund än internationellt skydd eller att personen ska avlägsnas ur landet eller meddelas inreseförbud. Det som avgör om förvaltningsdomstolen är domför i en sammansättning med en ledamot ska enligt förslaget vara att grunderna för en ansökan om internationellt skydd som varit huvudsak inte har utretts att ansökan har eller behandlats vid påskyndat förfarande. I ett ärende som gäller en asylansökan kan sökandet av ändring begränsas till en del av beslutet, t.ex. avlägsnande ur landet eller inreseförbud. Också sökande av ändring som begränsats på det sättet kan behandlas i en sammansättning med en ledamot på den grunden att det beslut som överklagas har gällt en ansökan om internationellt skydd, när grunderna för ansökan inte har utretts eller ansökan har behandlats vid påskyndat förfarande.

I 6 punkten föreskrivs det om domförhet med en ledamot när det gäller ett beslut om överföring som hänför sig till internationellt skydd. Med beslut om överföring avses beslut som fattas med stöd av artikel 42.1 eller artikel 67.10, i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1351, av den 14 maj 2024, om asyl- och migrationshantering, om ändring av förordningarna (EU) 2021/1147 och (EU) 2021/1060 och om upphävande av förordning (EU) nr 604/2013 (s.k. *förordningen om asyl- och migrationshantering*). Ett beslut om överföring kan enligt förordningen om asyl- och migrationshantering fattas också i fråga om andra än dem som ansöker om internationellt skydd. Det är alltså också möjligt att fatta ett beslut om överföring av en person som redan får internationellt skydd i Finland, i sådana situationer där ett förfarande för omfördelning tillämpas och Finland är den medlemsstat som gynnas av solidariteten.

I 7 punkten föreskrivs det om domförheten med en ledamot när det gäller passivitetsbesvär i fråga om dataombudsmannen. Bestämmelser om dessa passivitetsbesvär finns i 21 § i dataskyddslagen (1050/2018) och i 57 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten (1054/2018). I samband med passivitetsbesvär ska det bedömas om dataombudsmannen har försummat att iaktta de tidsfrister som föreskrivits för den. Det är alltså juridiskt sett fråga om mycket enkla ärenden som är väl lämpade att avgöras av en ledamot.

I 2 mom. begränsas behandlingen i en sammansättning med en ledamot av ärenden som gäller en offentlig avgift eller administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär som avses i 1 mom. 1 punkten. Enligt momentet ska ett ärende som gäller en offentlig avgift eller administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär behandlas i en sammansättning som avses i 5 b eller 5 e §, om avgiften eller påföljden är ekonomiskt betydande och påförandet av den är beroende av myndighetens prövning. Avgiftens eller påföljdens ekonomiska betydelse är inte den enda avgörande faktorn, utan man ska också beakta hur exakta bestämmelserna om avgiftens storlek är och om myndigheten till den delen har prövningsrätt i det enskilda fallet. Med avgiftens eller påföljdens ekonomiska betydelse avses dess objektiva betydelse. Det finns således ingen orsak att försöka bedöma den ekonomiska betydelsen av en betalning eller påföljd ur sökandens subjektiva perspektiv: t.ex. om ändringssökanden är mindre bemedlad är detta inte avgörande med tanke på den objektiva ekonomiska betydelsen. Samtidigt finns det ingen anledning att

bedöma den ekonomiska betydelsen utifrån samma kriterier för enskilda personer och till exempel för företag. En avgift eller påföljd som på grund av sin storlek kan anses vara betydande för en enskild person, även objektivt sett, är inte nödvändigtvis betydande för ett enskilt företag.

När det gäller administrativa ekonomiska påföljder av straffkaraktär är t.ex. administrativa påföljdsavgifter i trafiken, såsom felparkeringsavgift, avgift för trafikförseelse eller kontrollavgift i kollektivtrafiken, i regel inte ekonomiskt betydande, utan det är fråga om relativt små penningbelopp. Det bör dock noteras att avgiften i vissa fall i de ovannämnda avgiftskategorierna också kan vara hög, t.ex. en avgift för trafikförseelse som påförs på grundval av utsläppsmanipulation. Dessutom kan privata aktörer t.ex. i näringsrelaterade ärenden påföras administrativa ekonomiska påföljder av straffkaraktär som är ekonomiskt betydande och där beloppet fastställs från fall till fall. I de sistnämnda ärendena är en sammansättning med en lagfaren ledamot inte domför. Till exempel är de påföljdsavgifter enligt EU:s dataskyddsförordning som avses i dataskyddslagen och som påförs av påföljdskollegiet inte heller lämpliga att avgöras i en sammansättning med en ledamot på grund av deras art och ekonomiska betydelse.

Ärenden som gäller offentliga avgifter är inte beroende av myndighetens prövning på det sätt som avses i det föreslagna momentet om grunden för avgiften är klar och tillräckligt entydig. Dessa krav uppfylls vanligen när avgiftens orsak och belopp grundar sig på en prislista som föreskrivs i en författning eller fastställs i en taxa. Utöver de avgifter som enligt den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna kan behandlas i en mindre sammansättning kan t.ex. en avgift som grundar sig på lagen om klientavgifter inom småbarnspedagogiken (1503/2016) betraktas som en sådan avgift eftersom grunderna för bestämmande anges i lagen och det är en enkel teknisk åtgärd att bestämma avgiften.

Syftet med 2 mom. är inte att utesluta den i 6 mom. avsedda bestämmelsen om att bl.a. de ärenden som avses i 1 och 3 mom. ska behandlas i större sammansättningar som avses i 5 b § eller 5 e §, om arten eller omfattningen av den fråga som ska avgöras i övrigt förutsätter det. I fråga om ärenden som gäller en offentlig avgift eller administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär ska behandling i en större sammansättning således omfatta både de allmänna kriterierna, som grundar sig på kvalitet och omfattning, och de kriterier som definieras separat i 2 mom.

I 3 mom. finns bestämmelser om domförhet med en lagfaren ledamot i förvaltningsdomstolen i processuella avgöranden. Bestämmelser om avgöranden som avslutar handläggningen av ett ärende på processuella grunder finns i 1, 2 och 3 punkten och bestämmelser om avgöranden om en särskild åtgärd i 4, 5 och 6 punkten. Enligt 1 punkten kan en ledamot ensam fatta beslut om att avskryva ett ärende, om besvär eller yrkanden som framställts i ett annat förvaltningsprocessuellt ärende har återtagits helt och hållet. Bestämmelsen motsvarar i sak den första meningen i 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna.

Enligt 2 punkten kan en ledamot ensam fatta beslut om att avvisa ett ärende med stöd av 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom. Enligt den andra meningen i 12 § 3 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna kan en lagfaren ledamot ensam avgöra också ett ärende där det är fråga om huruvida besvär eller något annat förvaltningsprocessuellt ärende har anhängiggjorts inom föreskriven tid, samt avgöra huruvida förvaltningsdomstolen är behörig att behandla ett ärende som anhängiggjorts där. I den föreslagna 2 punkten utvidgas domförheten med endast en ledamot avsevärt jämfört med nuläget i processuella avgöranden som gäller avvisande.

Domförheten med en ledamot föreslås utvidgas till att gälla också andra villkor för sökande av ändring än anhängiggörande inom föreskriven tid och förvaltningsdomstolens behörighet. Det

finns en omfattande etablerad rättspraxis om de processuella villkoren för behandling av ett ärende. Det finns ingen anledning att anta att rättsliga frågor som gäller dessa villkor är så svåra att de alltid kräver en sammansättning med flera ledamöter för att rättsskyddet ska kunna garanteras. Om en fråga som ska avgöras och som gäller processuella villkor kräver det på grund av sin natur och omfattning, ska ärendet överföras till en sammansättning med tre ledamöter, som föreslås i 5 b §. Om t.ex. en fråga som gäller överklagbarhet i kommunala, kyrkliga eller välfärdsområdesärenden eller besvärsmått i miljöärenden visar sig vara rättsligt svår talar det för att sammansättningen används i stället för en sammansättning med en ledamot.

Samtidigt är en fråga som gäller villkoren för avvisande inte nödvändigtvis rättsligt svår, omfattande och komplicerad i sak eller samhälleligt betydande på ett sådant sätt att en sammansättning med tre ledamöter i stället för en absolut krävs för att ärendet ska kunna avgöras. Med stöd av det föreslagna 6 mom. kan en sammansättning med en ledamot vid behov förstärkas genom att ärendet hänskjuts till en i 5 e § avsedd sammansättning med två ledamöter för behandling.

Enligt 3 mom. 3 punkten kan en ledamot ensam fatta beslut om frågor som gäller överföring av ärenden. Överföring av ett ärende till den behöriga förvaltningsdomstolen eller myndigheten enligt 17 § 2 mom. och 18 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden grundar sig på att behörighet saknas. Domförhållanden med en lagfaren ledamot när det gäller att överföra ett ärende med stöd av 17 § 2 mom. eller 18 § 1 mom. härleds i nuläget ur den andra meningen i 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna, som gäller avvisande på grund av att förvaltningsdomstolen inte är behörig. För tydlighetens skull är det motiverat att uttryckligen föreskriva att en ledamot ensam kan avgöra ett ärende som gäller överföring.

Samtidigt är det ändamålsenligt att föreskriva att en ledamot ensam kan fatta beslut om överföringar som avses i 11 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Överföringar som görs för att en helhet av ärenden ska kunna handläggas gemensamt grundar sig på förfarandet enligt 2 mom. i den paragrafen, där överdomarna efter att ha hört de delaktiga i rättegången och utifrån ändamålsenlighetsaspekter kommer överens om att ärendet ska överföras mellan de regionala förvaltningsdomstolarna. I praktiken har den som avgör och verkställer överföringen ingen prövningsskydd i ärendet. Eftersom en sådan överföring inte grundar sig på att domstolen inte är behörig, utan på att domstolen avstår från sin behörighet, krävs det en uttrycklig bestämmelse för att en sammansättning med en ledamot ska kunna användas.

I sak motsvarar 4, 5 och 6 punkten den tredje, fjärde och femte meningen i 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna.

De två första meningarna i 4 mom. motsvarar de två sista meningarna om förvaltningsdomstolens domförhållanden i 12 § 3 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna, när det är fråga om att ordna en muntlig förberedelse enligt 47 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden eller förrätta en inspektion enligt 49 § i den lagen. Exempelvis i ärenden som gäller felparkeringsavgift kan inspektion förrättas i en sammansättning med en ledamot för att konstatera ett visst faktum, t.ex. att ett trafikmärke existerar.

I den sista meningen i momentet finns en klargörande bestämmelse om att muntlig förhandling eller syn kan ordnas i en sammansättning med en ledamot i ärenden enligt 1 mom. Bestämmelsen säkerställer effektiviteten och den nödvändiga flexibiliteten i förvaltningsdomstolarnas rättskipningsverksamhet. Det är inte ändamålsenligt att använda en sammansättning med tre ledamöter enbart för att en muntlig förhandling eller syn behöver

ordnas i ärendet, om det är av sådan natur att det kan avgöras i en sammansättning med en ledamot.

Det kan handla om en bevisningsfråga som enklast kan utredas i en muntlig förhandling eller syn. Exempelvis i ärenden som gäller kontrollavgifter i kollektivtrafiken kan en muntlig förhandling ordnas i en sammansättning med en ledamot för att höra medpassagerare. I ärenden som gäller internationellt skydd som avses i 1 mom. 5 punkten kan muntliga förhandlingar behöva ordnas i en sammansättning med en ledamot vid massinvandring.

I 5 mom. föreskrivs att i det föreslagna 3 mom. 4–6 punkten avsedda avgöranden om en processuell särskild åtgärd kan träffas också utan föredragning. Detta motsvarar den tillämpningsanvisning som ingår i detaljmotiveringen (RP 114/1998 rd, s. 34) till den ursprungliga bestämmelsen i 1 mom. (430/1999) i 18 § (610/2011) i lagen om förvaltningsdomstolarna, som upphävdes från och med den 1 januari 2017. Enligt tillämpningsanvisningen kan en ledamot ensam utan föredragning besluta om de särskilda åtgärder som avses i 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna. I nuläget ska förvaltningsdomstolen enligt 4 kap. 2 § 1 mom. i domstolslagen avgöra alla mål och ärenden på föredragning. Undantaget är behandling och avgörande av en begäran om avbrott enligt lagen om verkställighet av skatter och avgifter, som också kan ske utan föredragning på de grunder som anges i 18 § 1 mom. i den lagen.

Ålands förvaltningsdomstol, som inte har några föredragande, har i praktiken fattat beslut om dessa processuella särskilda åtgärder i en sammansättning med en ledamot utan föredragning. Den ändring som föreslås om att särskilda åtgärder inte ska behöva avgöras på föredragning motsvarar därmed nuläget på Åland. Den gör också de övriga förvaltningsdomstolarnas arbete effektivare. Bestämmelsen förutsätter dock inte att beslut om särskilda åtgärder ska fattas utan föredragning, utan dessa kan även i fortsättningen fattas också på föredragning. Ändringen ger handlingsutrymme i organiseringen av arbetet. Beslutanderätten om huruvida ett ärende som gäller en särskild åtgärd ska avgöras genom föredragning eller inte har dock den ledamot som avgör ärendet. Detta motsvarar utgångspunkten i 5 h §, dvs. att när bassammansättningen förstärks med en ytterligare ledamot beslutar sammansättningen själv om förstärkningen, även om föredragning inte direkt kan jämföras med förstärkning av sammansättningen. Det kan dock i princip anses vara ändamålsenligt, om föredraganden faktiskt har förberett ärendet, att ärendet avgörs på föredragning.

Enligt 6 mom. ska ett ärende där en sammansättning med en ledamot är domför, om ärendets art eller omfattning kräver det, behandlas även i en sammansättning med två eller tre ledamöter. Enligt 12 b § 3 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna kan endast ärenden som avses i 1 mom. i den paragrafen behandlas i en sammansättning med två ledamöter. I detaljmotiveringen till det momentet i regeringens proposition (RP 85/2005 rd, s. 32) konstateras det dock att det inte är ändamålsenligt för att möjliggöra flexibel användning av olika sammansättningar att alternativet för behandlingen av ärenden som avses att behandlas i en sammansättning med en ledamot är enbart bassammansättningen. Ärenden som ska behandlas i en sammansättning med en ledamot bör därför även kunna behandlas i någon annan mindre sammansättning om detta är motiverat med hänsyn till ärendets art eller omfattning. Frågan om ett ärende ska behandlas i en sammansättning med en ledamot eller i en större sammansättning avgörs av den sammansättning som behandlar ärendet.

Gällande 12 b § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna utesluter möjligheten att överföra ett ärende där en lagfaren ledamot ensam är domför och som ska avgöras på en processuell grund enligt 12 § 3 mom. till en sammansättning med två ledamöter. Med tanke på att förvaltningsdomstolarna bör träffa avgöranden effektivt och behandla ärenden snabbt är det

motiverat att alla ärenden där en sammansättning med en ledamot är domför ska kunna överföras till en sammansättning med två ledamöter för behandling och avgörande. Samtidigt finns det inget som hindrar att ett ärende överförs från en sammansättning med en ledamot direkt till den bassammansättning som avses i 5 b §, och det är också nödvändigt att göra det när ärendet är rättsligt svårt, omfattande och komplicerat i sak eller samhälleligt betydande eller när ett vägledande avgörande ska träffas. När två ledamöter är oeniga är det med stöd av det föreslagna 5 e § 3 mom. obligatoriskt att överföra ärendet till en sammansättning med tre ledamöter.

Med stöd av det föreslagna 6 mom. kan sammansättningen i ett ärende där en lagfaren ledamot ensam är domför enligt 5 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden eller någon annan lag utökas förutom till bassammansättningen också till en sammansättning med två ledamöter som avses i den föreslagna 5 e §, om det inte föreskrivs något annat i dessa specialbestämmelser om hänskjutande av ärendet till en förstärkt sammansättning. Sådana i momentet avsedda specialbestämmelser om domförhet med en ensam ledamot finns åtminstone i 19 § 2 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar, 27 § 2 mom. i rättshjälpslagen, 9 § 1 mom. i lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång, 20 kap. 5 § i fängeslagen, som det hänvisas till i 15 kap. 3 § i häktningslagen, och 40 § 2 mom. i lagen om övervakad frihet på prov, samt 89 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder, som det hänvisas till i 37 § 2 mom. i lagen om verkställighet av kombinationsstraff.

Barnskyddslagens 85 § 2 mom. om en sammansättning som består av en lagfaren ledamot och en sakkunnigledamot ska följas också efter att den föreslagna lagen har trätt i kraft, eftersom momentet är en specialbestämmelse i förhållande till de allmänna bestämmelserna om sammansättningen i lagen om förvaltningsdomstolarna. Enligt detaljmotiveringen till 17 kap. 6 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen i regeringens proposition (RP 90/2005 rd, s. 116/II) är förvaltningsdomstolen domför med en ledamot närvarande vid behandling av besvär som avses i den lagen, och ärendet kan överföras för behandling i plenum eller vid förstärkt sammanträde så som bestäms närmare i 16 § i lagen om förvaltningsdomstolarna. Den hänvisning till 16 § i lagen om förvaltningsdomstolarna som ingår i förarbetena ska när den föreslagna lagen har trätt i kraft gälla 5 l § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

5 g §. Sammansättningen vid hinder för en ledamot. Den föreslagna bestämmelsen om hinder för en ledamot efter det att den muntliga förhandlingen eller synen har inletts motsvarar i sak den första meningen i 13 § i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna, där det hänvisas till förvaltningsdomstolens kollegiala sammansättning. Den föreslagna bestämmelsen preciseras så att den i stället för en kollegial sammansättning gäller en sammansättning med fler än två ledamöter. Preciseringen syftar till att avgränsa domförheten i en sammansättning med en ledamot till enbart ärenden som det uttryckligen föreskrivs om i den föreslagna 5 f §. I och med preciseringen kan en ledamot inte ensam fatta beslut i ärenden där en sammansättning med två ledamöter enligt 5 e § eller 5 c § 2 mom. är domför även om en av ledamöterna i sammansättningen får förhinder efter det att en muntlig förhandling, en syn eller ett sammanträde har inletts.

Med stöd av undantagsbestämmelsen i den första meningen är en sammansättning fortfarande domför om en av ledamöterna får förhinder efter det att den muntliga förhandlingen eller synen har inletts. Syftet med bestämmelsen är att en ny muntlig förhandling eller syn inte ska behöva ordnas om en av ledamöterna i sammansättningen får förhinder efter att den muntliga förhandlingen eller synen har inletts. Paragrafen gäller därmed inte situationer där ledamotens förhinder har uppkommit efter att rättens interna sammanträde inletts, utan endast förhinder som uppkommer efter att ordnandet av en muntlig förhandling eller syn har inletts.

Det är möjligt att de två ledamöter som deltar i prövningen efter en muntlig förhandling eller syn intar olika ståndpunkter. I det fallet ska sammansättningen överföra ärendet med stöd av 5 e § 3 mom. till en sammansättning med tre ledamöter för avgörande. Den föreslagna 5 g § är en undantagsbestämmelse som inte hindrar att sammansättningen utökas till en sammansättning enligt lagen när en fråga som ska avgöras kräver det på grund av sin natur eller omfattning.

För att sammansättningen fortfarande ska vara domför krävs enligt paragrafens andra mening att inte bara en lagfaren ledamot, utan också en sakkunnigledamot ingår i sammansättningen i de fall som avses i 5 c §. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar till den delen andra meningen i 13 § i lagen om förvaltningsdomstolarna.

I den tredje meningen föreskrivs att i de fall som avses i 5 d § ska i sammansättningen ingå minst lika många lagfarna ledamöter som ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området. Bestämmelsen motsvarar det som föreslås i den sista meningen i 5 d § 2 mom. om att minst lika många lagfarna ledamöter som ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området ska ingå i en utökad sammansättning med ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området.

5 h §. Förstärkning av sammansättningen. Paragrafen motsvarar i sak 13 a § i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna. Den föreslagna paragrafen gäller förstärkning av en sammansättning med tre ledamöter som avses i den föreslagna 5 b § och en sammansättning med två lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot som avses i det föreslagna 5 c § 1 mom. Bestämmelser om villkor för att överföra ett ärende där en sammansättning med två ledamöter är domför till en sammansättning med tre ledamöter föreslås i det inledande stycket i 5 e § 1 mom. Dessa villkor gäller naturen eller omfattningen av en fråga som ska avgöras. I förhållande till detta föreskrivs det i den föreslagna 5 h § om förstärkning av en sammansättning med tre ledamöter i stället för om förstärkning av en kollegial sammansättning.

En sammansättning med tre ledamöter kan genom ett beslut av sammansättningen förstärkas med en lagfaren ledamot om det är motiverat med hänsyn till ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak. Ärendets art och omfattning som grund för förstärkning av en sammansättning med tre ledamöter avser t.ex. situationer som enligt den föreslagna 5 l § inte förutsätter plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde men där det är motiverat att förstärka sammansättningen med en lagfaren ledamot på grund av ärendets särskilda art eller exceptionella omfattning. Någon annan särskild orsak att förstärka sammansättningen syftar i sin tur på exceptionella omständigheter i samband med behandlingen av ärendet som kan uppstå t.ex. i situationer där den som tidigare föredragit ärendet i en sammansättning med tre ledamöter har fått ett domarförordnande under pågående behandling, t.ex. efter en muntlig förhandling eller ett sammanträde. Då kan den föredragande delta som fjärde ledamot i avgörandet av ärendet.

I 5 d § 2 mom. finns särskilda bestämmelser om förstärkning av en sammansättning där det ingår en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området.

5 i §. Plenum. Paragrafen motsvarar i sak 14 § i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna. Det föreslagna 1 mom. preciseras jämfört med 14 § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna så att de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet deltar i plenum utöver överdomaren, de ordinarie förvaltningsrättsdomarna och de förvaltningsrättsdomare som är utnämnda för en viss tid på längre än ett år. Till momentet fogas också en bestämmelse om den tidpunkt som avgör om en förvaltningsrättsdomare hör till sammansättningen i plenum.

Frågan ska i enlighet med etablerad tolkning bedömas enligt den tidpunkt då ärendet hänsköts till plenum.

På överdomaren som är ordförande för plenum tillämpas det som föreskrivs i 13 kap. 3 § i domstolslagen om tjänstgöring som ställföreträdare för chefsdomare. Bestämmelser om förvaltningsdomstolens domare finns i 1 kap. 5 § 1 mom. 5 och 9 punkten i domstolslagen. Med stöd av de bestämmelserna räknas assessorer och förvaltningsrättsdomare som är utnämnda för en viss tid på högst ett år i 1 mom. till de domare som tidigare behandlat ärendet. Med hänsyn till 18 kap. 3 § 1 mom. i domstolslagen kan assessorer som inte tidigare deltagit i behandlingen av ärendet inte delta i plenum.

Med andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet avses i momentet sakkunnigledamöter som avses i 4 kap. 5 § 2 mom. i domstolslagen och det föreslagna 5 c § samt ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området som avses i det föreslagna 5 d §. I situationer som avses i momentet, där ärendet först har behandlats i en sammansättning med en sakkunnigledamot eller ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området och ärendet har överförs till plenum för behandling, deltar sakkunnigledamoten eller ledamoten som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området också i plenum om ledamoten fortfarande är en sådan annan än lagfaren ledamot i förvaltningsdomstolen.

Domarens oberoende självständiga ställning är centralt förknippad med kravet i 8 kap. 8 § 1 mom. i domstolslagen att ett mål eller ärende som tilldelats en domare för behandling och avgörande inte kan omfördelas mot den domarens vilja utan vägande skäl. Den bestämmelsen gäller inte jävssituationer. I detaljmotiveringen till bestämmelsen i regeringens proposition (RP 7/2016 rd, s. 81) konstateras att det ingår i domarens tjänsteplikt att avgöra de mål och ärenden som tilldelats honom eller henne, och att en förutsättning för att domarens oberoende ska kunna garanteras är att ett mål eller ärende som tilldelats honom eller henne inte omfördelas utan godtagbart skäl. Med tanke på domarens rättigheter och skyldigheter kan det inte anses vara motiverat att domaren på grund av sin utnämning för en viss tid på högst ett år inte ska kunna delta i behandlingen i plenum av ett ärende som han eller hon behandlat i ett tidigare skede. Däremot bör det anses mer motiverat med hänsyn till kraven på rättsskydd och en rättvis rättegång att ledamöterna i den sammansättning som behandlat ärendet före plenum deltar också i plenum oavsett om de är ordinarie eller utnämnda för en viss tid. Det föreslagna 1 mom. formuleras så att detta är möjligt.

Med stöd av 2 mom. deltar en sakkunnigledamot eller en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området i plenum när en annan ledamot än en lagfaren ledamot enligt lag ska delta i behandlingen av ett rättskipningsärende. Momentet gäller andra ledamöter än lagfarna ledamöter i situationer där ett rättskipningsärende som avses i 5 c eller 5 d § hänskjuts direkt till plenum. En skillnad jämfört med 14 § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna är att också ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området som med stöd av den föreslagna 5 d § skulle ha deltagit i behandlingen av ett rättskipningsärende ingår i sammansättningen i plenum.

I 3 mom. föreskrivs det om när plenum är domfört. Det föreslås att formuleringen av 14 § 2 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna när det gäller domförhet i plenum, ”när minst hälften av de ledamöter som är i tjänst är närvarande”, ändras till ett neutralare uttryck för deltagande i behandlingen. Plenum är domfört när minst hälften av de ledamöter som avses i 1 mom. deltar i behandlingen. Eftersom domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet deltar i behandlingen av samma ärende också i plenum, kan den kvalificerade majoritet på minst hälften som föreslås i 3 mom. inte uppnås utan att de deltar.

5 j §. Sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning. I lagen om förvaltningsdomstolarna finns inga bestämmelser om sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning. Ett rättskipningsärende som med tanke på enhetlig rättskipning eller annars är av principiell betydelse eller vidsträckt kan i nuläget i sin helhet eller till vissa delar hänskjutas till plenum eller fulltaligt avdelningssammanträde. I praktiken är det svårt och ofta oändamålsenligt åtminstone i större domstolar att ordna plenum så att alla förvaltningsdomstolens domare deltar. Sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning är en ny sammansättning som införs jämsides med de nuvarande sammansättningarna plenum och fulltaligt avdelningssammanträde. Den är avdelningsövergripande men rimligt stor och fungerar bättre, och den kan avgöra ärenden som gäller fler än en avdelning och är betydande för en enhetlig rättspraxis. Dessa ärenden är särskilt sådana där principiellt viktiga processuella frågor avgörs.

I *1 mom.* finns bestämmelser om vilka som ska ingå i ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning. I sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning deltar utöver överdomaren och avdelningscheferna också de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet. I momentet föreskrivs det också om den tidpunkt som avgör om en avdelningschef ingår i ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning. Den tidpunkt då ärendet hänsköts till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning avgör vem som ingår i sammansättningen.

Med domare som tidigare behandlat ärendet avses i momentet assessorn och förvaltningsrättsdomarna oavsett tjänsteförhållandets längd. Omfattningen av sammanträdet i förstärkt avdelningssammansättning varierar mellan olika förvaltningsdomstolar beroende på antalet avdelningar. I förvaltningsdomstolar med fyra avdelningar ingår i sammansättningen i andra ärenden än sådana som avses i den föreslagna 5 d § överdomaren, fyra avdelningschefer och tre eller fyra andra ledamöter som tidigare behandlat ärendet, så att antalet ledamöter i sammansättningen som högst är sammanlagt åtta eller nio. Om en avdelningschef tidigare har deltagit i behandlingen av ärendet minskar det sammanlagda antalet ledamöter med en. I förvaltningsdomstolar med två avdelningar är antalet ledamöter i sammansättningen som högst sex eller sju i andra ärenden än de som avses i den föreslagna 5 d §.

I detta moment avses med andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet detsamma som i 5 i § 1 mom. I situationer som avses i momentet, där ärendet först har behandlats i en sammansättning med en sakkunnigledamot eller ledamöter som är förtroga med det naturvetenskapliga eller tekniska området och sedan hänskjutits till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning, deltar sakkunnigledamoten eller ledamoten som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området också i sammanträdet i förstärkt avdelningssammansättning, om ledamoten fortfarande är en sådan annan än lagfaren ledamot i förvaltningsdomstolen.

Med stöd av *2 mom.* deltar en sakkunnigledamot eller en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området i sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning när en annan ledamot än en lagfaren ledamot enligt lag ska delta i behandlingen av ett rättskipningsärende. Momentet gäller situationer där ett rättskipningsärende som avses i 5 c eller 5 d § hänskjuts direkt till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning.

I paragrafen finns inga bestämmelser om ett minimiantal ledamöter som krävs för att ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning ska vara domfört. Trots att ett ärende hänskjuts till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning ska de som tidigare har behandlat ärendet delta i beslutsfattandet i den utökade sammansättningen. Ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning är därmed inte domfört om inte alla ledamöter som tidigare behandlat ärendet deltar i behandlingen utöver överdomaren och avdelningscheferna. På

sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning tillämpas vad som föreskrivs i 13 kap. 3 och 4 § i domstolslagen om ställföreträdare för chefsdomaren eller avdelningschefen.

5 k §. Fulltaligt avdelningssammanträde. I 1 mom. finns bestämmelser om vilka som hör till ett fulltaligt avdelningssammanträde. Till skillnad från bestämmelsen i lagen om förvaltningsdomstolarna hör överdomaren inte längre till det fulltaliga avdelningssammanträdet om inte överdomaren själv leder avdelningen eller tidigare har behandlat ärendet. Avdelningschefen är ordförande för ett fulltaligt avdelningssammanträde, och bestämmelser om avdelningschefens ställföreträdare finns i 13 kap. 4 § i domstolslagen. De övriga ledamöterna i ett fulltaligt avdelningssammanträde är de förvaltningsrättsdomare som var ledamöter på avdelningen när ärendet hänskjöts till fulltaligt avdelningssammanträde samt de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet. Med domare som tidigare behandlat ärendet avses i momentet också assessorn och förvaltningsrättsdomarna oavsett tjänsteförhållandets längd. Med hänsyn till 18 kap. 3 § 1 mom. i domstolslagen kan assessorer som inte tidigare deltagit i behandlingen av ärendet inte delta i ett fulltaligt avdelningssammanträde.

I detta moment avses med andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet detsamma som i 5 i § 1 mom. och 5 j § 1 mom. I situationer som avses i momentet, där ärendet först har behandlats i en sammansättning med en sakkunnigledamot eller ledamöter som är förtroga med det naturvetenskapliga eller tekniska området och ärendet har hänskjutits till fulltaligt avdelningssammanträde, deltar sakkunnigledamoten eller ledamoten som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området också i det fulltaliga avdelningssammanträdet om ledamoten fortfarande är en sådan annan än lagfaren ledamot i förvaltningsdomstolen.

Med stöd av 2 mom. deltar en sakkunnigledamot eller en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området i ett fulltaligt avdelningssammanträde när en annan ledamot än en lagfaren ledamot enligt lag ska delta i behandlingen av ett rättskipningsärende. Momentet gäller andra ledamöter än lagfarna ledamöter i situationer där ett rättskipningsärende som avses i 5 c eller 5 d § hänskjuts direkt till ett fulltaligt avdelningssammanträde.

Paragrafens 3 mom. motsvarar i sak 15 § 2 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolar. Enligt den första meningen i momentet är ett fulltaligt avdelningssammanträde domfört med minst fem ledamöter. Eftersom domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet deltar i behandlingen av samma ärende också vid ett fulltaligt avdelningssammanträde är det fulltaliga avdelningssammanträdet inte domfört om de inte deltar i behandlingen. Den andra meningen i momentet ändras så att ärendet ska hänskjutas till antingen sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller plenum om ett fulltaligt avdelningssammanträde har färre än fem ledamöter. Om ett fulltaligt avdelningssammanträde inte kan ordnas på grund av att ledamöterna är för få ska ärendet hänskjutas direkt till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller plenum.

Den förstärkta avdelningssammansättning som i 5 j § föreslås som en ny typ av sammansättning i förvaltningsdomstolen består i praktiken av minst fem ledamöter. Antalet ledamöter i ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning är minst lika stort som det antal som i 5 k § 3 mom. krävs för att ett fulltaligt avdelningssammanträde ska vara domfört. Den överdomare eller avdelningschef som fattar beslutet enligt det föreslagna 5 l § 2 mom. om hänskjutande av ett rättskipningsärende till större sammansättningar har de bästa förutsättningarna att pröva om ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller plenum är lämpligare än ett fulltaligt avdelningssammanträde för att behandla och avgöra ärendet.

5 1 §. *Hänskjutande av mål och ärenden till plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde.* Paragrafens 1 mom. motsvarar i sak 16 § 1 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolar, men den kompletteras med en hänvisning till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning. Dessutom föreskrivs det om grunderna för att hänskjuta ett ärende till sammansättningar som avses i de föreslagna 5 i, 5 j och 5 k § på samma sätt som i 7 § 1 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen och 9 § 1 mom. i lagen om försäkringsdomstolen, som båda föreslås bli ändrade. Ett ärende där en muntlig förhandling, syn eller inspektion har ordnats eller ska ordnas ska inte utan särskilt skäl överföras till plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde för avgörande.

Den första meningen i paragrafens 2 mom. motsvarar i huvudsak 16 § 2 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolar, men den kompletteras med en hänvisning till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning. Dessutom ska inte längre överdomaren, utan avdelningschefen eller avdelningschefens ställföreträdande fatta beslut om att hänskjuta ett rättskipningsärende till fulltaligt avdelningssammanträde. Överdomaren eller överdomarens ställföreträdare kan fatta beslut om att hänskjuta ett ärende till plenum eller sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning.

75 §. *Upptagningar.* I 2 mom. stryks hänvisningen till barnskyddslagens författningsnummer, som nämns första gången i 5 c § 1 mom. som enligt förslaget ska fogas till lagen.

7.3 Lagen om Ålands förvaltningsdomstol

4 §. *Förvaltningsdomare.* Det föreslagna tillägget till den första meningen i 1 mom. möjliggör att det utöver den förvaltningsdomare som i nuläget utnämns i Ålands förvaltningsdomstol vid behov utnämns ytterligare en eller flera förvaltningsdomare. Om det i förvaltningsdomstolen finns fler än en förvaltningsdomare, ska den förvaltningsdomare som är äldst i tjänsten övervaka att rättsprinciperna tillämpas och lagen tolkas på ett enhetligt sätt. Ett tillägg som gäller detta görs i andra meningen i momentet.

I den svenska texten i 2 mom. görs språkliga preciseringar som föranleds av ändringen av första meningen i 1 mom. och som inte påverkar den finska versionen. Den finska versionen förblir därför oförändrad.

5 §. *Domstolens sammansättning.* Det föreslås att bestämmelsen om förvaltningsdomstolens sammansättning skrivs om. Enligt det föreslagna 1 mom. är ledamöter i förvaltningsdomstolen utöver domarna i förvaltningsdomstolen också lagmannen och tingsdomarna i Ålands tingsrätt, vilka såsom övriga ledamöter i förvaltningsdomstolen kompletterar sammansättningen i enlighet med vad som förutsätts i det föreslagna 1 a kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden i det ärende som behandlas. Genom den nya formuleringen av momentet förbereder man sig också på att en assessorstjänst inrättas i domstolen.

Föreslagna 2 mom. gäller ordförandeskapet vid förvaltningsdomstolens sammanträden. Ordförande för förvaltningsdomstolens sammanträden är den förvaltningsdomare som är äldst i tjänsten. När den förvaltningsdomare som är äldst i tjänsten har förhinder är ordförande tingsrättens lagman eller den förvaltningsdomare som är näst äldst i tjänsten. Enligt 18 kap. 3 § 3 mom. i domstolslagen får också en assessor vara ordförande för domstolen.

7 §. *Utlåtande av Ålands lanskapsregering.* I den svenska texten görs en språklig precisering i paragrafens första mening till följd av ändringen av den första meningen i det föreslagna 4 § 1 mom. som inte påverkar den finska versionen.

7.4 Lagen om rättegång i försäkringsdomstolen

4 §. Domförhet med två ledamöter. Det föreslås att *1 mom.* omformuleras. I bestämmelsen görs i överensstämmelse med bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättningar ett tillägg om att behovet av att använda en sammansättning med tre eller fem ledamöter ska bedömas inte bara utifrån arten av den fråga som ska avgöras i saken utan också utifrån dess omfattning. I momentet föreslås dessutom ett tillägg enligt vilket försäkringsdomstolen är domför i en sammansättning med två ledamöter av vilka den ena är en lagfaren ledamot och den andra en läkarledamot när saken gäller avvisande av ett ärende som gäller sökande av ändring och som blivit anhängigt efter besvärstiden och där avgörandet kan påverkas av medicinsk utredning. I de förmånslagar som tillämpas vid försäkringsdomstolen föreskrivs det att besvär som inkommit efter utsatt tid kan tas upp till prövning, om det funnits vägande skäl till förseningen. I dessa fall kan ändringssökande åberopa att deras hälsotillstånd har lett till att besvaren inkommit för sent och lämna in en medicinsk utredning till stöd för sitt påstående. Enligt 3 § i lagen om försäkringsdomstolen ska två lagfarna ledamöter och en läkarledamot delta i behandlingen av målet eller ärendet, om en medicinsk utredning kan inverka på avgörandet. Även om ärenden som gäller försenade besvär i allmänhet kan behandlas i en sammansättning med en ledamot, ska de enligt gällande lagstiftning dock behandlas i en sammansättning med minst tre ledamöter, om en medicinsk utredning har åberopats i ärendet. En sådan sammansättning kan inte anses nödvändig med tanke på de ändringssökandes rättsskydd. Dessa ärenden som gäller avvisande och de i gällande 1 mom. avsedda ärenden som Folkpensionsanstalten har avgjort i första instans indelas i momentet för tydlighetens skull i 1 och 2 punkter. Frågan om ett ärende ska behandlas i en sammansättning med två ledamöter eller i en större sammansättning avgörs av den sammansättning som behandlar ärendet.

En ändring föreslås i *2 mom.* I det ändrade 2 mom. föreskrivs det om försäkringsdomstolens domförhet i en sammansättning med två lagfarna ledamöter. Sammansättningen med två lagfarna ledamöter är med stöd av den nya 2 mom. 1 punkten domför i sökande av ändring i ett beslut som gäller överskridning av fribeloppet enligt 17 § i lagen om studiestöd (65/1994) och återkrav som fattats i enlighet med 27 § 4 mom. i den lagen. I dessa ärenden grundar sig återkravet inte på ett lagakraftvunnet avgörande, utan överskridningen av fribeloppet och återkravet på grund av denna har avgjorts genom samma beslut.

Dessutom är sammansättningen med två lagfarna ledamöter domför med stöd av 2 mom. 2 punkten, om sökandet av ändring gäller återkrav med stöd av ett lagakraftvunnet avgörande av förmåner som betalats till ett för stort belopp, vilket enligt förmånslagarna hör till försäkringsdomstolens behörighet. Här kan det vara fråga om återkrav enligt t.ex. 75 § i folkpensionslagen (568/2007), 11 kap. 10 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), 31 § i lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014), 33 § i lagen om bostadsbidrag för pensionstagare (571/2007) eller annat återkrav enligt 27 § i lagen om studiestöd än sådant som avses i 1 punkten. I dessa ärenden har rätten till förmånen avgjorts genom ett tidigare beslut som vunnit laga kraft, och efter det har förmånsanstalten fattat beslut om återkrav av en förmån som betalats till ett för stort belopp.

Frågor som gäller återkrav av förmåner är av juridisk natur, men ofta relativt enkla. Besvärärenden som gäller återkrav är ofta tydliga både förfarandemässigt och i sak. Återkravet har pga. ekonomiska och sociala omständigheter kunnat jämkas redan genom ett beslut i lägre instans. Återkravsärenden behöver i regel inte behandlas i en sammansättning med tre eller fem ledamöter av rättsskyddsskäl. Beslut om återkrav kan emellertid ibland omfatta sådana rättsliga frågor om t.ex. förfarandet som till sin rättsliga natur inte kan anses vara enkla. En förutsättning för sammansättningen med två ledamöter är dessutom att den fråga som ska avgöras i saken inte är av sådan art eller omfattning att det kräver en sammansättning med tre eller fem ledamöter.

Till paragrafen fogas ett nytt 3 *mom.* som i sak huvudsakligen motsvarar gällande 2 *mom.* Ordalydelseerna i momentet ändras samtidigt så att de i fråga om förvaltningsdomstolarna motsvarar den formulering som föreslås i 5 e § 3 *mom.* i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Om ledamöterna i en sammansättning med två ledamöter inte är eniga om utgången i ärendet, förutsätts det i 3 *mom.* att ärendet hänskjuts för avgörande till en sammansättning med antingen tre eller fem ledamöter i enlighet med den sammansättning vid avgörande som beroende på ärendets art bestäms enligt 2, 3, 6 eller 7 §.

5 §. Domförhet med en ledamot. Till det inledande stycket i 1 *mom.* fogas för tydlighetens skull en hänvisning till det att när en sammansättning med två ledamöter är onödig kan det utgöra grunden för domförheten med en ledamot.

I momentet ändras 1 punkten så att den gäller avvisande av ett ärende med stöd av 81 § 2 *mom.* eller 82 § 3 *mom.* i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Enligt gällande 1 och 2 punkten kan en lagfaren ledamot avgöra ett ärende där det är fråga om att avvisa ett mål eller ärende som blivit anhängigt vid försäkringsdomstolen men inte hör till dess behörighet eller avvisande av ett mål eller ärende som kommit in efter besvärstiden. I regel är det i försäkringsdomstolen fråga om situationer som avses i gällande 1 och 2 punkten, men i den omformulerade 1 punkten utvidgas domförheten med en ledamot betydligt vid avvisande i processuella avgöranden jämfört med den gällande regleringen.

Domförheten med en ledamot utvidgas till att gälla också andra förutsättningar för ändringssökande än att ansökan ska lämnas in i tid och att försäkringsdomstolen ska vara behörig. Det finns gott om etablerad rättspraxis för de processuella förutsättningarna för behandlingen av ett ärende, och det finns ingen anledning att anta att de rättsfrågor som gäller dem skulle vara så utmanande att de med tanke på rättsskyddet alltid förutsätter en sammansättning med fler än en ledamot. Om arten eller omfattningen av en fråga som gäller processuella förutsättningar förutsätter det, ska ärendet hänskjutas till en sådan sammansättning med två, tre eller fem ledamöter som avses i det inledande stycket i momentet. Det faktum att frågan om avvisandet av ett ärende visar sig vara juridiskt besvärlig talar för att en sammansättning med två, tre eller fem ledamöter ska användas i stället för en sammansättning med en ledamot.

I momentet ändras 2 punkten så att den i sak motsvarar den gällande 3 punkten. Likaså ändras 3 punkten så att den motsvarar den gällande 5 punkten och 4 punkten så att den motsvarar den gällande 6 punkten. Innehållet i den gällande 4 punkten stryks som onödigt eftersom det i sak ingår i den gällande 5 punkten, dvs. den föreslagna 3 punkten. Dessutom ändras den svenska texten i den gällande 5 punkten i momentet, dvs. den föreslagna 3 punkten, så att den i sak bättre motsvarar den finska texten.

Även 5 punkten ändras. Enligt den ändrade 5 punkten är försäkringsdomstolen domför med en ledamot i ärenden som gäller sökande av ändring i ett beslut genom vilket en besvärsnämnd i vars beslut ändring regelrätt söks hos försäkringsdomstolen har avgjort en fråga som avses i 1–4 punkten. I praktiken förtydligar den ändrade 5 punkten den tidigare tolkningen av ärenden som hör till sammansättningen med en ledamot.

Momentets 6 punkt stryks.

I försäkringsdomstolen avgörs rättskipningsärenden enligt 12 § 1 *mom.* på föredragning, men ”om inte något annat föreskrivs i lag” fogas enligt förslaget till bestämmelsen. I det föreslagna nya 5 § 3 *mom.* föreskrivs det att i 1 *mom.* 4 punkten avsedda avgöranden om en särskild åtgärd kan träffas också utan föredragning. Den föreslagna ändringen kan bedömas ha effekter som

gör försäkringsdomstolens arbete effektivare. Bestämmelsen förutsätter dock inte att beslut om särskilda åtgärder ska fattas utan föredragning, utan dessa kan även i fortsättningen fattas också på föredragning. Ändringen ger handlingsutrymme i organiseringen av arbetet. Beslutanderätten om huruvida ett ärende som gäller en särskild åtgärd ska avgöras genom föredragning eller inte har dock den ledamot som avgör ärendet. Detta motsvarar utgångspunkten i 11 a §, dvs. att när sammansättningen förstärks med en ytterligare ledamot beslutar sammansättningen själv om förstärkningen, även om föredragning inte direkt kan jämföras med förstärkning av sammansättningen. Det kan dock i princip anses vara ändamålsenligt, om föredraganden faktiskt har förberett ärendet, att ärendet avgörs på föredragning.

8 §. Försäkringsdomstolens domförhet i vissa ärenden. Paragrafens 1 mom. ändras så att det i stället för försäkringsdomstolens sakkunnigledamöter hänvisas till andra än lagfarna ledamöter. Det gällande momentets förhållande till de bestämmelser i domstolslagen som gäller försäkringsdomstolens sakkunnigledamöter har för läkarledamotens del förblivit oklart. I specialmotiveringen till regeringens proposition om domstolslagen (RP 7/2016 rd, s. 77) konstateras följande om lagens 7 kap. 2 §: ”I 3 mom. räknas, liksom i 2 § 3 mom. i lagen om försäkringsdomstolen, de andra sakkunnigledamöterna vid försäkringsdomstolen upp, vilka är läkarledamöterna och intresseledamöter som är förtrogna med arbetslivet och företagsverksamhet, samt ledamöter som är förtrogna med militärskadeärenden. Bestämmelser om sakkunnigledamöternas ställning, utnämningen av och behörighetsvillkoren för dem föreslås ingå i 17 kap. i domstolslagen.” På grund av det som nämns ovan är det motiverat att precisera 8 § 1 mom. i lagen om försäkringsdomstolen. I det föreslagna momentet hänvisas i stället för försäkringsdomstolens sakkunnigledamöter till andra än lagfarna ledamöter, som förutom ledamöter som är förtrogna med arbetslivet och företagsverksamhet samt militärskadeärenden också är läkarledamöter. De avgöranden som avses i momentet och som gäller en särskild åtgärd kan träffas utan läkarledamotens särskilda sakkunskap. Ändringen gör försäkringsdomstolens arbete effektivare. Om ärendet enligt lag ska avgöras i en sammansättning med t.ex. två lagfarna ledamöter och en läkarledamot, kan de två lagfarna ledamöterna besluta om annat avgörande som gäller en särskild åtgärd. Enligt den föreslagna 5 § 1 mom. 3 punkten kan emellertid en lagfaren ledamot besluta om ett ärende som gäller avbrytande av verkställighet och yrkanden i samband därmed eller ett ärende som gäller något annat interimistiskt förordnande, om inte ärendets art eller omfattning kräver en större sammansättning.

Till 2 mom. fogas en andra mening, enligt vilken bestämmelser om försäkringsdomstolens domförhet i ett ärende som gäller domarjäv finns i 5 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Tillägget ändrar inte det rådande rättsläget, men fungerar som en förtydligande informativ hänvisning då det till lagen om rättegång i förvaltningsärenden enligt förslaget fogas ett nytt 1 a kap. som endast gäller förvaltningsdomstolarna. Den lagens 5 § om jäv tillämpas dock också på försäkringsdomstolen.

9 §. Hänskjutande av mål och ärenden till plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde. I försäkringsdomstolen införs en ny sammansättning som är större än det nuvarande förstärkta sammanträdet per avdelning, men mindre än plenum. Närmare bestämmelser om vilka ledamöter som deltar i den nya sammansättningen finns i den nya 10 a §. Ett nytt sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning behövs för vidsträckta eller principiellt viktiga ärenden eller i situationer där avgörandet av ärendet sannolikt avviker från tidigare praxis och där den fråga som ska avgöras berör olika avdelningar i försäkringsdomstolen.

För förvaltningsdomstolarna och högsta förvaltningsdomstolen föreslås på motsvarande sätt nya förstärkta sammansättningar mellan det nuvarande plenumet för hela domstolen och den utökade sammansättningen per avdelning. För den terminologiska konsekvensen skall benämnas också motsvarande nya sammansättning i försäkringsdomstolen i fortsättningen sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning. Det föreslås att benämningen på försäkringsdomstolens förstärkta sammanträde per avdelning ändras till fulltaligt avdelningssammanträde. De ändringar som gäller detta ingår i ändringen av 11 §.

I paragrafen görs behövliga tillägg om det nya sammanträdet i förstärkt avdelningssammansättning. I rubriken och *1 mom.* föreslås ändringar som gäller den nya sammansättningen. Enligt den ändring som föreslås i *2 mom.* ska beslut om att hänskjuta ett mål eller ärende till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning fattas av överdomaren. I momentet görs dessutom en terminologisk ändring av fulltaligt avdelningssammanträde. Beslut om hänskjutande till det fattas av avdelningschefen. Ordalydelserna i momentet omformuleras så att de motsvarar den formulering som föreslås i 5 1 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelsen motsvarar till denna del förfarandet i fråga om det nuvarande förstärkta sammanträdet per avdelning.

Överdomaren kan fatta beslut om att hänskjuta ett ärende till plenum eller sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning, men inte till fulltaligt avdelningssammanträde, om vilket endast avdelningschefen eller dennes ställföreträdare kan fatta beslut. Försäkringsdomstolens uppgift, att vara en specialdomstol som styr rättspraxis inom sitt ansvarsområde, förutsätter att ärenden som är principiellt viktiga och ärenden där avgörandet kan avvika avsevärt från tidigare rättspraxis behandlas i fulltaligt avdelningssammanträde, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller plenum.

10 §. Plenum. Till *1 mom.* fogas en preciserande bestämmelse om den tidpunkt som är av betydelse för huruvida en ordinarie försäkringsrättsdomare ska ingå i plenarsammansättningen. Frågan ska i enlighet med etablerad tolkning bedömas enligt den tidpunkt då ärendet hänsköts till plenum. Samtidigt motsvarar tidpunkten den reglering som föreslås i 10 a § och 11 §. Vidare omformuleras paragrafen till den del den gäller ledamöter som tidigare har behandlat ärendet så att den motsvarar formuleringen i 5 i–5 k § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, där det föreskrivs om domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare har behandlat ärendet. Bestämmelser om försäkringsdomstolens domare finns i 1 kap. 5 § 1 mom. 8–9 punkten i domstolslagen. Den föreslagna formuleringen omfattar således även assessorer, och andra än lagfarna ledamöter omfattar förutom ledamöter som är förtrogna med arbetslivet och företagsverksamhet samt militärskadeärenden även läkarledamöter. Formuleringen omfattar även försäkringsdomstolens domare, oberoende av tjänsteförhållandenas längd.

Termen ”närvarande” i *2 mom.* ersätts med det mer neutrala uttrycket ”delta i behandlingen”, på samma sätt som i det föreslagna 5 i § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

10 a §. Sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning. Till lagen fogas en ny 10 a §, där det föreskrivs om sammanträde i en ny förstärkt avdelningssammansättning. När det ärende som ska avgöras är av principiell betydelse eller vidsträckt, eller när avgörandet avviker från tidigare avgörandepaxis, kan det förutsätta behandling vid domstolens olika avdelningar. Då kan plenum ändå vara alltför stort eller oändamålsenligt. Sammanträden i förstärkt avdelningssammansättning möjliggör en avdelningsöverskridande men rimligare och mer fungerande sammansättning som kan avgöra ärenden som berör fler än en avdelning och som är viktiga med tanke på enhetligheten i rättspraxisen. Vid ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning kan man behandla ärenden som är gemensamma för olika avdelningar, i synnerhet processuella frågor.

Enligt *1 mom.* ska i ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning delta överdomaren som ordförande samt som övriga ledamöter avdelningscheferna, de två tjänstgörande försäkringsrättsdomare vid varje avdelning som är äldst i tjänsten och som var förordnade till tjänsteutövning vid avdelningen när målet eller ärendet hänsköts till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning samt de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat målet eller ärendet. Paragrafen formuleras på det sätt som angetts i fråga om 10 § så att den motsvarar de föreslagna formuleringarna i 5 i-5 k § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Enligt *2 mom.* är ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning domfört såsom enligt de gällande bestämmelserna om försäkringsdomstolens domförhet i förstärkta sammansättningar när minst två tredjedelar av ledamöterna i sammansättningen deltar i behandlingen. Med hänsyn till syftet med den förstärkta avdelningssammansättningen som en sammansättning som överskrider avdelningsgränserna förutsätter dess domförhet att minst två av avdelningscheferna och de två försäkringsrättsdomarna som är äldst i tjänsten deltar i behandlingen från varje avdelning. Ställföreträdare för avdelningschefen i försäkringsdomstolen är den i tjänsten äldsta försäkringsrättsdomaren vid avdelningen i fråga, så antingen avdelningschefen eller den ena av de i tjänsten äldsta försäkringsrättsdomarna vid samma avdelning kan vara frånvarande utan att det hindrar domförheten vid sammanträdet i den förstärkta avdelningssammansättningen.

11 §. Fulltaligt avdelningssammanträde. I paragrafen och dess rubrik görs terminologiska ändringar, eftersom benämningen på det nuvarande förstärkta sammanträdet ändras till fulltaligt avdelningssammanträde. Ändringar som gäller detta föreslås i *1 och 2 mom.* Dessutom preciseras bestämmelsen så att i ett fulltaligt avdelningssammanträde deltar de försäkringsrättsdomare som var förordnade till avdelningen när målet eller ärendet hänsköts till fulltaligt avdelningssammanträde. Liksom för närvarande hör assessorn inte till sammansättningen vid fulltaligt avdelningssammanträde förutom som domare som tidigare behandlat ärendet. Paragrafen omformuleras till den del den gäller ledamöter som tidigare har behandlat ärendet på det sätt som angetts i fråga om 10 och 10 a § så att den motsvarar formuleringen i de föreslagna 5 i-5 k § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, där det föreskrivs om domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare har behandlat ärendet. Med anledning av den föreslagna ändringen av 9 § 1 mom. ska avdelningschefen ensam besluta om hänskjutande av ett ärende till fulltaligt avdelningssammanträde. I paragrafens 1 mom. stryks omnämmandet av överdomarens deltagande i fulltaligt avdelningssammanträde som ordförande. Dessutom ersätts termen ”närvarande” i 2 mom. med det mer neutrala uttrycket ”delta i behandlingen”, på samma sätt som i de föreslagna 10 § 2 mom., 10 a § 2 mom. samt 5 i § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

11 a §. Förordnande av extra ledamöter. Till lagen fogas en bestämmelse om förstärkning av sammansättningen med en lagfaren ledamot. Enligt den gällande lagen kan försäkringsdomstolen inte förstärka den kollegiala sammansättningen i medicinska ärenden med en lagfaren ledamot.

Enligt *1 mom.* kan försäkringsdomstolens sammansättning med tre eller fem ledamöter i medicinska ärenden förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot, om det behövs av särskilda skäl. Ett särskilt skäl kan t.ex. vara en situation där ett juridiskt ärende under behandlingsprocessen blir ett medicinskt ärende pga. att försäkringsdomstolen får en tilläggsutredning i form av en medicinsk utredning som kan påverka avgörandet av ärendet. I en sådan situation hör läkarledamoten enligt lagens 3 § till sammansättningen vid avgörande. En medicinsk tilläggsutredning som inverkar på avgörandet av ärendet kan lämnas t.ex. i ärenden som gäller återkrav. Även om det inte är särskilt många ärenden per år som omvandlas

från juridiska till medicinska är det med tanke på domarens oberoende och en effektiv behandling av ärendena ändå i en omvandlingssituation problematiskt om någon av de lagfarna ledamöter som redan är förtrogna med ärendet på grund av att bestämmelserna om sammansättningar inte är flexibla bör ersättas med en läkarledamot. Den föreslagna ändringen gör det möjligt att inte en enda lagfaren ledamot som redan har behandlat ärendet behöver bytas ut mot en läkarledamot, utan den ursprungliga sammansättningen som behandlat ärendet kan fortsätta. Enligt lagen ska då till den domföra sammansättningen fogas en lagfaren ledamot.

I 2 mom. föreskrivs det om möjligheten att förstärka försäkringsdomstolens förstärkta sammansättningar med en extra läkarledamot. Enligt momentet kan försäkringsdomstolens plenum, sammanträden i förstärkt avdelningssammansättning och fulltaliga avdelningssammanträden i medicinska mål och ärenden förstärkas med ytterligare en läkarledamot, om det behövs av särskilda skäl. Vissa ärenden kan kräva specialkompetens inom mer än ett medicinskt område, och därför behöver det i medicinska ärenden vara möjligt att förstärka de förstärkta sammansättningarna med en läkarledamot. Den snabba medicinska utvecklingen innebär att sjukdomar och behandlingsmetoder behöver undersökas också ur nya medicinska perspektiv. Läkarna specialiserar sig mer allt mer specifikt på frågor, inte bara på olika medicinska områden, utan också på mindre delområden inom dessa. De ärenden som ska avgöras i försäkringsdomstolen kan således innefatta frågor som hänför sig till inte bara flera olika medicinska områden, utan även olika delområden inom ett visst specialområde. I medicinska ärenden kan konstaterandet av orsakssamband vara en komplex fråga. I nuläget kan den enskilda läkarledamoten i sammansättningen i en situation där det krävs specialkompetens inom flera områden konsultera de övriga läkarledamöterna i försäkringsdomstolen eller begära ett sakkunnigutlåtande från en utomstående specialist. En möjlighet att förstärka sammansättningen med en andra läkarledamot skulle emellertid underlätta och trygga omfattningen av den medicinska specialkompetens som behövs när ärenden avgörs i de sammansättningar som anges i 9 §.

Enligt 3 mom. fattar sammansättningen beslut om att förstärka sammansättningen med en extra ledamot. Detta är i linje med den föreslagna regleringen om förvaltningsdomstolarna, där beslut om att förstärka sammansättningen med en extra ledamot fattas av den ursprungliga sammansättningen. Ett beslut om extra ledamot kan fattas om det vid behandlingen av ärendet har uppkommit ett behov av ett eventuellt förordnande av en extra ledamot.

12 §. Avgörande av rättskipningsmål och rättskipningsärenden. Till 1 mom. fogas en precisering om att rättskipningsmål och rättskipningsärenden i försäkringsdomstolen avgörs på föredragning vid sammanträde, ”om inte något annat föreskrivs i lag”. Enligt det föreslagna 5 § 3 mom. kan en ledamot ensam fatta beslut om avbrytande av verkställigheten och yrkanden eller andra interimistiska förordnanden i anslutning till detta också utan föredragning. På så sätt står ändringen inte i strid med bestämmelserna i 12 § 1 mom.

7.5 Domstolslagen

1 kap. Allmänna bestämmelser

5 §. Domare. Enligt förslaget preciseras 1 mom. 5 punkten till följd av den föreslagna ändringen av 4 § 1 mom. i lagen om Ålands förvaltningsdomstol. Eftersom det i och med förslaget är möjligt att till Ålands förvaltningsdomstol utnämna ytterligare en eller flera förvaltningsdomare utöver den nuvarande förvaltningsdomaren är det nödvändigt att för Ålands förvaltningsdomstols del se över den bestämmelse i domstolslagen som gäller domare.

2 kap. Tingsrätter

6 §. Tingsrätternas ledamöter. Det föreslås att ordalydelsen i 4 mom. ändras till följd av den föreslagna ändringen av 4 § 1 mom. i lagen om Ålands förvaltningsdomstol. Eftersom det i och med förslaget är möjligt att till Ålands förvaltningsdomstol utnämna ytterligare en eller flera förvaltningsdomare utöver den nuvarande, är det nödvändigt att i paragrafen föreskriva att alla förvaltningsdomare i Ålands förvaltningsdomstol också är tingsdomare i Ålands tingsrätt.

4 kap. **Förvaltningsdomstolar**

2 §. Avgörande av mål och ärenden. Till 1 mom. fogas med anledning av 5 f § 5 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden en precisering om att förvaltningsdomstolen behandlar och avgör mål och ärenden vid sammanträde på föredragning, ”om inte något annat föreskrivs i lag”. Enligt det föreslagna 5 f § 5 mom. kan en ledamot fatta beslut om en särskild åtgärd också utan föredragning. Därmed står 4 kap. 2 § 1 mom. i domstolslagen inte i strid med de bestämmelser som föreslås i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

5 §. Förvaltningsdomstolens ledamöter. Hänvisningen i 2 mom. till lagen om förvaltningsdomstolarna, som föreslås bli upphävd, ändras till en hänvisning till lagen om rättegång i förvaltningsärenden, som det föreslås att de bestämmelser som det hänvisas till i momentet ska ingå i. Dessutom görs en språkteknisk precisering av den svenska ordalydelsen i första meningen i momentet.

17 kap. **Sakkunnigledamöter**

8 §. Behörighetsvillkor för sakkunnigledamöter vid förvaltningsdomstolarna. Hänvisningarna i paragrafen till 7 § 1 mom. 1, 1 a och 2–5 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna ändras till hänvisningar till det föreslagna 5 c § 1 mom. 1–6 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelserna om behörighetsvillkoren för sakkunnigledamöter i förvaltningsdomstolen ändras inte i sak.

19 kap. **Övrig personal**

1 §. Föredragande och beredare. Enligt de gällande bestämmelserna kan föredragande i förvaltningsdomstolen vara notarier, för vilka den lämpliga högskoleexamen som är behörighetsvillkor även kan vara någon annan än juridisk examen. Även i försäkringsdomstolen arbetar notarier, som dock inte har kunnat vara föredragande i ärenden. I förvaltningsdomstolarna har man fått goda erfarenheter av föredragande notarier och de anses vara en värdefull arbetskraftsresurs i behandlingen av snabba och relativt enkla ärenden. Alla ärenden som behandlas i domstol är inte så krävande att de nödvändigtvis förutsätter att den föredragande har en juridisk examen, och eftersom notarierna i sitt arbete sätter sig in i de ärenden som behandlas i domstolen ger det dem färdigheter att fungera som föredragande i juridiskt lättare ärenden. Det föreslås att 2 mom. ändras så att notarierna kan föredra ärenden också i försäkringsdomstolen, där deras arbetsinsats som föredragande ska bedömas inverka positivt på snabbheten i behandlingen av ärendena. Notarier kan betraktas som lämpade att föredra relativt lätta och juridiskt enkla ärenden. Till exempel ärenden där en ledamot ensam är domför kan i huvudsak betraktas som sådana, även om det inte finns någon anledning att betrakta denna kategorisering som kategorisk, utan det gäller att ta hänsyn till det enskilda ärendets särdrag och potentiella utmaningar från fall till fall.

7.6 Barnskyddslagen

85 §. Förvaltningsdomstolens domförhet. I paragrafens 1 mom. föreslås en teknisk ändring. Vidare ändras den finskspråkiga ordalydelsen i 2 mom. Paragrafens 3 mom. förblir oförändrat

till sitt innehåll. I 4 mom. hänvisas i stället för till lagen om förvaltningsdomstolarna till lagen om rättegång i förvaltningsärenden, där det enligt förslaget föreskrivs om förvaltningsdomstolarnas domförhet. Dessutom görs en språkteknisk precisering av den svenska ordalydelsen i paragrafens rubrik.

8 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft samtidigt i början av 2027.

Enligt processrättsliga principer följs den nya processbestämmelsen också vid rättegångar som inletts när lagen träder i kraft. När de föreslagna lagarna träder i kraft behandlas de ärenden som har inletts i högsta förvaltningsdomstolen, förvaltningsdomstolarna (inbegripet Ålands förvaltningsdomstol) och försäkringsdomstolen i en sammansättning som bestäms enligt de föreslagna lagarna. Om en muntlig förhandling, syn eller inspektion har ordnats i ett ärende innan lagarna träder i kraft eller ärendet innan lagarna träder i kraft redan har avgjorts vid sammanträde eller utan sammanträde på det sätt som avses i 12 § 2 mom. i lagen om försäkringsdomstolen, ska ärendet enligt de föreslagna övergångsbestämmelserna dock avgöras slutligt med tillämpning av de bestämmelser som gällde när de föreslagna lagarna trädde i kraft. Det som avgör om de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av den föreslagna sammansättningsregleringen ska tillämpas i stället för den föreslagna sammansättningsregleringen är när den muntliga förhandlingen, synen eller inspektionen inleds eller, i fråga om ett ärende som redan har avgjorts, huruvida sammanträdet ordnats innan de föreslagna lagarna träder i kraft. I de situationer som avses i 12 § 2 mom. i lagen om försäkringsdomstolen är det tidpunkten för ordförandens anteckning om att ärendet behandlats utan sammanträde som är avgörande.

9 Verkställighet och uppföljning

Genomförandet av lagförslagen förutsätter inga särskilda åtgärder. Statsrådet följer reformens konsekvenser för förvaltningsdomstolsförandet.

10 Förhållande till andra propositioner

I regeringens proposition till riksdagen om genomförande av de rättsakter som bildar EU:s migrations- och asylpakt (RP 52/2026 rd) föreslås ändringar i 12 a och 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna samt i 6 § i lagen om högsta förvaltningsdomstolen. De föreslagna ändringarna gäller regleringen av förvaltningsdomstolarna och högsta förvaltningsdomstolens sammansättning, särskilt i fråga om ärenden som gäller internationellt skydd. De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 12 juni 2026. De ändringar som EU:s s.k. pakt medför i t.ex. bestämmelserna om internationellt skydd har beaktats även i denna proposition (6 § 4 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen, 5 e § 1 mom. 1 punkten och 5 f § 1 mom. 5–6 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden).

Justitieministeriets lagstiftningsprojekt om fjärranslutningar vid rättegångar i förvaltningsärenden (OM044:00/2023) syftar till att göra rättegångar smidigare och förbättra tillgången till rättslig prövning samt att minska dröjsmål i rättegångar genom att tydligare bestämmelser om anlitande av fjärranslutningar tas in i lagstiftningen. Genom de ändringar som föreslås i projektet utökas möjligheterna att anlita fjärranslutningar bl.a. vid förvaltningsdomstolar och specialdomstolar. Regeringen avser lämna en proposition till riksdagen i september 2026. Syftet med propositionen är delvis också att främja målen för det nämnda projektet genom att ändra terminologin i lagstiftningen så att den blir mer neutral i fråga om sätten att delta. Den nuvarande termen ”närvarande” när det gäller förvaltningsdomstolarnas

och försäkringsdomstolens domförhet i utökade sammansättningar ändras till det mer neutrala uttrycket ”deltagande i behandlingen”. Ingen materiell förändring i rättsläget eftersträvas dock genom ändringen, och syftet med ändringen är inte att föreskriva om sättet för deltagande i rättsskipningsammansättning.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Enligt 3 § 3 mom. i grundlagen utövas den dömande makten av oberoende domstolar, i högsta instans av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen. I grundlagens 98 § föreskrivs det om domstolväsendets struktur. Med undantag för de högsta domstolarna och riksringen finns det i grundlagen inga bestämmelser om domstolarnas sammansättning. Med stöd av 100 § 2 mom. i grundlagen är högsta förvaltningsdomstolen domför med fem ledamöter, om inte något annat antal bestäms särskilt i lag.

Domstolarnas oberoende och opartiskhet hör till de viktigaste garantierna för en rättvis rättegång som tryggas i både grundlagen och i artikel 6.1 i Europakonventionen. Enligt nämnda konventionsbestämmelse ska var och en vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag. Principen om ett effektivt rättsskydd, som fastställs i artikel 6.1 i Europakonventionen och i Europadomstolens rättspraxis om den, är också en allmän unionsrättslig princip. Artikel 47 i stadgan gäller den principen och motsvarar bestämmelsen i Europakonventionen. Med stöd av artikel 52.3 i stadgan motsvarar rättigheterna enligt stadgan sådana som garanteras av Europakonventionen och har samma innebörd och räckvidd som i konventionen. Bestämmelsen om en rättvis rättegång i Europakonventionen ska på det sätt som EU-domstolen har konstaterat i vederbörlig ordning beaktas vid tolkningen av artikel 19.1 andra stycket i EU-fördraget, enligt vilket medlemsstaterna ska fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten. (Se (Hann-Invest m.fl., förenade målen C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkterna 45 och 46 med hänvisningar till rättspraxis.)

Artikel 47 i stadgan gäller rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol. Enligt punkt 2 i den artikeln har var och en rätt att inom skälig tid få sin sak prövad i en rättvis och offentlig rättegång och inför en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag. Stadgans tillämpningsområde har i fråga om medlemsstaternas åtgärder angetts i artikel 51.1. Med stöd av den är bestämmelserna i stadgan tillämpliga på medlemsstaterna när dessa tillämpar unionsrätten. Enligt etablerad rättspraxis är de grundläggande rättigheter som garanteras i unionens rättsordning tillämpliga i samtliga fall som regleras av unionsrätten, men inte i andra fall. (Se dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., förenade målen C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 31 och där hänvisningar till rättspraxis.)

Enligt Europadomstolens rättspraxis som tolkar Europakonventionen hänvisas det med opartiskhet som hör till förutsättningarna för en rättvis rättegång till domstolens eller en ledamots ställning i en enskild rättegång samt till huruvida en ledamot är fri från bindningar som påverkar rättegången och som kan äventyra opartiskheten i rättegången i fråga. Med oavhängighet avses i sin tur strukturella omständigheter, dvs. huruvida domstolen eller dess ledamöter är fria från skadliga bindningar i förhållande till den verkställande makten, parterna i större utsträckning än en enskild rättegång eller lagstiftaren. (Se närmare avsnitt 2.3.1. ovan.) I EU-domstolens rättspraxis har kravet på domstolarnas oberoende konstaterats omfatta två aspekter. Den externa aspekten förutsätter att den aktuella domstolsinstansen fullgör sina uppgifter helt självständigt, utan att vara underställd någon annan och utan att ta emot order eller instruktioner från något håll och att den således är skyddad mot yttre inblandning eller

påtryckningar som kan äventyra dess ledamöters oberoende prövning och påverka deras avgöranden. Den interna aspekten sammanfaller med begreppet opartiskhet och handlar om att avståndet gentemot parterna och deras respektive intressen vad gäller saken i målet ska vara detsamma. Även om den ”externa” delen av oavhängigheten huvudsakligen syftar till att bevara domstolarnas oavhängighet i förhållande till den lagstiftande och den verkställande makten i enlighet med maktfördelningsprincipen, som är kännetecknande för hur en rättsstat fungerar, ska denna del emellertid förstås så, att den även avser skydd för domare mot otillbörlig påverkan inifrån den berörda domstolen. (Se närmare avsnitt 2.3.2. ovan.)

Grundlagen innehåller inga uttryckliga krav på förvaltningsdomstolarnas eller försäkringsdomstolens sammansättningar. Bestämmelserna om sammansättningar i andra domstolar än de högsta har dock utöver grundlagens bestämmelse om domstolarnas oberoende samt bestämmelserna i Europakonventionen och stadgan ett centralt samband med 21 § om rättsskydd och rättvis rättegång i grundlagen. Enligt 1 mom. har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Enligt 2 mom. ska dessutom offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning tryggas genom lag.

I propositionen föreslås ändringar i bestämmelserna om högsta förvaltningsdomstolens, förvaltningsdomstolarnas, Ålands förvaltningsdomstols och försäkringsdomstolens domföra sammansättningar. Bestämmelserna om domförheten för domare och övriga ledamöter som avses i 1 kap. 5 § 1 mom. 2, 5, 8 och 9 punkten i domstolslagen uppdateras och görs mer flexibla. I synnerhet de revideringar som gäller bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättningar lättar upp de domföra sammansättningarna i flera ärendekategorier.

Som grundlagsutskottet konstaterat i sin praxis har domstolens sammansättning vid avgörande konsekvenser för hur korrekt och snabbt ett ärende blir behandlat och om kraven på en rättvis rättegång blir tillgodosedda (GrUU 5/2018 rd, s. 2; GrUU 53/2014 rd, s. 3/I; GrUU 2/2006 rd, s. 2/I). I ett utlåtande före revideringen av de grundläggande fri- och rättigheterna och den nya grundlagen ansåg grundlagsutskottet att rättssäkerheten i regel kräver att fullföljdsdomstolarna är kollegiala (GrUU 4/1982 rd, s. 2/II). I anslutning till detta har utskottet senare konstaterat att när förvaltningsdomstolarna är fullföljdsdomstolar är det motiverat att ärendena behandlas i en sammansättning med tre domare och gjort bedömningen att en sammansättning med fler ledamöter borgar för en allsidigare bedömning och därmed ökar rättssäkerheten (GrUU 5/2018 rd, s. 3; GrUU 53/2014 rd, s. 3/I; GrUU 2/2006 rd, s. 2/I).

Grundlagsutskottet har i sin tolkningspraxis ansett att ett tillräckligt rättsskydd inte förverkligas enbart genom möjligheten att söka ändring, utan att ändringssökandet måste vara både sakligt och tidsmässigt effektivt (GrUU 4/1982 rd, s. 2/II). Utskottet har konstaterat att förutsatt att behandlingen fortfarande sker på behörigt sätt kan en lättare domför sammansättning göra det möjligt att på ett förnuftigt sätt fördela domstolsresurserna mellan krävande och mindre krävande ärenden (GrUU 5/2018 rd, s. 3; GrUU 53/2014 rd, s. 3/II; GrUU 2/2006 rd, s. 2/II). Detta kan i sin tur vara ägnat att effektivisera domstolarnas avgöranden så att ärendena behandlas på det sätt som grundlagen förutsätter utan ogrundat dröjsmål. Grundlagsutskottet har dock samtidigt förutsatt att de ärenden som föreslås bli behandlade i en mindre sammansättning är sådana som i sak lämpar sig för en mindre sammansättning. (GrUU 5/2018 rd, s. 3 och GrUU 2/2006 rd, s. 2/II.) Dessutom har grundlagsutskottet understrukit att det är av största vikt att också domstolarnas möjligheter att arbeta på behörigt sätt och utan ogrundat

dröjsmål enligt grundlagens 21 § 1 mom. uppmärksammas i lagstiftningen (GrUU 16/2019 rd, s. 4 och GrUU 29/2017 rd, s. 3).

Vidare har grundlagsutskottet bl.a. i sitt utlåtande (GrUU 23/2026 rd) påpekat att de grundläggande rättigheterna att få en rättvis rättegång och att få sin sak behandlad utan dröjsmål är viktiga hörnstenar i rättsstaten (GrUU 9/2026 rd, stycke 4, GrUU 58/2025 rd, stycke 14, GrUU 5/2018 rd, s. 2, GrUU 12/2017 rd, s. 2, GrUU 14/2016 rd, s. 9). Utskottet har understrukit att basfinansieringen av de myndigheter som ansvarar för att rättstryggheten tillgodoses måste garanteras också i ett ekonomiskt besvärligt läge (GrUU 19/2016 rd, s. 4, GrUU 14/2016 rd, s. 9, GrUU 9/2016 rd, s. 5, GrUU 29/2014 rd, s. 2). Utskottet har framhållit att en förenkling av rättsprocesserna därför inte bör vidtas enbart för att spara in på omkostnaderna (GrUU 5/2018 rd, s. 2). Enligt utskottet är det i ett längre perspektiv nödvändigt att genomdriva lämpliga reformer med avseende på rättsvårdens struktur, processer m.m. och att göra insatser för att förbättra rättstryggheten så att den ligger på en nivå som motsvarar kraven i grundlagen och de konventioner om de mänskliga rättigheterna som är förpliktande för Finland (GrUU 58/2025 rd, stycke 14, GrUU 19/2016 rd, s. 4). Grundlagsutskottet har ansett det viktigt att påskynda behandlingen i domstol och konstaterat att insatserna för att utveckla domstolsförfarandena med tiden kan inverka på behandlingstiderna och den vägen främja vars och ens i 21 § i grundlagen tryggade rätt att få sin sak behandlad av en domstol utan ogrundat dröjsmål (se bl.a. GrUU 4/2010 rd, s. 5/II och de utlåtanden som nämns där).

Att sammansättningen är kollegial och oberoende har en central betydelse för förtroendet för rättsskyddet och lagligheten i utövandet av offentlig makt. Grundlagsutskottets etablerade tolkningspraxis för de krav på fullföljdsdomstolarnas sammansättningar som följer av den grundläggande rättigheten till rättsskydd talar för att förvaltningsdomstolarnas sammansättningar i princip ska vara kollegiala. Med tanke på detta ska den föreslagna sammansättningen med tre lagfarna ledamöter som en grundläggande utgångspunkt för förvaltningsdomstolarnas sammansättningar på samma sätt som i den gällande regleringen anses vara konstitutionellt motiverad.

I propositionen föreslås det också att det för varje ärendekategori föreskrivs om ärenden som i förvaltningsdomstolarna kan avgöras i en mindre sammansättning än i bassammansättningen med tre lagfarna ledamöter. De ärenden som i förvaltningsdomstolarna kan behandlas i en sammansättning som är mindre än den normala anges exakt och noggrant avgränsat på lagnivå, trots att formuleringarna är mer allmänspråkliga än gällande bestämmelser. Den sammansättning som behandlar det aktuella ärendet ska bedöma huruvida ärendet ska behandlas i bassammansättningen eller i en mindre sammansättning. Beslut som gäller sammansättningens omfattning i ett enskilt ärende förutsätter att särdragen i fråga om arten och omfattningen av det ärende som ska avgöras samt kraven på rättsskyddet beaktas på behörigt sätt. I ett avgörande som gäller sammansättningens domförhet får ändring sökas i samband med huvudsaken. Rättsskyddet och garantierna för en rättvis rättegång tillgodoses dessutom av kravet på att ärenden kan behandlas i en mindre sammansättning endast om ledamöterna är eniga om ärendets utgång. Förslaget möjliggör en mer ändamålsenlig fördelning av domstolarnas resurser med hänsyn till kraven på en korrekt och snabb behandling av ärenden och det bör därför anses motiverat med tanke på kraven på en rättvis rättegång.

I propositionen föreslås det att sammansättningsregleringen reformeras också så att avgöranden som gäller en särskild åtgärd kan träffas i förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolen utan föredragning. Avgöranden som avslutar behandlingen av ett ärende ska med hänsyn till kraven på en rättvis rättegång även i fortsättningen träffas på föredragning. Ålands förvaltningsdomstol, som inte har föredragande, har i praktiken beslutat om processuella särskilda åtgärder i en sammansättning med en ledamot utan föredragning. Enligt förslaget

förutsätts det inte att beslut om särskilda åtgärder fattas utan föredragning, utan beslut om dem kan fortfarande fattas också på föredragning. Beslut om huruvida ett ärende ska avgöras på föredragning eller inte fattas av den ledamot som avgör ärendet. Avgöranden som gäller en särskild åtgärd utan föredragning påskyndar behandlingen av ärenden och ger möjligheter att rikta in förvaltningsdomstolarnas och försäkringsdomstolens begränsade resurser på krävande fall i stället för rutinärenden. Det kan i sin tur främja en snabbare handläggning av ärenden, vilket också är ett av kraven i fråga om garantierna för en rättvis rättegång. (Se GrUU 53/2014 rd, s. 2–3.)

Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att kravet på oavhängighet för besvärorgan där ledamöterna väljs på basis av intresse inte står i samklang med att de medlemmar som företräder olika intressen utgör majoriteten. I fråga om besvärnämnden för vallängdsärenden i sametinget konstaterade utskottet separat att även om besvärnämndens medlemmar enligt utskottets uppfattning inte är bundna av sin intresserepresentation, var det ändå nödvändigt att andra än juristledamöter inte kan utgöra majoriteten i beslutssammansättningen. (GrUB 4/2025 rd, stycke 26–28 med hänvisningar till grundlagsutskottets tidigare utlåtandep Praxis.) I ärenden enligt vattenlagen och miljöskyddslagen och ärenden som avgjorts vid gemensam behandling enligt miljöskyddslagen och marktäktslagen, som ska behandlas i Vasa förvaltningsdomstol, föreslås det att tolkningsproblemet i fråga om förhållandet mellan antalet lagfarna ledamöter och antalet ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området undanröjs genom att det föreskrivs att det i sammansättningen i ärenden som förutsätter ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området alltid ska ingå minst lika många lagfarna ledamöter. Till denna del beaktas grundlagsutskottets ställningstagande om det relativa antalet lagfarna ledamöter i sammansättningen vid avgörande.

Det föreslås att notarier kan vara föredragande i försäkringsdomstolen på samma sätt som i förvaltningsdomstolarna. Försäkringsdomstolen som en sådan specialdomstol som avses i 98 § 3 mom. i grundlagen har en särskild roll inom sitt eget ansvarsområde, och det finns ingen allmän rätt att söka ändring i dess avgöranden, med undantag för vissa ärenden som gäller olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar, där besvärstillstånd kan sökas hos högsta domstolen för försäkringsdomstolens beslut. Det finns inga motsvarande bestämmelser som tillåter användning av notarier som föredragande i de två andra specialdomstolarna, dvs. marknadsdomstolen och arbetsdomstolen, och inte heller i högsta förvaltningsdomstolen eller högsta domstolen. Behörighetsvillkoren för notarier avviker från de gemensamma behörighetsvillkoren för föredragande vid förvaltningsdomstolarna och arbetsdomstolen samt för beredare vid marknadsdomstolen på så sätt att det av notarierna inte krävs någon annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt, medan behörighetsvillkoren för tjänsten som notarie enligt 19 kap. 3 § 2 mom. i domstolslagen är lämplig högskoleexamen. Behörighetsvillkoren för föredragande vid högsta förvaltningsdomstolen och högsta domstolen motsvarar behörighetsvillkoren för domare enligt domstolslagen. Av notarier krävs det således inte på samma sätt examensbaserade kunskaper i juridik som av föredragande vid de övriga ovannämnda domstolarna. Samtidigt har notarierna genom sina arbetsuppgifter erfarenhet och förtrogenhet med sitt uppdragsområde, och t.ex. i försäkringsdomstolen särskilt med frågor inom försäkringsbranschen. Alla domstolar behandlar i viss mån ärenden som inte nödvändigtvis behöver anses kräva en juridisk examen av föredraganden med tanke på ärendenas kravnivå. Till exempel är de situationer där besvär eller yrkanden i ett mål återtas helt och hållet ganska enkla rättsligt sett.

Även om försäkringsdomstolen i egenskap av specialdomstol och huvudsaklig högsta instans skiljer sig från förvaltningsdomstolarna, där notarierna redan länge har kunnat vara föredragande, kan det med hänsyn till vad som konstaterats ovan och de goda erfarenheterna av föredragande notarier i förvaltningsdomstolarna anses vara motiverat att även vid

försäkringsdomstolen göra det möjligt för notarier att vara föredragande. De lagfarna ledamöter som ingår i sammansättningar vid avgörande skulle också vid behov klara av att ingripa i ärenden som är klart mer utmanande juridiskt sett och som för föredragandet bör överföras till en föredragande eller lagfaren ledamot i försäkringsdomstolen. Notariernas arbetsinsats vid föredragning av enkla och ganska lätta ärenden bidrar till en smidigare behandling av ärenden i försäkringsdomstolen och främjar på så sätt uppfyllandet av kravet på snabb behandling av ärenden, vilket också hör till garantierna för en rättvis rättegång.

I övrigt revideras och uppdateras de gällande bestämmelserna om högsta förvaltningsdomstolens och försäkringsdomstolens sammansättning så att de grundläggande utgångspunkterna för domförhet förblir oförändrade och så att ändringarna till sin natur är små och ökar konsekvensen i regleringen. Förslagen ska anses vara motiverade med tanke på kraven på en rättvis rättegång.

I fråga om högsta förvaltningsdomstolen, förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolen föreskrivs det dessutom på ett sätt som stärker domarnas oberoende och det rättsskydd som är oskiljaktigt från rättsstatsprincipen föreskrivs det också att de ledamöter som tidigare behandlat ärendet ska delta i behandlingen av ärendet i dessa domstolars förstärkta sammansättningar.

I avsnitt 2.3 ovan redogörs för Europadomstolens och EU-domstolens aktuella rättspraxis när det gäller domarnas ställning. I avgörandet i målet Hann-Invest m.fl. (Dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., förenade målen C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594) har EU-domstolen fastställt villkor som med hänsyn till de krav som följer av artikel 19.1 andra stycket i EU-fördraget ska uppfyllas vid hänskjutande av ett ärende. Eftersom det inte finns skäl att anse att rättsnormerna i det ovannämnda avgörandet endast är begränsade till de domstolar som berörs av detta förslag, innehåller förslaget inte några ändringsförslag som särskilt härrör från avgörandet i målet Hann-Invest m.fl., utan frågan bör bedömas i ett annat sammanhang för alla domstolar samtidigt. Det föreslås att bestämmelserna om att hänskjuta ett ärende till en förstärkt sammansättning bevaras i huvudsak med samma innehåll som de har i nuläget. Denna reglering kan beskrivas som mer omfattande till sitt innehåll än de villkor för hänskjutande som anges i avgörandet i målet Hann-Invest m.fl., men den kan ändå inte anses leda till en konflikt med de villkor som anges i det avgörandet.

Revideringen ska anses effektivisera förvaltningsdomstolarnas arbete och på så sätt möjliggöra kortare behandlingstider, vilket i sin tur främjar snabba rättegångar. De föreslagna revideringarna av sammansättningsbestämmelserna kan anses främja rättsskyddet enligt 21 § i grundlagen och i synnerhet en korrekt och snabb behandling av rättskipningsärenden. Det föreslagna tillägget i bestämmelserna om förstärkta sammansättningar, som innebär att ledamöter som tidigare har deltagit i behandlingen av ärendet ska delta i behandlingen av ärendet i den förstärkta sammansättningen, bidrar dessutom till att stärka domarnas oberoende.

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av lagen om högsta förvaltningsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om högsta förvaltningsdomstolen (1265/2006) 6 § 3 och 4 mom. samt 5 mom. 3 punkten, 7 §, 11 § 1 mom. samt 13 § 2 och 3 mom.,
av dem 6 § 3 mom. sådant det lyder i lag 979/2017, 6 § 4 mom. sådant det lyder i lag 649/2016, 6 § 5 mom. 3 punkten sådan den lyder i lag 810/2019, 11 § 1 mom. sådant det lyder i lag 836/2025 samt 13 § 2 och 3 mom. sådana de lyder i lag 79/2013, samt
fogas till 6 § 2 mom., sådant det lyder i lag 892/2015, en ny 8 a-punkt och till 6 § 5 mom., sådant det lyder i lagarna 649/2016 och 810/2019, nya 4 och 5 punkter och till 13 §, sådan den lyder i lag 79/2013, ett nytt 4 mom. som följer:

6 §

Högsta förvaltningsdomstolen är domför även med tre ledamöter när den behandlar och avgör

8 a) ärenden som gäller meddelande av ett interimistiskt förordnande enligt 83 § i barnskyddslagen (417/2007),

I de fall som avses i 2 mom. kan ärendet behandlas och avgöras utan de sakkunnigledamöter om vilkas deltagande i övrigt i en sammansättning vid avgörande föreskrivs särskilt. Ärenden som gäller besvärstillstånd i miljöskyddsärenden, vattenhushållningsärenden eller sådana klassificeringsbeslut som avses i 5 d, 5 f eller 5 g § i avfallslagen (646/2011) kan behandlas och avgöras också i en sammansättning med tre lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot.

Högsta förvaltningsdomstolen är domför också i en sammansättning med två ledamöter när den avgör ärenden som gäller ansökan om besvärstillstånd och yrkanden som har samband med dem, om de frågor som ska avgöras i ärendet inte på grund av sin natur kräver en sammansättning med tre ledamöter och det är fråga om ett ärende som gäller förutsättningarna för en utlännings inresa, vistelse eller avlägsnande ur landet, om ett ärende som gäller resedokument som beviljas utlännningar, om mottagningstjänster eller om något annat utlänningsärende. Ett ärende som har behandlats i en sammansättning med två ledamöter ska överföras till en utökad sammansättning för avgörande, om ledamöterna inte är eniga om avgörandet.

Högsta förvaltningsdomstolen är domför också i en sammansättning med en ledamot när den behandlar och avgör följande ärenden, om inte en fråga som ska avgöras i ärendet på grund av sin natur kräver en kollegial sammansättning enligt 1, 2 eller 4 mom.:

3) avvisande i ett ärende enligt 118 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019), om högsta förvaltningsdomstolen redan har meddelat ett beslut om en ansökan om återbrytande som gjorts av parten i samma ärende eller om det i ärendet inte har anlitats något biträde i enlighet med 5 mom. i den paragrafen,

4) avvisande av ansökan om besvärstillstånd, av besvär eller av ansökan i situationer som avses i 81 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden,

5) avskrivning av ett ärende i en situation där ansökan om besvärstillstånd, besvären eller ansökan återtas.

7 §

Ett rättskipningsärende som är av vidsträckt eller principiell betydelse, vissa delar av ett sådant ärende eller ett ärende där avgörandet kan avvika avsevärt från tidigare etablerad rättspraxis kan hänskjutas till plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde.

Beslut om att hänskjuta ett rättskipningsärende till plenum eller sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning fattas av presidenten och beslut om att hänskjuta ett ärende till fulltaligt avdelningssammanträde fattas av avdelningens ordförande. De ledamöter som tidigare behandlat ärendet ska delta i fulltaligt avdelningssammanträde, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller plenum.

11 §

Vid högsta förvaltningsdomstolen deltar två miljöskakkunnigråd i behandlingen av ett sådant mål eller ärende som har avgjorts vid ett förfarande enligt vattenlagen (587/2011), miljöskyddslagen (527/2014), lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen (1299/2004), den upphävda vattenlagen (264/1961) eller den upphävda miljöskyddslagen (86/2000). Detsamma gäller också ärenden som har avgjorts vid gemensam behandling enligt 9 § i lagen om behandling av vissa miljöärenden vid Tillstånds- och tillsynsverket (823/2025) samt ärenden enligt 5 d, 5 f och 5 g § i avfallslagen. Miljöskakkunnigråden deltar även i behandlingen av motsvarande mål och ärenden som gäller miljöskydd och vattenfrågor med avseende på Åland.

13 §

I avgörandet av ett ärende som hänskjutits till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning deltar presidenten, varje avdelnings ordförande och till tjänsteåren äldsta ledamot samt de ledamöter som deltagit i den sammansättning som tidigare behandlat ärendet.

I avgörandet av ett ärende som hänskjutits till fulltaligt avdelningssammanträde deltar de ledamöter som är i tjänst och som var förordnade till ledamöter i avdelningen när ärendet hänsköts till avgörande i fulltaligt avdelningssammanträde. Om ett sådant ärende har behandlats vid sammanträde i en mer begränsad sammansättning innan ärendet hänsköts till avgörande i fulltaligt avdelningssammanträde, ska även de ledamöter som deltog i den begränsade sammansättningen delta i avgörandet av ärendet i fulltaligt avdelningssammanträde, oberoende av i vilken avdelning de vid tidpunkten i fråga är förordnade till ledamöter. Om det i den på detta sätt bestämda sammansättningen vid avgörande finns färre än sju ledamöter, ska även de som är förordnade till ledamöter i avdelningen vid tidpunkten för sammanträdet delta i fulltaligt avdelningssammanträde. Ordförande för fulltaligt avdelningssammanträde är presidenten, avdelningens ordförande eller avdelningens till tjänsteåren äldsta ledamot.

Om det i den sammansättning vid avgörande som bestäms enligt 3 mom. finns färre än sju ledamöter, ska ärendet hänskjutas till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller plenum.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Ärenden som är anhängiga vid högsta förvaltningsdomstolen vid ikraftträdandet av denna lag behandlas med tillämpning av denna lag. Om det i ett ärende före ikraftträdandet av denna lag har ordnats muntlig förhandling, syn eller inspektion eller om ett ärende före ikraftträdandet av denna lag har avgjorts vid sammanträde, ska handläggningen av ärendet emellertid slutföras i enlighet med de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

2.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i förvaltningsärenden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019) 75 § 2 mom. och
fogas till lagen ett nytt 1 a kap. som följer:

1 a kap.

De regionala förvaltningsdomstolarnas domförhet

5 a §

Kapitlets tillämpningsområde

Detta kapitel innehåller bestämmelser om de regionala förvaltningsdomstolarnas domförhet. I fråga om Ålands förvaltningsdomstols sammansättning gäller dessutom vad som föreskrivs särskilt.

I fråga om högsta förvaltningsdomstolens, marknadsdomstolens, försäkringsdomstolens och arbetsdomstolens domförhet gäller vad som föreskrivs särskilt.

5 b §

Domförhet

Förvaltningsdomstolen är domför i en sammansättning med tre lagfarna ledamöter, om inte något annat föreskrivs särskilt i lag.

5 c §

Sakkunnigledamöter i sammansättningen

Två lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot deltar i behandlingen och avgörandet av

1) ärenden enligt barnskyddslagen (417/2007) som gäller barn- och familjeinriktat barnskydd,
2) ärenden enligt adoptionslagen (22/2012) som gäller avbrytande av adoptionsrådgivning, vägran att tillhandahålla internationell adoptionstjänst eller avbrytande av tjänsten, adoptionstillstånd eller rätt att få uppgifter ur adoptionshandlingar,

3) ärenden enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) som gäller meddelande av specialomsorger och fortsatta specialomsorger oberoende av en persons vilja eller som gäller användning av begränsningsåtgärder enligt 3 a kap. i den lagen,

4) ärenden enligt mentalvårdslagen (1116/1990) som gäller beslut om att någon ska tas in för vård eller hållas kvar för fortsatt vård oberoende av sin vilja, om att läkemedelsbehandling av en psykisk sjukdom genomförs oberoende av patientens vilja, om att egendom ska omhändertaras eller om att kontakterna ska begränsas,

5) ärenden som gäller beslut enligt vilket någon i enlighet med 11 § i lagen om missbrukarvård (41/1986) oberoende av sin vilja ska intas för vård,

6) ärenden som avses i lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016).

Ett ärende som gäller fastställelse av ett sådant beslut som underställts förvaltningsdomstolen och som gäller fortsatt vård enligt mentalvårdslagen eller fortsatta specialomsorger enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda kan behandlas och avgöras också i en sammansättning med två ledamöter, i vilken ingår en lagfaren ledamot och en sakkunnigledamot.

Beslut om andra åtgärder än sådana som innebär ett slutligt avgörande i huvudsaken kan fattas utan sakkunnigledamot. Beslut kan dessutom fattas utan sakkunnigledamot, om det är fråga om att avskriva, avvisa eller överföra ett ärende.

5 d §

Ledamöter i sammansättningen som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området

Vid behandlingen av sådana ärenden enligt vattenlagen (587/2011), miljöskyddslagen (527/2014) eller 5 d, 5 f eller 5 g § i avfallslagen (646/2011), sådana ärenden avgjorda vid gemensam behandling enligt lagen om behandling av vissa miljöärenden vid Tillstånds- och tillsynsverket (823/2025) och sådana ärenden avgjorda vid gemensam behandling enligt miljöskyddslagen eller marktäktslagen (555/1981) som ska behandlas av Vasa förvaltningsdomstol ska i sammansättningen med tre ledamöter ingå två lagfarna ledamöter och en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området.

Ett ärende kan även avgöras i en sammansättning med fyra ledamöter, om det är motiverat med hänsyn till arten eller omfattningen av en fråga som ska avgöras i ärendet eller av någon annan särskild orsak. I en sammansättning med fyra ledamöter ska det ingå minst två lagfarna ledamöter. Ett ärende kan dessutom avgöras i en utökad sammansättning, om ärendet på grund av sin särskilda natur eller omfattning kräver det. I sammansättningen ingår då minst lika många lagfarna ledamöter som ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området.

Beslut om andra åtgärder än sådana som innebär ett slutligt avgörande i huvudsaken kan fattas utan ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området. Beslut kan dessutom fattas utan ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området, om det är fråga om att avskriva, avvisa eller överföra ett ärende.

5 e §

Domförhet med två ledamöter

Förvaltningsdomstolen är domför också i en sammansättning med två lagfarna ledamöter, om inte en fråga som ska avgöras i ärendet på grund av sin natur eller omfattning kräver en sammansättning med tre ledamöter och det är fråga om

1) ett ärende som gäller förutsättningarna för en utlännings inresa, vistelse eller avlägsnande ur landet, om ett ärende som gäller resedokument som beviljas utlännningar, om mottagningstjänster eller om något annat utlänningsärende,

2) ett ärende som gäller finskt medborgarskap, bestämmande av medborgarskapsstatus, pass eller identitetskort,

3) ett ärende som gäller för- eller efternamn, hemkommun eller befolkningsdata,

4) bygglov, med undantag för ärenden som gäller placeringstillstånd för omställning till ren energi, eller tillstånd för miljöåtgärder, rivningslov för byggnader eller undantagslov som gäller byggande eller områdesanvändning,

5) ett ärende som gäller utkomststöd, återkrav av utkomststöd, stöd för närståendevård eller ordnande av särskild service för personer med funktionsnedsättning,

6) ett ärende som gäller småbarnspedagogik, förskoleundervisning, grundläggande utbildning, förberedande undervisning före den grundläggande utbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamhet, gymnasieutbildning eller yrkesutbildning,

7) ett ärende som gäller fastighetsskatt, bilskatt, fordonsskatt, uppskattning av värdet av egendom vid arvs- eller gåvobeskattnings eller avdrag från en fysisk persons förvärvsinkomst eller kapitalinkomst vid inkomstbeskattnings,

8) ett ärende som gäller skjutvapen,

9) ett ärende som gäller undantag från kommunala avfallshanteringsföreskrifter om insamling eller transport av avfall.

En sammansättning med två ledamöter är dock inte domför i ärenden där det ordnas muntlig förhandling, syn eller inspektion.

En sammansättning med två ledamöter ska överföra ärendet till en sammansättning med tre ledamöter för avgörande, om ledamöterna inte är eniga om utgången i ärendet.

5 f §

Domförhet med en ledamot

Förvaltningsdomstolen är domför också med en ledamot, om det ärende som ska avgöras gäller

1) en kundavgift, rättegångsavgift, felparkeringsavgift, avgift för trafikförseelse eller annan offentlig avgift eller administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär som påförts en privat aktör,

2) befrielse från en avgift eller ersättning som tillkommer statsverket eller lättnad i skyldigheten att betala en sådan avgift eller ersättning,

3) flyttning av fordon,

4) körkort eller körkort,

5) en ansökan om internationellt skydd vars grunder inte har utretts eller som har behandlats vid påskyndat förfarande,

6) ett beslut om överföring som hänför sig till internationellt skydd,

7) passivitetsbesvär i fråga om dataombudsmannen.

Ett ärende som gäller en offentlig avgift eller administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär som avses i 1 mom. 1 punkten ska dock behandlas i en sammansättning som avses i 5 b eller 5 e §, om avgiften eller påföljden är ekonomiskt betydande och påförandet av den är beroende av myndighetens prövning.

En lagfaren ledamot kan dessutom ensam

1) fatta beslut om att avskryva ett ärende, om besvären eller yrkanden som framställts i ett annat förvaltningsprocessuellt ärende har återtagits helt och hållet,

2) fatta beslut om att avvisa ett ärende med stöd av 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom.,

3) fatta beslut om att överföra ett ärende till en myndighet eller domstol,

4) fatta beslut i en fråga som gäller verkställighet eller något annat motsvarande interimistiskt förordnande,

5) fatta beslut om att muntlig förberedelse, muntlig förhandling, syn eller inspektion ska ordnas eller fatta beslut om att avslå ett yrkande som gäller dem,

6) bestämma om andra åtgärder som hänför sig till förberedelse.

En lagfaren ledamot kan ensam ordna muntlig förberedelse. En lagfaren ledamot eller föredragande kan ensam förrätta inspektion. I ärenden enligt 1 mom. kan muntlig förhandling eller syn ordnas i en sammansättning med en ledamot.

I 3 mom. 4–6 punkten avsedda avgöranden om en särskild åtgärd kan genom ett beslut av den ledamot som avgör ärendet träffas också utan föredragning.

Ett ärende som avses i 1 eller 3 mom. eller som enligt 5 § 2 mom. eller någon annan lag kan avgöras av en ledamot ensam ska, utöver vad som föreskrivs i 2 mom., behandlas i en

sammansättning som avses i 5 b eller 5 e §, om en fråga som ska avgöras i ärendet är av sådan art eller omfattning att den kräver det.

5 g §

Sammansättningen vid hinder för en ledamot

En sammansättning med fler än två ledamöter är domförlämplig även om en av ledamöterna får förhinder efter det att den muntliga förhandlingen, synen eller inspektionen har inletts. I sammansättningen ska det ingå minst en lagfaren ledamot och i de ärenden som avses i 5 c § en sakkunnigledamot. I de ärenden som avses i 5 d § ska i sammansättningen ingå minst lika många lagfarna ledamöter som ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området.

5 h §

Förstärkning av sammansättningen

En sammansättning med tre ledamöter kan genom ett beslut av sammansättningen förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot, om det är motiverat med hänsyn till ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak.

5 i §

Plenum

I plenum deltar överdomaren som ordförande, de ordinarie förvaltningsrättsdomare och de förvaltningsrättsdomare utnämnda för en viss tid på längre än ett år som var ledamöter i förvaltningsdomstolen när ärendet hänsköts till plenum samt de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet.

När en sakkunnigledamot eller en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området enligt lag ska delta i behandlingen av ett rättskipningsärende, deltar ledamoten på motsvarande sätt när ärendet behandlas i plenum.

Plenum är domfört när minst hälften av de ledamöter som avses i 1 mom. deltar i behandlingen.

5 j §

Sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning

I sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning deltar överdomaren som ordförande, de avdelningschefer vid förvaltningsdomstolen som var förordnade till uppgiften som avdelningschef när ärendet hänsköts till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning samt de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet.

När en sakkunnigledamot eller en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området enligt lag ska delta i behandlingen av ett rättskipningsärende, deltar ledamoten på motsvarande sätt när ärendet behandlas i sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning.

5 k §

Fulltaligt avdelningssammanträde

I ett fulltaligt avdelningssammanträde deltar avdelningschefen som ordförande, de tjänstgörande förvaltningsrättsdomare som var ledamöter på avdelningen när ärendet hänsköts till fulltaligt avdelningssammanträde samt de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet.

När en sakkunnigledamot eller en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området enligt lag ska delta i behandlingen av ett rättskipningsärende, deltar ledamoten på motsvarande sätt när ärendet behandlas vid fulltaligt avdelningssammanträde.

Ett fulltaligt avdelningssammanträde är domfört med minst fem ledamöter. Om det i den sammansättning vid avgörande som bestäms enligt 1 eller 2 mom. finns färre än fem ledamöter, ska ärendet hänskjutas till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller plenum.

51 §

Hänskjutande av ett ärende till plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde

Ett rättskipningsärende som är av vidsträckt eller principiell betydelse, vissa delar av ett sådant ärende eller ett ärende där avgörandet kan avvika avsevärt från tidigare etablerad rättspraxis kan hänskjutas till plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde.

Beslut om att hänskjuta ett rättskipningsärende till plenum eller sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning fattas av överdomaren och beslut om att hänskjuta ett ärende till fulltaligt avdelningssammanträde fattas av avdelningschefen.

75 §

Upptagningar

Förvaltningsdomstolen ska dessutom dokumentera utsagan genom en upptagning när ett barn hörs enligt 86 § i barnskyddslagen på annat sätt än vid en muntlig förhandling.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Ärenden som är anhängiga vid förvaltningsdomstol vid ikraftträdandet av denna lag behandlas i enlighet med denna lag. Om det i ett ärende före ikraftträdandet av denna lag har ordnats muntlig förhandling, syn eller inspektion eller om ett ärende före ikraftträdandet av denna lag har avgjorts vid sammanträde, ska handläggningen av ärendet emellertid slutföras i enlighet med de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

Om det någon annanstans i lagstiftningen hänvisas till lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999), tillämpas motsvarande bestämmelse i 1 a kap. i denna lag i stället för den lagen.

3.

Lag

om ändring av lagen om Ålands förvaltningsdomstol

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Ålands förvaltningsdomstol (547/1994) 4 och 5 § och den svenska språkdräkten i 7 §,
av dem 4 § sådan den lyder i lag 432/1999 och den svenska språkdräkten i 7 § sådan den lyder i lag 682/2016, som följer:

4 §

Förvaltningsdomare

Vid Ålands förvaltningsdomstol finns minst en förvaltningsdomartjänst. Den förvaltningsdomare som är äldst i tjänsten ska se till att tillämpningen av rättsprinciperna och lagtolkningen är enhetlig i förvaltningsdomstolens avgöranden.

På förvaltningsdomarna tillämpas vad som föreskrivs om förvaltningsrättsdomare.

5 §

Domstolens sammansättning

Ledamöter i förvaltningsdomstolen är utöver domarna i förvaltningsdomstolen också lagmannen och tingsdomarna vid Ålands tingsrätt.

Ordförande för förvaltningsdomstolens sammanträden är den förvaltningsdomare som är äldst i tjänsten. Vid förhinder är ordförande lagmannen eller den förvaltningsdomare som är näst äldst i tjänsten.

7 §

Utlåtande av Ålands landskapsregering

Utlåtande av Ålands landskapsregering ska inhämtas innan förvaltningsdomare utnämns och ersättare utses. Samma förfarande gäller när sakkunnigledamöter som avses i 4 kap. 5 § 2 mom. i domstolslagen utses till Ålands förvaltningsdomstol.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

4.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i försäkringsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättegång i försäkringsdomstolen (677/2016) 4 §, 5 § 1 mom., 8–11 § och 12 § 1 mom.,
av dem 5 § 1 mom. sådant det lyder i lag 814/2019, samt
fogas till 5 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 814/2019, ett nytt 3 mom. och till lagen nya 10 a och 11 a § som följer:

2 kap.

Domförhet

4 §

Försäkringsdomstolens domförhet med två ledamöter

Om den fråga som ska avgöras i saken inte är av sådan art eller omfattning att det kräver en sammansättning med tre eller fem ledamöter, är försäkringsdomstolen domför i en sammansättning med två ledamöter av vilka den ena är en lagfaren ledamot och den andra en läkarledamot. Domförheten med två ledamöter förutsätter att saken gäller sökande av ändring i sådana fall där avgörandet kan påverkas av medicinsk utredning och att det är fråga om

- 1) ett av Folkpensionsanstalten i första instans träffat avgörande om något annat än sjukpension, ersättning i samband med företagshälsovård eller rehabiliteringsförmåner,
- 2) avvisande av ett ärende som gäller sökande av ändring och som blivit anhängigt efter besvärstiden.

Om den fråga som ska avgöras i saken inte är av sådan art eller omfattning att det kräver en sammansättning med tre eller fem ledamöter, är försäkringsdomstolen domför i en sammansättning med två lagfarna ledamöter. En förutsättning är att saken gäller sökande av ändring i sådana fall där det är fråga om

- 1) ett i 27 § 4 mom. i lagen om studiestöd (65/1994) avsett beslut om återkrav som fattats med anledning av att fribeloppet enligt 17 § i den lagen överskridits,
- 2) återkrav med stöd av ett lagakraftvunnet avgörande av förmåner som betalats till ett för stort belopp.

En sammansättning med två ledamöter ska hänskjuta ärendet till en sammansättning med tre eller fem ledamöter för avgörande, om ledamöterna inte är eniga om utgången i ärendet.

5 §

Försäkringsdomstolens domförhet med en ledamot

Försäkringsdomstolen är domför med en ledamot, om den fråga som ska avgöras inte är av sådan art eller omfattning att den förutsätter en sammansättning med två, tre eller fem ledamöter och det är fråga om

1) avvisande av ett ärende med stöd av 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden,

2) ett mål eller ärende som med anledning av ny utredning i sin helhet ska återremitteras eller överförs till förmånsverket,

3) avbrytande av verkställighet och yrkanden i samband därmed eller en fråga som gäller något annat interimistiskt förordnande,

4) ett mål eller ärende där besvär, en ansökan eller yrkanden har återtagits helt och hållet samt yrkanden i samband därmed,

5) sökande av ändring i ett beslut genom vilket en besvärsnämnd i vars beslut ändring regelrätt söks hos försäkringsdomstolen har avgjort en fråga som avses i 1–4 punkten.

I 1 mom. 4 punkten avsedda avgöranden om en särskild åtgärd kan genom ett beslut av den ledamot som avgör ärendet träffas också utan föredragning.

8 §

Försäkringsdomstolens domförhet i vissa mål och ärenden

Försäkringsdomstolen kan fatta beslut om andra åtgärder än det slutgiltiga avgörandet utan att de andra än lagfarna ledamöter som avses i 3, 4, 6 och 7 § deltar.

Bestämmelser om försäkringsdomstolens domföra sammansättning i mål och ärenden som gäller rättegångens offentlighet i försäkringsdomstolen finns i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar. Bestämmelser om försäkringsdomstolens domförhet i ett ärende som gäller domarjäv finns i 5 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

9 §

Hänskjutande av mål och ärenden till plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde

Ett rättskipningsmål eller rättskipningsärende som är av vidsträckt eller principiell betydelse, vissa delar av ett sådant mål eller ärende eller ett mål eller ärende där avgörandet kan avvika avsevärt från tidigare etablerad rättspraxis kan hänskjutas till plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde.

Beslut om att hänskjuta ett mål eller ärende till plenum eller sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning fattas av överdomaren och beslut om att hänskjuta ett mål eller ärende till fulltaligt avdelningssammanträde fattas av avdelningschefen.

10 §

Plenum

I försäkringsdomstolens plenum deltar överdomaren som ordförande samt som övriga ledamöter de ordinarie försäkringsrättsdomare vid försäkringsdomstolen som var i tjänst när målet eller ärendet hänsköts till plenum och de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat målet eller ärendet.

Plenum är domfört när minst två tredjedelar av ledamöterna deltar i behandlingen.

10 a §

Sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning

I ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning i försäkringsdomstolen deltar överdomaren som ordförande samt som övriga ledamöter avdelningscheferna, de två tjänstgörande försäkringsrättsdomare vid varje avdelning som är äldst i tjänsten och som var förordnade till tjänsteutövning vid avdelningen när målet eller ärendet hänsköts till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning samt de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat målet eller ärendet.

Ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning är domfört när minst två tredjedelar av de ledamöter som avses i 1 mom. deltar i behandlingen och när minst två av avdelningscheferna och de två tjänstgörande försäkringsrättsdomare som är äldst i tjänsten från varje avdelning deltar i behandlingen.

11 §

Fulltaligt avdelningssammanträde

I ett fulltaligt avdelningssammanträde i försäkringsdomstolen deltar en avdelningschef som ordförande samt som övriga ledamöter de övriga försäkringsrättsdomare vid avdelningen i fråga som var förordnade till avdelningen när målet eller ärendet hänsköts till fulltaligt avdelningssammanträde samt de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat målet eller ärendet.

Det fulltaliga avdelningssammanträdet är domfört när minst två tredjedelar av ledamöterna deltar i behandlingen.

11 a §

Förordnande av extra ledamöter

Försäkringsdomstolens sammansättningar med tre eller fem ledamöter kan i medicinska mål och ärenden förstärkas med en lagfaren ledamot, om det behövs av särskilda skäl.

Plenum, sammanträden i förstärkt avdelningssammansättning och fulltaliga avdelningssammanträden kan i medicinska mål och ärenden förstärkas med en läkarledamot, om det behövs av särskilda skäl.

Beslut om förordnande av extra ledamöter fattas av den sammansättning som behandlar målet eller ärendet.

12 §

Avgörande av rättskipningsmål och rättskipningsärenden

I försäkringsdomstolen avgörs rättskipningsmål och rättskipningsärenden på föredragning vid sammanträde, om inte något annat föreskrivs i lag.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Mål och ärenden som är anhängiga vid försäkringsdomstolen vid ikraftträdandet av denna lag behandlas med tillämpning av denna lag. Om det i ett mål eller ärende före ikraftträdandet av denna lag har ordnats muntlig förhandling, syn eller inspektion eller om ett mål eller ärende före ikraftträdandet av denna lag har avgjorts vid sammanträde eller på det sätt som avses i 12 § 2 mom. i den lag som ändras genom denna lag utan sammanträde, ska handläggningen av målet eller ärendet emellertid slutföras med tillämpning av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

5.

Lag

om ändring av domstolslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i domstolslagen (673/2016) 1 kap. 5 § 1 mom. 5 punkten, 2 kap. 6 § 4 mom., 4 kap. 2 § 1 mom. och 5 § 2 mom., 17 kap. 8 § samt 19 kap. 1 § 2 mom. som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

5 §

Domare

Domare är

5) vid förvaltningsdomstolarna som chefsdomare en överdomare och som övriga domare förvaltningsrättsdomare samt vid Ålands förvaltningsdomstol förvaltningsdomare,

2 kap.

Tingsrätter

6 §

Tingsrättens ledamöter

Förvaltningsdomarna vid Ålands förvaltningsdomstol är även tingsdomare vid Ålands tingsrätt.

4 kap.

Förvaltningsdomstolar

2 §

Avgörande av mål och ärenden

Förvaltningsdomstolen behandlar och avgör mål och ärenden vid sammanträde på föredragning, om inte något annat föreskrivs i lag.

5 §

Förvaltningsdomstolens ledamöter

Vid en förvaltningsdomstol finns det sakkunnigledamöter som är insatta i barnskydd, adoption, mentalvårdsärenden, missbrukarvård och smittsamma sjukdomar samt i specialomsorger för personer med utvecklingsstörning. Sakkunnigledamöterna deltar i behandlingen och avgörandet av mål och ärenden med iakttagande av vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden eller i någon annan lag.

17 kap.

Sakkunnigledamöter

8 §

Behörighetsvillkor för sakkunnigledamöter vid förvaltningsdomstolarna

Sakkunnigledamöterna vid förvaltningsdomstolarna ska när det gäller ärenden som avses i

- 1) 5 c § 1 mom. 1 och 2 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden ha avlagt för uppdraget lämplig högre högskoleexamen och ha förtrogenhet med barnskydd,
- 2) 5 c § 1 mom. 3 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden ha avlagt för uppdraget lämplig högre högskoleexamen och ha förtrogenhet med specialomsorger om personer med utvecklingsstörning,
- 3) 5 c § 1 mom. 4 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden vara legitimerade läkare och ha förtrogenhet med psykiatri,
- 4) 5 c § 1 mom. 5 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden ha avlagt för uppdraget lämplig högre högskoleexamen och ha förtrogenhet med missbrukarvård,
- 5) 5 c § 1 mom. 6 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden vara specialistläkare som har förtrogenhet med smittsamma sjukdomar.

19 kap.

Övrig personal

1 §

Föredragande och beredare

Vid förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolen kan det dessutom finnas notarier som föredragande.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

6.

Lag

om ändring av 85 § i barnskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i barnskyddslagen (417/2007) 85 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 88/2010, som följer:

85 §

Förvaltningsdomstolens domförhet

En lagfaren ledamot av förvaltningsdomstolen kan för förvaltningsdomstolens del fatta beslut i ett ärende som gäller

- 1) beviljande av tillstånd för undersökning av barn enligt 28 §,
- 2) meddelande av ett interimistiskt förordnande enligt 83 §.

I ett ärende som avses i 1 mom. kan förvaltningsdomstolen även fatta sitt beslut i en sammansättning som består av en lagfaren ledamot av förvaltningsdomstolen och en sakkunnigledamot, om de är ense om avgörandet.

Den sammansättning som avses i 1 eller 2 mom. kan dessutom ordna förberedande muntlig förhandling enligt 84 § 1 mom.

I lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs i övrigt om förvaltningsdomstolens domförhet.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

7.

Lag

om upphävande av lagen om förvaltningsdomstolarna

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §
Genom denna lag upphävs lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999).

2 §
Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 4 juni 2026

Statsminister

Petteri Orpo

Justitieminister Leena Meri

1.

Lag

om ändring av lagen om högsta förvaltningsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om högsta förvaltningsdomstolen (1265/2006) 6 § 3 och 4 mom. samt 5 mom. 3 punkten, 7 §, 11 § 1 mom. samt 13 § 2 och 3 mom.,
av dem 6 § 3 mom. sådant det lyder i lag 979/2017, 6 § 4 mom. sådant det lyder i lag 649/2016, 6 § 5 mom. 3 punkten sådan den lyder i lag 810/2019, 11 § 1 mom. sådant det lyder i lag 836/2025 samt 13 § 2 och 3 mom. sådana de lyder i lag 79/2013, samt
fogas till 6 § 2 mom., sådant det lyder i lag 892/2015, en ny 8 a-punkt och till 6 § 5 mom., sådant det lyder i lagarna 649/2016 och 810/2019, nya 4 och 5 punkter och till 13 §, sådan den lyder i lag 79/2013, ett nytt 4 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

I rättskipningsärenden är högsta förvaltningsdomstolen domför med fem ledamöter, om inte någon annan sammansättning föreskrivs i lag.

Högsta förvaltningsdomstolen är domför även med tre ledamöter när den behandlar och avgör

- 1) ärenden som gäller besvärstillstånd och yrkanden som har samband med dem,
- 2) ansöknings- eller besvärärenden som gäller verkställighetsförbud eller avbrytande av verkställighet eller något annat förordnande om verkställigheten,
- 3) ärenden som gäller rättshjälp,
- 4) ärenden som gäller rättegångens offentlighet i högsta förvaltningsdomstolen,
- 5) ärenden där besvär eller en ansökan till högsta förvaltningsdomstolen har återtagits, och yrkanden som har samband med sådana ärenden,
- 6) ärenden där förvaltningsdomstolen eller något annat organ som utövar förvaltningsrättskipning har avvisat antingen besvär eller ett på annat sätt för prövning överfört ärende, och yrkanden som har samband med sådana ärenden,

6 §

I rättskipningsärenden är högsta förvaltningsdomstolen domför med fem ledamöter, om inte någon annan sammansättning föreskrivs i lag.

Högsta förvaltningsdomstolen är domför även med tre ledamöter när den behandlar och avgör

- 1) ärenden som gäller besvärstillstånd och yrkanden som har samband med dem,
- 2) ansöknings- eller besvärärenden som gäller verkställighetsförbud eller avbrytande av verkställighet eller något annat förordnande om verkställigheten,
- 3) ärenden som gäller rättshjälp,
- 4) ärenden som gäller rättegångens offentlighet i högsta förvaltningsdomstolen,
- 5) ärenden där besvär eller en ansökan till högsta förvaltningsdomstolen har återtagits, och yrkanden som har samband med sådana ärenden,
- 6) ärenden där förvaltningsdomstolen eller något annat organ som utövar förvaltningsrättskipning har avvisat antingen besvär eller ett på annat sätt för prövning överfört ärende, och yrkanden som har samband med sådana ärenden,

Gällande lydelse

7) ärenden där det är fråga om huruvida ändring har sökts hos högsta förvaltningsdomstolen inom föreskriven tid eller huruvida ett ärende ska avvisas vid högsta förvaltningsdomstolen på någon annan grund, och yrkanden som har samband med sådana ärenden,

8) besvärärenden som avses i 24 § 1 och 2 mom. i mentalvårdslagen, och yrkanden som har samband med sådana ärenden,

9) ärenden som gäller extraordinärt ändringssökande och där ansökan enhälligt avslås eller avvisas, och yrkanden som har samband med sådana ärenden.

I de fall som avses i 2 mom. kan ärendet behandlas och avgöras utan de sakkunnigledamöter om vilkas deltagande i övrigt i en sammansättning vid avgörande föreskrivs särskilt. Ärenden som gäller besvärstillstånd i miljöskyddsärenden och vattenhushållningsärenden kan behandlas och avgöras också i en sammansättning med tre lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot.

Högsta förvaltningsdomstolen är domför också i en sammansättning med två ledamöter när den avgör ärenden som gäller ansökan om besvärstillstånd och yrkanden som har samband med dem i ärenden enligt 6 kap. i utlänningslagen (301/2004) som gäller internationellt skydd, om inte en fråga som ska avgöras i ärendet på grund av sin natur kräver en sammansättning med tre ledamöter. Ärendet får behandlas och avgöras i en sammansättning med två ledamöter även när det genom det överklagade beslutet samtidigt har avgjorts en ansökan om uppehållstillstånd enligt andra kriterier och fattats beslut om avlägsnande ur landet och om inreseförbud. Ett ärende som har behandlats i en sammansättning med två ledamöter ska överföras till en utökad sammansättning för avgörande, om ledamöterna inte är eniga om avgörandet.

Föreslagen lydelse

7) ärenden där det är fråga om huruvida ändring har sökts hos högsta förvaltningsdomstolen inom föreskriven tid eller huruvida ett ärende ska avvisas vid högsta förvaltningsdomstolen på någon annan grund, och yrkanden som har samband med sådana ärenden,

8) besvärärenden som avses i 24 § 1 och 2 mom. i mentalvårdslagen, och yrkanden som har samband med sådana ärenden,

8 a) ärenden som gäller meddelande av ett interimistiskt förordnande enligt 83 § i barnskyddslagen (417/2007),

9) ärenden som gäller extraordinärt ändringssökande och där ansökan enhälligt avslås eller avvisas, och yrkanden som har samband med sådana ärenden.

I de fall som avses i 2 mom. kan ärendet behandlas och avgöras utan de sakkunnigledamöter om vilkas deltagande i övrigt i en sammansättning vid avgörande föreskrivs särskilt. Ärenden som gäller besvärstillstånd i miljöskyddsärenden, vattenhushållningsärenden eller sådana klassificeringsbeslut som avses i 5 d, 5 f eller 5 g § i avfallslagen (646/2011) kan behandlas och avgöras också i en sammansättning med tre lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot.

Högsta förvaltningsdomstolen är domför också i en sammansättning med två ledamöter när den avgör ärenden som gäller ansökan om besvärstillstånd och yrkanden som har samband med dem, *om de frågor som ska avgöras i ärendet inte på grund av sin natur kräver en sammansättning med tre ledamöter och det är fråga om ett ärende som gäller förutsättningarna för en utlännings inresa, vistelse eller avlägsnande ur landet, om ett ärende som gäller resedokument som beviljas utlämningar, om mottagningstjänster eller om något annat utlänningsärende.* Ett ärende som har behandlats i en sammansättning med två ledamöter ska överföras till en utökad sammansättning för avgörande, om ledamöterna inte är eniga om avgörandet.

Gällande lydelse

Högsta förvaltningsdomstolen är domför också i en sammansättning med en ledamot när den behandlar och avgör följande ärenden, om inte en fråga som ska avgöras i ärendet på grund av sin natur kräver en kollegial sammansättning enligt 1, 2 eller 4 mom.:

1) ärenden som gäller beviljande eller ändring av rättshjälp enligt rättshjälpslagen (257/2002) eller rättshjälpens upphörande och som inte avgörs i samband med huvudsaken samt bestämmandet av arvodet och ersättningen till ett biträde när biträdets uppdrag vid domstolen upphör,

2) ansöknings- eller besvärärenden som gäller verkställighetsförbud eller avbrytande av verkställighet eller något annat förordnande om verkställigheten,

3) avvisande i ett ärende enligt 118 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019), om högsta förvaltningsdomstolen redan har meddelat ett beslut om en ansökan om återbrytande som gjorts av parten i samma ärende, och om yrkanden som har samband med det ärendet.

7 §

Ett rättskipningsärende som är av vidsträckt eller principiell betydelse kan i dess helhet eller till vissa delar hänskjutas till plenum eller fulltaligt avdelningssammanträde.

Beslut om att hänskjuta ett rättskipningsärende till plenum fattas av presidenten och beslut om att hänskjuta ett ärende till fulltaligt avdelningssammanträde fattas av avdelningens ordförande.

Föreslagen lydelse

Högsta förvaltningsdomstolen är domför också i en sammansättning med en ledamot när den behandlar och avgör följande ärenden, om inte en fråga som ska avgöras i ärendet på grund av sin natur kräver en kollegial sammansättning enligt 1, 2 eller 4 mom.:

1) ärenden som gäller beviljande eller ändring av rättshjälp enligt rättshjälpslagen (257/2002) eller rättshjälpens upphörande och som inte avgörs i samband med huvudsaken samt bestämmandet av arvodet och ersättningen till ett biträde när biträdets uppdrag vid domstolen upphör,

2) ansöknings- eller besvärärenden som gäller verkställighetsförbud eller avbrytande av verkställighet eller något annat förordnande om verkställigheten,

3) avvisande i ett ärende enligt 118 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019), om högsta förvaltningsdomstolen redan har meddelat ett beslut om en ansökan om återbrytande som gjorts av parten i samma ärende *eller om det i ärendet inte har anlitats något biträde i enlighet med 5 mom. i den paragrafen,*

4) *avvisande av ansökan om besvärstillstånd, av besvär eller av ansökan i situationer som avses i 81 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden,*

5) *avskrivning av ett ärende i en situation där ansökan om besvärstillstånd, besvären eller ansökan återtas.*

7 §

Ett rättskipningsärende som är av vidsträckt eller principiell betydelse, *vissa delar av ett sådant ärende eller ett ärende där avgörandet kan avvika avsevärt från tidigare etablerad rättspraxis* kan hänskjutas till plenum, *sammanträde* i *förstärkt avdelningssammansättning* eller fulltaligt avdelningssammanträde.

Beslut om att hänskjuta ett rättskipningsärende till plenum *eller sammanträde* i *förstärkt avdelningssammansättning* fattas av presidenten och beslut om att hänskjuta ett ärende till fulltaligt avdelningssammanträde fattas av avdelningens ordförande. *De*

Gällande lydelse

11 §

Vid högsta förvaltningsdomstolen deltar två miljöskakknigråd i behandlingen av ett sådant mål eller ärende som har avgjorts vid ett förfarande enligt vattenlagen (587/2011), miljöskyddslagen (527/2014), lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen (1299/2004), den upphävda vattenlagen (264/1961) eller den upphävda miljöskyddslagen (86/2000). Detsamma gäller också *vissa* ärenden som har avgjorts vid gemensam behandling enligt 9 § i lagen om behandling av vissa miljöärenden vid Tillstånds- och tillsynsverket (823/2025). Miljöskakknigråden deltar även i behandlingen av motsvarande mål och ärenden som gäller miljöskydd och vattenfrågor med avseende på Åland.

Vid behandlingen av mål eller ärenden som gäller patent, nyttighetsmodellrätt eller kretsmönster för integrerade kretsar deltar två överingenjörsråd.

Bestämmelser om sakkunnigledamöternas behörighetsvillkor, förordnande till uppdraget och ställning, rätt att kvarstå i uppdraget samt skyldighet att redogöra för sina bindningar samt om sökande av ändring i beslut om förordnande till ett sakkunniguppdrag finns i 17 kap. i domstolslagen.

13 §

I högsta förvaltningsdomstolens plenum deltar presidenten och de ledamöter som är i tjänst.

I avgörandet av ett ärende som hänskjutits till fulltaligt avdelningssammanträde deltar de

Föreslagen lydelse

ledamöter som tidigare behandlat ärendet ska delta i fulltaligt avdelningssammanträde, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller plenum.

11 §

Vid högsta förvaltningsdomstolen deltar två miljöskakknigråd i behandlingen av ett sådant mål eller ärende som har avgjorts vid ett förfarande enligt vattenlagen (587/2011), miljöskyddslagen (527/2014), lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen (1299/2004), den upphävda vattenlagen (264/1961) eller den upphävda miljöskyddslagen (86/2000). Detsamma gäller också ärenden som har avgjorts vid gemensam behandling enligt 9 § i lagen om behandling av vissa miljöärenden vid Tillstånds- och tillsynsverket (823/2025) *samt ärenden enligt 5 d, 5 f och 5 g § i avfallslagen*. Miljöskakknigråden deltar även i behandlingen av motsvarande mål och ärenden som gäller miljöskydd och vattenfrågor med avseende på Åland.

Vid behandlingen av mål eller ärenden som gäller patent, nyttighetsmodellrätt eller kretsmönster för integrerade kretsar deltar två överingenjörsråd.

Bestämmelser om sakkunnigledamöternas behörighetsvillkor, förordnande till uppdraget och ställning, rätt att kvarstå i uppdraget samt skyldighet att redogöra för sina bindningar samt om sökande av ändring i beslut om förordnande till ett sakkunniguppdrag finns i 17 kap. i domstolslagen.

13 §

I högsta förvaltningsdomstolens plenum deltar presidenten och de ledamöter som är i tjänst.

I avgörandet av ett ärende som hänskjutits till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning deltar presidenten, varje avdelnings ordförande och till tjänsteåren äldsta ledamot samt de ledamöter som deltagit i den sammansättning som tidigare behandlat ärendet.

I avgörandet av ett ärende som hänskjutits till fulltaligt avdelningssammanträde deltar de

Gällande lydelse

ledamöter som är i tjänst och som var förordnade till ledamöter i avdelningen när ärendet hänsköts till avgörande i fulltaligt avdelningssammanträde. Om ett sådant ärende har behandlats vid sammanträde i en mer begränsad sammansättning innan ärendet hänsköts till avgörande i fulltaligt avdelningssammanträde, ska även de ledamöter som deltog i den begränsade sammansättningen delta i avgörandet av ärendet i fulltaligt avdelningssammanträde, oberoende av i vilken avdelning de vid tidpunkten i fråga är förordnade till ledamöter. Om det i den på detta sätt bestämda sammansättningen vid avgörande finns färre än sju ledamöter, ska även de som är förordnade till ledamöter i avdelningen vid tidpunkten för sammanträdet delta i fulltaligt avdelningssammanträde. Ordförande för fulltaligt avdelningssammanträde är presidenten, avdelningens ordförande eller avdelningens till tjänsteåren äldsta ledamot.

Om det i den sammansättning vid avgörande som bestäms enligt 2 mom. finns färre än sju ledamöter, ska ärendet hänskjutas till plenum.

Föreslagen lydelse

ledamöter som är i tjänst och som var förordnade till ledamöter i avdelningen när ärendet hänsköts till avgörande i fulltaligt avdelningssammanträde. Om ett sådant ärende har behandlats vid sammanträde i en mer begränsad sammansättning innan ärendet hänsköts till avgörande i fulltaligt avdelningssammanträde, ska även de ledamöter som deltog i den begränsade sammansättningen delta i avgörandet av ärendet i fulltaligt avdelningssammanträde, oberoende av i vilken avdelning de vid tidpunkten i fråga är förordnade till ledamöter. Om det i den på detta sätt bestämda sammansättningen vid avgörande finns färre än sju ledamöter, ska även de som är förordnade till ledamöter i avdelningen vid tidpunkten för sammanträdet delta i fulltaligt avdelningssammanträde. Ordförande för fulltaligt avdelningssammanträde är presidenten, avdelningens ordförande eller avdelningens till tjänsteåren äldsta ledamot.

Om det i den sammansättning vid avgörande som bestäms enligt 3 mom. finns färre än sju ledamöter, ska ärendet hänskjutas till *sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller plenum.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

Ärenden som är anhängiga vid högsta förvaltningsdomstolen vid ikraftträdandet av denna lag behandlas med tillämpning av denna lag. Om det i ett ärende före ikraftträdandet av denna lag har ordnats muntlig förhandling, syn eller inspektion eller om ett ärende före ikraftträdandet av denna lag har avgjorts vid sammanträde, ska handläggningen av ärendet emellertid slutföras i enlighet med de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

2.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i förvaltningsärenden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019) 75 § 2 mom. och
fogas till lagen ett nytt 1 a kap. som följer:

Gällande lydelse

(ny)

Föreslagen lydelse

1 a kap.

De regionala förvaltningsdomstolarnas domförhet

5 a §

Kapitlets tillämpningsområde

Detta kapitel innehåller bestämmelser om de regionala förvaltningsdomstolarnas domförhet. I fråga om Ålands förvaltningsdomstols sammansättning gäller dessutom vad som föreskrivs särskilt.

I fråga om högsta förvaltningsdomstolens, marknadsdomstolens, försäkringsdomstolens och arbetsdomstolens domförhet gäller vad som föreskrivs särskilt.

5 b §

Domförhet

Förvaltningsdomstolen är domför i en sammansättning med tre lagfarna ledamöter, om inte något annat föreskrivs särskilt i lag.

5 c §

Sakkunnigledamöter i sammansättningen

Två lagfarna ledamöter och en sakkunnigledamot deltar i behandlingen och avgörandet av

1) ärenden enligt barnskyddslagen (417/2007) som gäller barn- och familjeinriktat barnskydd,

2) ärenden enligt adoptionslagen (22/2012) som gäller avbrytande av adoptionsrådgivning, vägran att tillhandahålla internationell adoptionstjänst eller avbrytande av tjänsten, adoptionstillstånd eller rätt att få uppgifter ur adoptionshandlingar,

3) ärenden enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) som gäller meddelande av specialomsorger och fortsatta specialomsorger oberoende av en persons vilja eller som gäller användning av begränsningsåtgärder enligt 3 a kap. i den lagen,

4) ärenden enligt mentalvårdslagen (1116/1990) som gäller beslut om att någon ska tas in för vård eller hållas kvar för fortsatt vård oberoende av sin vilja, om att läkemedelsbehandling av en psykisk sjukdom genomförs oberoende av patientens vilja, om att egendom ska omhändertas eller om att kontakterna ska begränsas,

5) ärenden som gäller beslut enligt vilket någon i enlighet med 11 § i lagen om missbrukarvård (41/1986) oberoende av sin vilja ska intas för vård,

6) ärenden som avses i lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016).

Ett ärende som gäller fastställelse av ett sådant beslut som underställts förvaltningsdomstolen och som gäller fortsatt vård enligt mentalvårdslagen eller fortsatta specialomsorger enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda kan behandlas och avgöras också i en sammansättning med två ledamöter, i vilken ingår en lagfaren ledamot och en sakkunnigledamot.

Beslut om andra åtgärder än sådana som innebär ett slutligt avgörande i huvudsaken kan fattas utan sakkunnigledamot. Beslut kan dessutom fattas utan sakkunnigledamot, om det är fråga om att avskriva, avvisa eller överföra ett ärende.

5 d §

Ledamöter i sammansättningen som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området

Vid behandlingen av sådana ärenden enligt vattenlagen (587/2011), miljöskyddslagen (527/2014) eller 5 d, 5 f eller 5 g § i avfallslagen (646/2011), sådana ärenden avgjorda vid gemensam behandling enligt lagen om behandling av vissa miljöärenden vid Tillstånds- och tillsynsverket (823/2025) och sådana ärenden avgjorda vid gemensam behandling enligt miljöskyddslagen eller marktäktslagen (555/1981) som ska behandlas av Vasa förvaltningsdomstol ska i sammansättningen med tre ledamöter ingå två lagfarna ledamöter och en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området.

Ett ärende kan även avgöras i en sammansättning med fyra ledamöter, om det är motiverat med hänsyn till arten eller omfattningen av en fråga som ska avgöras i ärendet eller av någon annan särskild orsak. I en sammansättning med fyra ledamöter ska det ingå minst två lagfarna ledamöter. Ett ärende kan dessutom avgöras i en utökad sammansättning, om ärendet på grund av sin särskilda natur eller omfattning kräver det. I sammansättningen ingår då minst lika många lagfarna ledamöter som ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området.

Beslut om andra åtgärder än sådana som innebär ett slutligt avgörande i huvudsaken kan fattas utan ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området. Beslut kan dessutom fattas utan ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området, om det är fråga om att avskriva, avvisa eller överföra ett ärende.

5 e §

Domförhet med två ledamöter

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Förvaltningsdomstolen är domför också i en sammansättning med två lagfarna ledamöter, om inte en fråga som ska avgöras i ärendet på grund av sin natur eller omfattning kräver en sammansättning med tre ledamöter och det är fråga om

1) ett ärende som gäller förutsättningarna för en utlännings inresa, vistelse eller avlägsnande ur landet, om ett ärende som gäller resedokument som beviljas utlämningar, om mottagningstjänster eller om något annat utlänningsärende,

2) ett ärende som gäller finskt medborgarskap, bestämmande av medborgarskapsstatus, pass eller identitetskort,

3) ett ärende som gäller för- eller efternamn, hemkommun eller befolkningsdata,

4) bygglov, med undantag för ärenden som gäller placeringstillstånd för omställning till ren energi, eller tillstånd för miljöätgärder, rivningslov för byggnader eller undantagslov som gäller byggande eller områdesanvändning,

5) ett ärende som gäller utkomststöd, återkrav av utkomststöd, stöd för närståendevård eller ordnande av särskild service för personer med funktionsnedsättning,

6) ett ärende som gäller småbarnspedagogik, förskoleundervisning, grundläggande utbildning, förberedande undervisning före den grundläggande utbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamhet, gymnasieutbildning eller yrkesutbildning,

7) ett ärende som gäller fastighetsskatt, bilskatt, fordonsskatt, uppskattning av värdet av egendom vid arvs- eller gåvobeskattnings eller avdrag från en fysisk persons förvärvsinkomst eller kapitalinkomst vid inkomstbeskattnings,

8) ett ärende som gäller skjutvapen,

9) ett ärende som gäller undantag från kommunala avfallshanteringsföreskrifter om insamling eller transport av avfall.

En sammansättning med två ledamöter är dock inte domför i ärenden där det ordnas muntlig förhandling, syn eller inspektion.

En sammansättning med två ledamöter ska överföra ärendet till en sammansättning med tre ledamöter för avgörande, om ledamöterna inte är eniga om utgången i ärendet.

5 f §

Domförhet med en ledamot

Förvaltningsdomstolen är domför också med en ledamot, om det ärende som ska avgöras gäller

1) en kundavgift, rättegångsavgift, felparkeringsavgift, avgift för trafikförseelse eller annan offentlig avgift eller administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär som påförts en privat aktör,

2) befrielse från en avgift eller ersättning som tillkommer statsverket eller lättnad i skyldigheten att betala en sådan avgift eller ersättning,

3) flyttning av fordon,

4) körrätt eller körkort,

5) en ansökan om internationellt skydd vars grunder inte har utretts eller som har behandlats vid påskyndat förfarande,

6) ett beslut om överföring som hänför sig till internationellt skydd,

7) passivitetsbesvär i fråga om dataombudsmannen.

Ett ärende som gäller en offentlig avgift eller administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär som avses i 1 mom. I punkten ska dock behandlas i en sammansättning som avses i 5 b eller 5 e §, om avgiften eller påföljden är ekonomiskt betydande och påförandet av den är beroende av myndighetens prövning.

En lagfaren ledamot kan dessutom ensam

1) fatta beslut om att avskriva ett ärende, om besvären eller yrkanden som framställts i ett annat förvaltningsprocessuellt ärende har återtagits helt och hållet,

2) fatta beslut om att avvisa ett ärende med stöd av 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom.,

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3) fatta beslut om att överföra ett ärende till en myndighet eller domstol,

4) fatta beslut i en fråga som gäller verkställighet eller något annat motsvarande interimistiskt förordnande,

5) fatta beslut om att muntlig förberedelse, muntlig förhandling, syn eller inspektion ska ordnas eller fatta beslut om att avslå ett yrkande som gäller dem,

6) bestämma om andra åtgärder som hänföra sig till förberedelse.

En lagfaren ledamot kan ensam ordna muntlig förberedelse. En lagfaren ledamot eller föredragande kan ensam förrätta inspektion. I ärenden enligt 1 mom. kan muntlig förhandling eller syn ordnas i en sammansättning med en ledamot.

I 3 mom. 4–6 punkten avsedda avgöranden om en särskild åtgärd kan genom ett beslut av den ledamot som avgör ärendet träffas också utan föredragning.

Ett ärende som avses i 1 eller 3 mom. eller som enligt 5 § 2 mom. eller någon annan lag kan avgöras av en ledamot ensam ska, utöver vad som föreskrivs i 2 mom., behandlas i en sammansättning som avses i 5 b eller 5 e §, om en fråga som ska avgöras i ärendet är av sådan art eller omfattning att den kräver det.

5 g §

Sammansättningen vid hinder för en ledamot

En sammansättning med fler än två ledamöter är domförlig även om en av ledamöterna får förhinder efter det att den muntliga förhandlingen, synen eller inspektionen har inletts. I sammansättningen ska det ingå minst en lagfaren ledamot och i de ärenden som avses i 5 c § en sakkunnigledamot. I de ärenden som avses i 5 d § ska i sammansättningen ingå minst lika många lagfarna ledamöter som ledamöter som är förtrogna med det naturvetenskapliga eller tekniska området.

5 h §

Förstärkning av sammansättningen

En sammansättning med tre ledamöter kan genom ett beslut av sammansättningen förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot, om det är motiverat med hänsyn till ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak.

5 i §

Plenum

I plenum deltar överdomaren som ordförande, de ordinarie förvaltningsrättsdomare och de förvaltningsrättsdomare utnämnda för en viss tid på längre än ett år som var ledamöter i förvaltningsdomstolen när ärendet hänsköts till plenum samt de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet.

När en sakkunnigledamot eller en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området enligt lag ska delta i behandlingen av ett rättskipningsärende, deltar ledamoten på motsvarande sätt när ärendet behandlas i plenum.

Plenum är domfört när minst hälften av de ledamöter som avses i 1 mom. deltar i behandlingen.

5 j §

Sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning

I sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning deltar överdomaren som ordförande, de avdelningschefer vid förvaltningsdomstolen som var förordnade till uppgiften som avdelningschef när ärendet hänsköts till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning samt de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

När en sakkunnigledamot eller en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området enligt lag ska delta i behandlingen av ett rättskipningsärende, deltar ledamoten på motsvarande sätt när ärendet behandlas i sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning.

5 k §

Fulltaligt avdelningssammanträde

I ett fulltaligt avdelningssammanträde deltar avdelningschefen som ordförande, de tjänstgörande förvaltningsrättsdomare som var ledamöter på avdelningen när ärendet hänsköts till fulltaligt avdelningssammanträde samt de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat ärendet.

När en sakkunnigledamot eller en ledamot som är förtrogen med det naturvetenskapliga eller tekniska området enligt lag ska delta i behandlingen av ett rättskipningsärende, deltar ledamoten på motsvarande sätt när ärendet behandlas vid fulltaligt avdelningssammanträde.

Ett fulltaligt avdelningssammanträde är domfört med minst fem ledamöter. Om det i den sammansättning vid avgörande som bestäms enligt 1 eller 2 mom. finns färre än fem ledamöter, ska ärendet hänskjutas till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller plenum.

5 l §

Hänskjutande av ett ärende till plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde

Ett rättskipningsärende som är av vidsträckt eller principiell betydelse, vissa delar av ett sådant ärende eller ett ärende där avgörandet kan avvika avsevärt från tidigare etablerad rättspraxis kan hänskjutas till plenum, sammanträde i förstärkt

Gällande lydelse

75 §

Upptagningar

När någon hörs vid en muntlig förhandling i förvaltningsdomstolen ska domstolen dokumentera utsagan genom en ljudupptagning eller annan motsvarande upptagning.

Förvaltningsdomstolen ska dessutom dokumentera utsagan genom en upptagning när ett barn hörs enligt 86 § i barnskyddslagen (417/2007) på annat sätt än vid en muntlig förhandling.

Om det inte är möjligt att göra en upptagning av utsagan, ska tillräckligt noggranna uppgifter om vad som framförts i ärendet antecknas i protokollet. En protokollförd muntlig utsaga ska genast läsas upp och avgivarens uppfattning om huruvida utsagan har blivit riktigt protokollförd ska antecknas i protokollet.

En upptagning ska bevaras i minst sex månader från det att ärendet har avgjorts. Om ändring har sökts genom besvär, ska upptagningen emellertid bevaras tills ärendet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut.

Föreslagen lydelse

avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde.

Beslut om att hänskjuta ett rättskipningsärende till plenum eller sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning fattas av överdomaren och beslut om att hänskjuta ett ärende till fulltaligt avdelningssammanträde fattas av avdelningschefen.

75 §

Upptagningar

När någon hörs vid en muntlig förhandling i förvaltningsdomstolen ska domstolen dokumentera utsagan genom en ljudupptagning eller annan motsvarande upptagning.

Förvaltningsdomstolen ska dessutom dokumentera utsagan genom en upptagning när ett barn hörs enligt 86 § i barnskyddslagen på annat sätt än vid en muntlig förhandling.

Om det inte är möjligt att göra en upptagning av utsagan, ska tillräckligt noggranna uppgifter om vad som framförts i ärendet antecknas i protokollet. En protokollförd muntlig utsaga ska genast läsas upp och avgivarens uppfattning om huruvida utsagan har blivit riktigt protokollförd ska antecknas i protokollet.

En upptagning ska bevaras i minst sex månader från det att ärendet har avgjorts. Om ändring har sökts genom besvär, ska upptagningen emellertid bevaras tills ärendet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut.

*Denna lag träder i kraft den 20 .
Ärenden som är anhängiga vid förvaltningsdomstol vid ikraftträdandet av denna lag behandlas i enlighet med denna lag. Om det i ett ärende före ikraftträdandet av denna lag har ordnats muntlig förhandling, syn eller inspektion eller om ett ärende före ikraftträdandet av denna lag har avgjorts vid sammanträde, ska handläggningen av ärendet emellertid slutföras i enlighet med de*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

Om det någon annanstans i lagstifningen hänvisas till lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999), tillämpas motsvarande bestämmelse i 1 a kap. i denna lag i stället för den lagen.

3.

Lag

om ändring av lagen om Ålands förvaltningsdomstol

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen om Ålands förvaltningsdomstol (547/1994) 4 och 5 § och den svenska språkdräkten i 7 §, av dem 4 § sådan den lyder i lag 432/1999 och den svenska språkdräkten i 7 § sådan den lyder i lag 682/2016, som följer:

Gällande lydelse

4 §

Förvaltningsdomare

Vid Ålands förvaltningsdomstol finns en förvaltningsdomartjänst. Förvaltningsdomaren skall se till att tillämpningen av rättsprinciperna och lagtolkningen är enhetlig i förvaltningsdomstolens avgöranden.

På förvaltningsdomaren tillämpas vad som föreskrivs om förvaltningsrättsdomare.

5 §

Domstolens sammansättning

Förvaltningsdomaren är ordförande för domstolens sammanträden. Lagmannen och tingsdomarna vid Ålands tingsrätt är övriga ledamöter i förvaltningsdomstolen.

Om förvaltningsdomaren har förhinder är lagmannen ordförande vid domstolens sammanträde.

7 §

Utlåtande av Ålands landskapsregering

Utlåtande av Ålands landskapsregering ska inhämtas innan förvaltningsdomaren utnämns

Föreslagen lydelse

4 §

Förvaltningsdomare

Vid Ålands förvaltningsdomstol finns *minst* en förvaltningsdomartjänst. *Den förvaltningsdomare som är äldst i tjänsten* ska se till att tillämpningen av rättsprinciperna och lagtolkningen är enhetlig i förvaltningsdomstolens avgöranden.

På *förvaltningsdomarna* tillämpas vad som föreskrivs om förvaltningsrättsdomare.

5 §

Domstolens sammansättning

Ledamöter i förvaltningsdomstolen är utöver domarna i förvaltningsdomstolen också lagmannen och tingsdomarna vid Ålands tingsrätt.

Ordförande för förvaltningsdomstolens sammanträden är den förvaltningsdomare som är äldst i tjänsten. Vid förhinder är ordförande lagmannen eller den förvaltningsdomare som är näst äldst i tjänsten.

7 §

Utlåtande av Ålands landskapsregering

Utlåtande av Ålands landskapsregering ska inhämtas innan *förvaltningsdomare* utnämns

Gällande lydelse

och ersättare utses. Samma förfarande gäller när sakkunnigledamöter som avses i 4 kap. 5 § 2 mom. i domstolslagen utses till Ålands förvaltningsdomstol.

Föreslagen lydelse

och ersättare utses. Samma förfarande gäller när sakkunnigledamöter som avses i 4 kap. 5 § 2 mom. i domstolslagen utses till Ålands förvaltningsdomstol.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i försäkringsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättegång i försäkringsdomstolen (677/2016) 4 §, 5 § 1 mom., 8–11 § och 12 § 1 mom.,
av dem 5 § 1 mom. sådant det lyder i lag 814/2019, samt
fogas till 5 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 814/2019, ett nytt 3 mom. och till lagen nya 10 a och 11 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 kap.

Domförhet

Domförhet

4 §

4 §

Försäkringsdomstolens domförhet med två ledamöter

Försäkringsdomstolens domförhet med två ledamöter

Om den fråga som ska avgöras i saken inte är av en sådan art att det kräver en sammansättning med tre ledamöter, är försäkringsdomstolen domför i en sammansättning med två ledamöter av vilka den ena är en lagfaren ledamot och den andra en läkarledamot. Domförheten med två ledamöter förutsätter att saken gäller sökande av ändring i ett av Folkpensionsanstalten i första instans träffat avgörande om något annat än sjukpension, ersättning i samband med företagshälsovård eller rehabiliteringsförmåner och där avgörandet kan påverkas av medicinsk utredning.

Om den fråga som ska avgöras i saken inte är av sådan art eller omfattning att det kräver en sammansättning med tre eller fem ledamöter, är försäkringsdomstolen domför i en sammansättning med två ledamöter av vilka den ena är en lagfaren ledamot och den andra en läkarledamot. Domförheten med två ledamöter förutsätter att saken gäller sökande av ändring i sådana fall där avgörandet kan påverkas av medicinsk utredning och att det är fråga om

1) ett av Folkpensionsanstalten i första instans träffat avgörande om något annat än sjukpension, ersättning i samband med företagshälsovård eller rehabiliteringsförmåner,

2) avvisande av ett ärende som gäller sökande av ändring och som blivit anhängigt efter besvärstiden.

Om den fråga som ska avgöras i saken inte är av sådan art eller omfattning att det kräver en sammansättning med tre eller fem ledamöter, är försäkringsdomstolen domför i en sammansättning med två lagfarna

Gällande lydelse

Om ledamöterna inte är eniga om avgörandet i ett mål eller ärende som har behandlats i en sammansättning med två ledamöter, ska målet eller ärendet hänskjutas till en sammansättning med tre ledamöter för avgörande.

5 §

Försäkringsdomstolens domförhet med en ledamot

Försäkringsdomstolen är domför med en ledamot, om den fråga som ska avgöras inte är av en sådan art att den förutsätter en sammansättning med tre eller fem ledamöter och gäller

1) avvisande av ett mål eller ärende som blivit anhängigt vid försäkringsdomstolen men inte hör till dess behörighet,

2) avvisande av ett mål eller ärende som kommit in efter besvärstiden,

3) ett mål eller ärende som med anledning av ny utredning i sin helhet ska återremitteras eller överföras till förmånsverket,

4) ett utmättningsärende och yrkanden i samband därmed,

5) avbrytande av verkställighet och yrkanden i samband därmed eller ett ärende som gäller något annat interimistiskt förordnande,

6) ett mål eller ärende där besvär, en ansökan eller yrkanden har återtagits helt och hållet samt yrkanden i samband därmed.

Föreslagen lydelse

ledamöter. En förutsättning är att saken gäller sökande av ändring i sådana fall där det är fråga om

1) ett i 27 § 4 mom. i lagen om studiestöd (65/1994) avsett beslut om återkrav som fattats med anledning av att fribeloppet enligt 17 § i den lagen överskridits,

2) återkrav med stöd av ett lagakraftvunnet avgörande av förmåner som betalats till ett för stort belopp.

En sammansättning med två ledamöter ska hänskjuta ärendet till en sammansättning med tre eller fem ledamöter för avgörande, om ledamöterna inte är eniga om utgången i ärendet.

5 §

Försäkringsdomstolens domförhet med en ledamot

Försäkringsdomstolen är domför med en ledamot, om den fråga som ska avgöras inte är av sådan art *eller omfattning* att den förutsätter en sammansättning med två, tre eller fem ledamöter och *det är fråga om*

1) avvisande av ett ärende med stöd av 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden,

2) ett mål eller ärende som med anledning av ny utredning i sin helhet ska återremitteras eller överföras till förmånsverket,

3) avbrytande av verkställighet och yrkanden i samband därmed eller en fråga som gäller något annat interimistiskt förordnande,

4) ett mål eller ärende där besvär, en ansökan eller yrkanden har återtagits helt och hållet samt yrkanden i samband därmed,

5) sökande av ändring i ett beslut genom vilket en besvärsnämnd i vars beslut ändring regelrätt söks hos försäkringsdomstolen har avgjort en fråga som avses i 1–4 punkten.

Gällande lydelse

Vid sammansättning med en ledamot ska ledamoten vara en lagfaren ledamot vid försäkringsdomstolen.

8 §

Försäkringsdomstolens domförhet i vissa mål och ärenden

Försäkringsdomstolen kan fatta beslut om andra åtgärder än det slutgiltiga avgörandet utan att försäkringsdomstolens sakkunniledamöter deltar.

Bestämmelser om försäkringsdomstolens domföra sammansättning i mål och ärenden som gäller rättegångens offentlighet i försäkringsdomstolen finns i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar.

9 §

Hänskjutande av mål och ärenden till plenum eller förstärkt sammanträde

Om avgörandet i ett rättskipningsmål eller rättskipningsärende eller en fråga i målet eller ärendet kan vara av principiell betydelse med tanke på tillämpning av lag, om målet eller ärendet i övrigt är av vidsträckt betydelse eller om avgörandet skulle avvika från tidigare praxis, kan målet eller ärendet eller en del av det hänskjutas till plenum eller förstärkt sammanträde.

Beslut om att hänskjuta ett mål eller ärende till plenum fattas av överdomaren och beslut om att hänskjuta ett mål eller ärende till förstärkt sammansättning av överdomaren eller en avdelningschef.

Föreslagen lydelse

Vid sammansättning med en ledamot ska ledamoten vara en lagfaren ledamot vid försäkringsdomstolen.

I 1 mom. 4 punkten avsedda avgöranden om en särskild åtgärd kan genom ett beslut av den ledamot som avgör ärendet träffas också utan föredragning.

8 §

Försäkringsdomstolens domförhet i vissa mål och ärenden

Försäkringsdomstolen kan fatta beslut om andra åtgärder än det slutgiltiga avgörandet utan att *de andra än lagfarna ledamöter som avses i 3, 4, 6 och 7 §* deltar.

Bestämmelser om försäkringsdomstolens domföra sammansättning i mål och ärenden som gäller rättegångens offentlighet i försäkringsdomstolen finns i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar. *Bestämmelser om försäkringsdomstolens domförhet i ett ärende som gäller domarjäv finns i 5 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

9 §

Hänskjutande av mål och ärenden till plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde

Ett rättskipningsmål eller rättskipningsärende som är av vidsträckt eller principiell betydelse, vissa delar av ett sådant mål eller ärende eller ett mål eller ärende där avgörandet kan avvika avsevärt från tidigare etablerad rättspraxis kan hänskjutas till plenum, sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning eller fulltaligt avdelningssammanträde.

Beslut om att hänskjuta ett mål eller ärende till plenum *eller sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning* fattas av överdomaren och beslut om att hänskjuta ett mål eller ärende till *fulltaligt avdelningssammanträde* fattas av *avdelningschefen*.

Gällande lydelse

10 §

Plenum

I försäkringsdomstolens plenum deltar överdomaren som ordförande samt som övriga ledamöter försäkringsdomstolens ordinarie försäkringsrättsdomare och de ledamöter som tidigare behandlat målet eller ärendet.

Plenum är domfört när minst två tredjedelar av ledamöterna är närvarande.

(ny)

Föreslagen lydelse

10 §

Plenum

I försäkringsdomstolens plenum deltar överdomaren som ordförande samt som övriga ledamöter *de ordinarie försäkringsrättsdomare vid försäkringsdomstolen som var i tjänst när målet eller ärendet hänsköts till plenum och de domare och andra än lagfarna* ledamöter som tidigare behandlat målet eller ärendet.

Plenum är domfört när minst två tredjedelar av ledamöterna *deltar i behandlingen*.

10 a §

Fulltaligt avdelningssammanträde

I ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning i försäkringsdomstolen deltar överdomaren som ordförande samt som övriga ledamöter avdelningscheferna, de två tjänstgörande försäkringsrättsdomare vid varje avdelning som är äldst i tjänsten och som var förordnade till tjänsteutövning vid avdelningen när målet eller ärendet hänsköts till sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning samt de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat målet eller ärendet.

Ett sammanträde i förstärkt avdelningssammansättning är domfört när minst två tredjedelar av de ledamöter som avses i 1 mom. deltar i behandlingen och när minst två av avdelningscheferna och de två tjänstgörande försäkringsrättsdomare som är äldst i tjänsten från varje avdelning deltar i behandlingen.

11 §

Förstärkt sammanträde

I ett förstärkt sammanträde i försäkringsdomstolen deltar överdomaren eller en avdelningschef som ordförande samt som övriga ledamöter de ledamöter som

11 §

Fulltaligt avdelningssammanträde

I ett fulltaligt avdelningssammanträde i försäkringsdomstolen deltar en avdelningschef som ordförande samt som övriga ledamöter de övriga

Gällande lydelse

tidigare behandlat målet eller ärendet och de övriga försäkringsrättsdomarna vid avdelningen i fråga.

Det förstärkta sammanträdet är domfört när minst två tredjedelar av ledamöterna är närvarande.

(ny)

Föreslagen lydelse

försäkringsrättsdomare vid avdelningen i fråga som var förordnade till avdelningen när målet eller ärendet hänsköts till fulltaligt avdelningssammanträde samt de domare och andra än lagfarna ledamöter som tidigare behandlat målet eller ärendet.

Det fulltaliga avdelningssammanträdet är domfört när minst två tredjedelar av ledamöterna deltar i behandlingen.

11 a §

Förordnande av extra ledamöter

Försäkringsdomstolens sammansättningar med tre eller fem ledamöter kan i medicinska mål och ärenden förstärkas med en lagfaren ledamot, om det behövs av särskilda skäl.

Plenum, sammanträden i förstärkt avdelningssammansättning och fulltaliga avdelningssammanträden kan i medicinska mål och ärenden förstärkas med en läkarledamot, om det behövs av särskilda skäl.

Beslut om förordnande av extra ledamöter fattas av den sammansättning som behandlar målet eller ärendet.

12 §

Avgörande av rättskipningsmål och rättskipningsärenden

I försäkringsdomstolen avgörs rättskipningsmål och rättskipningsärenden på föredragning vid sammanträde.

Ett mål eller ärende kan avgöras också utan sammanträde, om samtliga ledamöter i den sammansättning som ska avgöra målet eller ärendet är eniga om saken efter att ha tagit del av handlingarna och genom anteckning har godkänt utkastet till avgörande inklusive motiveringar och om ingen av ledamöterna kräver att det ska hållas ett sammanträde. Ordföranden i den sammansättning som avgör målet eller ärendet ska efter att ha läst ställningstagandena av de övriga ledamöterna i sammansättningen genom anteckning

12 §

Avgörande av rättskipningsmål och rättskipningsärenden

I försäkringsdomstolen avgörs rättskipningsmål och rättskipningsärenden på föredragning vid sammanträde, om inte något annat föreskrivs i lag.

Ett mål eller ärende kan avgöras också utan sammanträde, om samtliga ledamöter i den sammansättning som ska avgöra målet eller ärendet är eniga om saken efter att ha tagit del av handlingarna och genom anteckning har godkänt utkastet till avgörande inklusive motiveringar och om ingen av ledamöterna kräver att det ska hållas ett sammanträde. Ordföranden i den sammansättning som avgör målet eller ärendet ska efter att ha läst ställningstagandena av de övriga ledamöterna i sammansättningen genom anteckning

Gällande lydelse

fastställa att målet eller ärendet ska avgöras antingen i sammanträde eller, om ledamöterna är eniga, utan sammanträde.

Föreslagen lydelse

fastställa att målet eller ärendet ska avgöras antingen i sammanträde eller, om ledamöterna är eniga, utan sammanträde.

Denna lag träder i kraft den 20 .
Mål och ärenden som är anhängiga vid försäkringsdomstolen vid ikraftträdandet av denna lag behandlas med tillämpning av denna lag. Om det i ett mål eller ärende före ikraftträdandet av denna lag har ordnats muntlig förhandling, syn eller inspektion eller om ett mål eller ärende före ikraftträdandet av denna lag har avgjorts vid sammanträde eller på det sätt som avses i 12 § 2 mom. i den lag som ändras genom denna lag utan sammanträde, ska handläggningen av målet eller ärendet emellertid slutföras med tillämpning av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

5.

Lag

om ändring av domstolslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i domstolslagen (673/2016) 1 kap. 5 § 1 mom. 5 punkten, 2 kap. 6 § 4 mom., 4 kap. 2 § 1 mom. och 5 § 2 mom., 17 kap. 8 § samt 19 kap. 1 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 kap.

Allmänna bestämmelser

Allmänna bestämmelser

5 §

5 §

Domare

Domare

Domare är

- 1) vid högsta domstolen en president och som övriga domare justitieråd,
- 2) vid högsta förvaltningsdomstolen en president och som övriga domare justitieråd,
- 3) vid hovrätterna som chefsdomare en president och som övriga domare hovrättsråd,
- 4) vid tingsrätterna som chefsdomare en lagman och som övriga domare tingsdomare samt vid de tingsrätter som är jorrdomstolar dessutom jordrättsingenjörer,
- 5) vid förvaltningsdomstolarna som chefsdomare en överdomare och som övriga domare förvaltningsrättsdomare samt vid Ålands förvaltningsdomstol förvaltningsdomaren,
- 6) vid marknadsdomstolen som chefsdomare en överdomare och som övriga domare marknadsrättsdomare och marknadsrättsingenjörer,
- 7) vid arbetsdomstolen som chefsdomare en president och som övrig domare ett arbetsdomstolsråd,
- 8) vid försäkringsdomstolen som chefsdomare en överdomare och som övriga domare försäkringsrättsdomare,
- 9) vid hovrätterna, förvaltningsdomstolarna, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen och

Domare är

- 1) vid högsta domstolen en president och som övriga domare justitieråd,
- 2) vid högsta förvaltningsdomstolen en president och som övriga domare justitieråd,
- 3) vid hovrätterna som chefsdomare en president och som övriga domare hovrättsråd,
- 4) vid tingsrätterna som chefsdomare en lagman och som övriga domare tingsdomare samt vid de tingsrätter som är jorrdomstolar dessutom jordrättsingenjörer,
- 5) vid förvaltningsdomstolarna som chefsdomare en överdomare och som övriga domare förvaltningsrättsdomare samt vid Ålands förvaltningsdomstol *förvaltningsdomare*,
- 6) vid marknadsdomstolen som chefsdomare en överdomare och som övriga domare marknadsrättsdomare och marknadsrättsingenjörer,
- 7) vid arbetsdomstolen som chefsdomare en president och som övrig domare ett arbetsdomstolsråd,
- 8) vid försäkringsdomstolen som chefsdomare en överdomare och som övriga domare försäkringsrättsdomare,
- 9) vid hovrätterna, förvaltningsdomstolarna, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen och

Gällande lydelse

försäkringsdomstolen de assessorer som avses i 18 kap.

Domstolarna kan dessutom ha övriga ledamöter i enlighet med vad som föreskrivs i denna eller i någon annan lag.

2 kap.

Tingsrätter

6 §

Tingsrättens ledamöter

Ledamöter vid en tingsrätt är lagmannen och tingsdomarna. Ledamöter vid tingsrätten är dessutom nämndemännen. Nämndemännen deltar i behandlingen och avgörandet av mål och ärenden i enlighet med vad som föreskrivs i rättegångsbalken och i andra lagar. Bestämmelser om nämndemännen finns i lagen om nämndemän vid tingsrätterna (675/2016).

Vid en tingsrätt kan det dessutom finnas militära ledamöter som deltar i behandlingen och avgörandet av militära rättegångsärenden. Bestämmelser om militära rättegångsärenden finns i militära rättegångslagen (326/1983).

Vid en tingsrätt som inrättats genom sammanslagning av flera tingsrätters domkretsar kan det om sammanslagningen så kräver tillfälligt finnas fler än en tjänst som lagman. En av lagmännen utnämns till chefsdomare med iakttagande av 11 kap. 2 § 1 mom. Bestämmelserna om lagmän gäller den lagman som är chefsdomare.

Förvaltningsdomaren vid Ålands förvaltningsdomstol är även tingsdomare vid Ålands tingsrätt.

4 kap.

Förvaltningsdomstolar

2 §

Avgörande av mål och ärenden

Föreslagen lydelse

försäkringsdomstolen de assessorer som avses i 18 kap.

Domstolarna kan dessutom ha övriga ledamöter i enlighet med vad som föreskrivs i denna eller i någon annan lag.

2 kap.

Tingsrätter

6 §

Tingsrättens ledamöter

Ledamöter vid en tingsrätt är lagmannen och tingsdomarna. Ledamöter vid tingsrätten är dessutom nämndemännen. Nämndemännen deltar i behandlingen och avgörandet av mål och ärenden i enlighet med vad som föreskrivs i rättegångsbalken och i andra lagar. Bestämmelser om nämndemännen finns i lagen om nämndemän vid tingsrätterna (675/2016).

Vid en tingsrätt kan det dessutom finnas militära ledamöter som deltar i behandlingen och avgörandet av militära rättegångsärenden. Bestämmelser om militära rättegångsärenden finns i militära rättegångslagen (326/1983).

Vid en tingsrätt som inrättats genom sammanslagning av flera tingsrätters domkretsar kan det om sammanslagningen så kräver tillfälligt finnas fler än en tjänst som lagman. En av lagmännen utnämns till chefsdomare med iakttagande av 11 kap. 2 § 1 mom. Bestämmelserna om lagmän gäller den lagman som är chefsdomare.

Förvaltningsdomarna vid Ålands förvaltningsdomstol är även tingsdomare vid Ålands tingsrätt.

4 kap.

Förvaltningsdomstolar

2 §

Avgörande av mål och ärenden

Gällande lydelse

Förvaltningsdomstolen behandlar och avgör mål och ärenden vid sammanträde på föredragning.

Ordförande för förvaltningsdomstolen är överdomaren eller en lagfaren förvaltningsrättsdomare.

5 §

Förvaltningsdomstolens ledamöter

Ledamöter vid en förvaltningsdomstol är överdomaren och förvaltningsrättsdomarna. Vid förvaltningsdomstolen kan det dessutom finnas assessorer.

Vid en förvaltningsdomstol finns det sakkunnigledamöter som är insatta i barnskydd, adoption, mentalvårdsärenden, missbrukarvård och smittsamma sjukdomar samt med specialomsorger för personer med utvecklingsstörning. Sakkunnigledamöterna deltar i behandlingen och avgörandet av mål och ärenden med iakttagande av vad som föreskrivs i lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999) eller i någon annan lag.

17 kap.

Sakkunnigledamöter

8 §

Behörighetsvillkor för sakkunnigledamöter vid förvaltningsdomstolarna

Sakkunnigledamöterna vid förvaltningsdomstolarna ska när det gäller ärenden som avses i

1) 7 § 1 mom. 1 och 1 a-punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna ha avlagt för uppdraget lämplig högre högskoleexamen och ha förtrogenhet med barnskydd,

2) 7 § 1 mom. 2 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna ha avlagt för uppdraget lämplig högre högskoleexamen och ha förtrogenhet med specialomsorger om personer med utvecklingsstörning,

Föreslagen lydelse

Förvaltningsdomstolen behandlar och avgör mål och ärenden vid sammanträde på föredragning, *om inte något annat föreskrivs i lag.*

Ordförande för förvaltningsdomstolen är överdomaren eller en lagfaren förvaltningsrättsdomare.

5 §

Förvaltningsdomstolens ledamöter

Ledamöter vid en förvaltningsdomstol är överdomaren och förvaltningsrättsdomarna. Vid förvaltningsdomstolen kan det dessutom finnas assessorer.

Vid en förvaltningsdomstol finns det sakkunnigledamöter som är insatta i barnskydd, adoption, mentalvårdsärenden, missbrukarvård och smittsamma sjukdomar samt i specialomsorger för personer med utvecklingsstörning. Sakkunnigledamöterna deltar i behandlingen och avgörandet av mål och ärenden med iakttagande av vad som föreskrivs i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden* eller i någon annan lag.

17 kap.

Sakkunnigledamöter

8 §

Behörighetsvillkor för sakkunnigledamöter vid förvaltningsdomstolarna

Sakkunnigledamöterna vid förvaltningsdomstolarna ska när det gäller ärenden som avses i

1) 5 c § 1 mom. 1 och 2 punkten i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden* ha avlagt för uppdraget lämplig högre högskoleexamen och ha förtrogenhet med barnskydd,

2) 5 c § 1 mom. 3 punkten i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden* ha avlagt för uppdraget lämplig högre högskoleexamen och ha förtrogenhet med specialomsorger om personer med utvecklingsstörning,

Gällande lydelse

3) 7 § 1 mom. 3 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna vara legitimerade läkare och ha förtrogenhet med psykiatri,

4) 7 § 1 mom. 4 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna ha avlagt för uppdraget lämplig högre högskoleexamen och ha förtrogenhet med missbrukarvård,

5) 7 § 1 mom. 5 punkten i lagen om förvaltningsdomstolarna vara specialitläkare som har förtrogenhet med smittsamma sjukdomar.

19 kap.

Övrig personal

1 §

Föredragande och beredare

Vid domstolarna finns föredragande och beredare enligt följande:

1) vid hovrätterna föredragande vid hovrätten,

2) vid förvaltningsdomstolarna föredragande vid förvaltningsdomstolen,

3) vid marknadsdomstolen beredare vid marknadsdomstolen,

4) vid arbetsdomstolen föredragande vid arbetsdomstolen,

5) vid försäkringsdomstolen föredragande vid försäkringsdomstolen.

Vid förvaltningsdomstolarna kan det dessutom finnas notarier som föredragande.

I arbetsordningen kan även andra än i 1 och 2 mom. avsedda tjänstemän som uppfyller behörighetsvillkoren förordnas vara föredragande.

En föredragande kan vara beredare av ett mål eller ärende när en domare föredrar saken i enlighet med 9 kap. 3 §.

Föreslagen lydelse

3) 5 c § 1 mom. 4 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden vara legitimerade läkare och ha förtrogenhet med psykiatri,

4) 5 c § 1 mom. 5 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden ha avlagt för uppdraget lämplig högre högskoleexamen och ha förtrogenhet med missbrukarvård,

5) 5 c § 1 mom. 6 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden vara specialitläkare som har förtrogenhet med smittsamma sjukdomar.

19 kap.

Övrig personal

1 §

Föredragande och beredare

Vid domstolarna finns föredragande och beredare enligt följande:

1) vid hovrätterna föredragande vid hovrätten,

2) vid förvaltningsdomstolarna föredragande vid förvaltningsdomstolen,

3) vid marknadsdomstolen beredare vid marknadsdomstolen,

4) vid arbetsdomstolen föredragande vid arbetsdomstolen,

5) vid försäkringsdomstolen föredragande vid försäkringsdomstolen.

Vid förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolen kan det dessutom finnas notarier som föredragande.

I arbetsordningen kan även andra än i 1 och 2 mom. avsedda tjänstemän som uppfyller behörighetsvillkoren förordnas vara föredragande.

En föredragande kan vara beredare av ett mål eller ärende när en domare föredrar saken i enlighet med 9 kap. 3 §.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 85 § i barnskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i barnskyddslagen (417/2007) 85 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 88/2010, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

85 §

85 §

Förvaltningsdomstolen domförhet

Förvaltningsdomstolens domförhet

En lagfaren ledamot av förvaltningsdomstolen kan för förvaltningsdomstolens del fatta beslut i ett ärende som gäller

1) beviljande av tillstånd för undersökning av barn enligt 28 §, *eller*

2) meddelande av ett interimistiskt förordnande enligt 83 §.

I ett ärende som avses i 1 mom. kan förvaltningsdomstolen även fatta sitt beslut i en sammansättning som består av en lagfaren ledamot av förvaltningsdomstolen och en sakkunnigledamot, om de är ense om avgörandet.

Den sammansättning som avses i 1 eller 2 mom. kan dessutom ordna förberedande muntlig förhandling enligt 84 § 1 mom.

I lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999) föreskrivs i övrigt om förvaltningsdomstolen domförhet.

En lagfaren ledamot av förvaltningsdomstolen kan för förvaltningsdomstolens del fatta beslut i ett ärende som gäller

1) beviljande av tillstånd för undersökning av barn enligt 28 §,

2) meddelande av ett interimistiskt förordnande enligt 83 §.

I ett ärende som avses i 1 mom. kan förvaltningsdomstolen även fatta sitt beslut i en sammansättning som består av en lagfaren ledamot av förvaltningsdomstolen och en sakkunnigledamot, om de är ense om avgörandet.

Den sammansättning som avses i 1 eller 2 mom. kan dessutom ordna förberedande muntlig förhandling enligt 84 § 1 mom.

I lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs i övrigt om förvaltningsdomstolens domförhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .